

DISKUSIJA: AKTUALITĀTES TELEKOMUNIKĀCIJU JOMĀ

PROGRAMMA

13.30

Reģistrācija, kafija

14.00

Diskusijas atklāšana

Līga Meņģelsone, LDDK Ģenerāldirektore
Irēna Liepiņa, LBAS Priekšsēdētāja vietniece

14.10

LDDK sagatavotais ziņojums par telekomunikācijas nozari

Jānis Hermanis, LDDK eksperts finanšu un
nodokļu jautājumos

15.00

Diskusija par aktuāli risināmiem jautājumiem nozarē

Uzņēmumu, iestāžu pārstāvji, LDDK un
LBAS eksperti

16.00-16.30

Diskusijas kopsavilkums un secinājumi

IKT pakalpojumu nozare

Jānis Hermanis

LDDK finanšu un nodokļu eksperts

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

"Sociālā dialoga attīstība labāka tiesiskā regulējuma izstrādē uzņēmējdarbības atbalsta jomā" (Nr. 3.4.2.2/16/l/001)

Ar jēdzienu 'IKT pakalpojumu nozare' saprotam..

Sekcija	Nodaļa	Grupa	Klase
Informācijas un komunikācijas pakalpojumi (J)	58 Izdevējdarbība	58.1 Grāmatu, periodisku izdevumu izdošana un citi izdevējdarbības pakalpojumi	58.11 Grāmatu izdošana 58.12 Izziņu katalogu izdošana 58.13 Laikrakstu izdošana 58.14 Žurnālu un periodisko izdevumu izdošana 58.19 Citi izdevējdarbības veidi
		58.2 Datorprogrammatūras tiražēšana	58.21 Datorspēļu tiražēšana 58.29 Citu programmatūru tiražēšana
	59 Kinofilmu, videofilmu, televīzijas programmu un skaņu ierakstu producēšana	59.1 Kinofilmu, videofilmu un televīzijas programmu producēšana	59.11 Kinofilmu, videofilmu un televīzijas programmu producēšana 59.12 Darbības pēc kinofilmu, videofilmu un televīzijas programmu producēšanas 59.13 Kinofilmu, videofilmu un televīzijas programmu izplatīšana 59.14 Kinofilmu demonstrēšana
		59.2 Skaņu ierakstu producēšana	59.20 Skaņu ierakstu producēšana
	60 Radio un televīzijas programmu izstrāde un apraide	60.1 Radio programmu apraide 60.2 Televīzijas programmu izstrāde un apraide	60.10 Radio programmu apraide 60.20 Televīzijas programmu izstrāde un apraide
	61 Telekomunikācija	61.1 Kabeļu telekomunikācijas pakalpojumi	61.10 Kabeļu telekomunikācijas pakalpojumi
		61.2 Bezvadu telekomunikācijas pakalpojumi	61.20 Bezvadu telekomunikācijas pakalpojumi
		61.3 Pavadoņu telekomunikācijas pakalpojumi	61.30 Pavadoņu telekomunikācijas pakalpojumi
		61.9 Citi telekomunikācijas pakalpojumi	61.90 Citi telekomunikācijas pakalpojumi
	62 Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības	62.0 Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības	62.01 Datorprogrammēšana 62.02 Konsultēšana datoru pielietojumu jautājumos 62.03 Datoriekārtu darbības pārvaldīšana 62.09 Citi informācijas tehnoloģiju un datoru pakalpojumi
	63 Informācijas pakalpojumi	63.1 Datu apstrāde, uzturēšana un ar to saistītās darbības; interneta portālu darbība	63.11 Datu apstrāde, uzturēšana un ar to saistītās darbības 63.12 Interneta portālu darbība
		63.9 Citi informācijas pakalpojumi	63.91 Ziņu aģentūru darbība 63.99 Citur neklasificēti informācijas pakalpojumi

‘Bezvadu telekomunikācijas pakalpojumi ir ...

Nav ...

‘Bezvadu telekomunikācijas pakalpojumi’ (61.2. grupa)

Šajā klasē ietilpst:

– iekārtu, kuras lieto balss, datu, teksta, skaņas un attēlu pārraidei, izmantojot bezvadu telesakaru infrastruktūru, darbība un apkope vai piekļuve šādām iekārtām;

– peidžeru, kā arī mobilo un cita veida bezvadu telesakaru tīklu uzturēšana un darbība. Šīs iekārtas nodrošina visvirzienu pārraidi pa gaisa viļņiem, un to pamatā var būt viena tehnoloģija vai tehnoloģiju apvienojums.

Šajā klasē ietilpst arī:

– pieslēguma un tīklu jaudas pirkšana no tīklu īpašniekiem un operatoriem, kā arī **bezvadu** telesakaru pakalpojumu (izņemot pavadoņu telekomunikācijas pakalpojumus) sniegšana uzņēmumiem un mājsaimniecībām, izmantojot šo jaudu;

– interneta piekļuves nodrošināšana, ko veic **bezvadu** infrastruktūras operators.

Šajā klasē neietilpst: – telesakaru tālākpārdevēji, sk. klasi 61.90.

‘Kabeļu telekomunikācijas pakalpojumi’ (61.1. grupa)

Šajā klasē ietilpst:

– iekārtu, kuras lieto balss, datu, teksta, skaņas un attēlu pārraidei, izmantojot kabeļu telesakaru infrastruktūru, darbība un apkope vai piekļuve šādām iekārtām:

- pārslēgšanas un pārraides iekārtu darbība un apkope, lai nodrošinātu tiešos sakarus, izmantojot sauszemes līnijas, mikroviļņus vai sauszemes viļņu un satelītu pieslēgumu apvienojumu;
- kabeļtīklu izplatīšanas sistēmu darbība (piemēram, datu un televīzijas signālu izplatīšanai);
- telegrāfa un citu sakaru līdzekļu, kas nav balss līdzekļi, nodrošināšana, izmantojot savas iekārtas. To pārraides iekārtu pamatā, kas veic šīs darbības, var būt viena tehnoloģija vai tehnoloģiju apvienojums.

Šajā klasē ietilpst arī:

- pieslēguma un tīklu jaudas pirkšana no tīklu īpašniekiem un operatoriem, kā arī telekomunikācijas pakalpojumu sniegšana uzņēmumiem un mājsaimniecībām, izmantojot šo jaudu;
- interneta piekļuves nodrošināšana, ko veic kabeļu infrastruktūras operators.

Šajā klasē neietilpst: – telesakaru tālākpārdevēji, sk. klasi 61.90.

‘Pavadoņu telekomunikācijas pakalpojumi’ (61.3. grupa)

Šajā klasē ietilpst:

– iekārtu, kuras lieto balss, datu, teksta, skaņas un attēlu pārraidei, izmantojot pavadoņu telekomunikācijas infrastruktūru, darbība un apkope vai piekļuve šādām iekārtām;

– no televīzijas kanāliem, televīzijas stacijām un tīkliem vai radiotīkliem saņemtu vizuālu, audio vai teksta programmu piegāde patērētājiem, izmantojot tieši uztveramās **satelītu** sistēmas. (Šajā klasē klasificētās struktūrvienības parasti neveic programmu izstrādi).

Šajā klasē ietilpst arī:

- interneta piekļuves nodrošināšana, ko veic **satelītu** infrastruktūras operators.

Šajā klasē neietilpst: – telesakaru tālākpārdevēji, sk. klasi 61.90.

‘Citi telekomunikācijas pakalpojumi’ (61.9.)

Šajā klasē ietilpst:

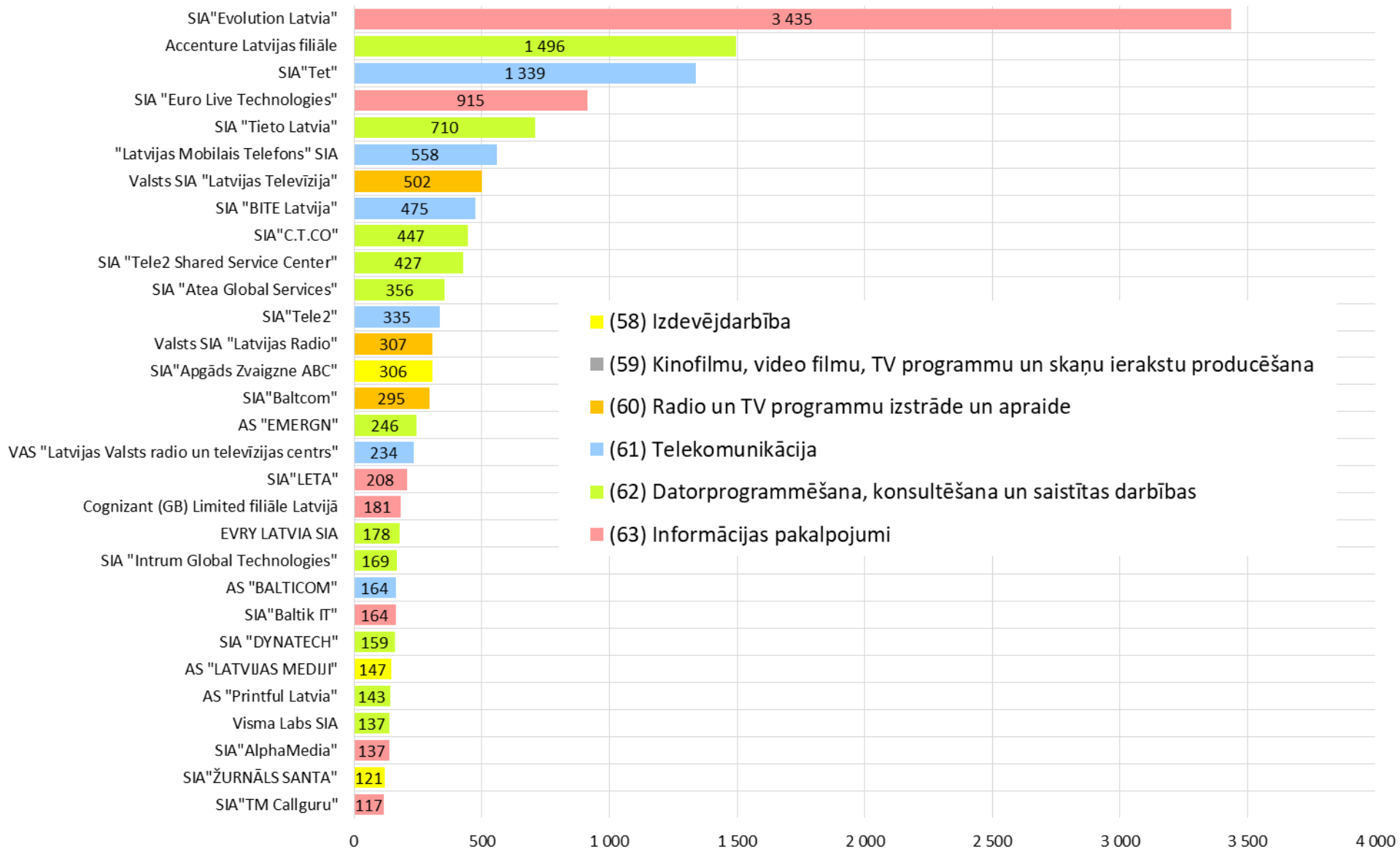
– specializētas telekomunikācijas lietojumprogrammatūras, piemēram, satelītos iebūvētu novērošanas iekārtu, sakaru telemetrijas, nodrošināšana un radiolokatoru staciju darbība;

– VOIP (Voice over Internet Protocol) balss pārraides nodrošināšana, izmantojot interneta protokolu;

– telesakaru tālākpārdošana u.c.

Šajā klasē neietilpst: – interneta piekļuves nodrošināšana ar telesakaru infrastruktūras operatoru starpniecību, sk. klases 61.10, 61.20, 61.30.

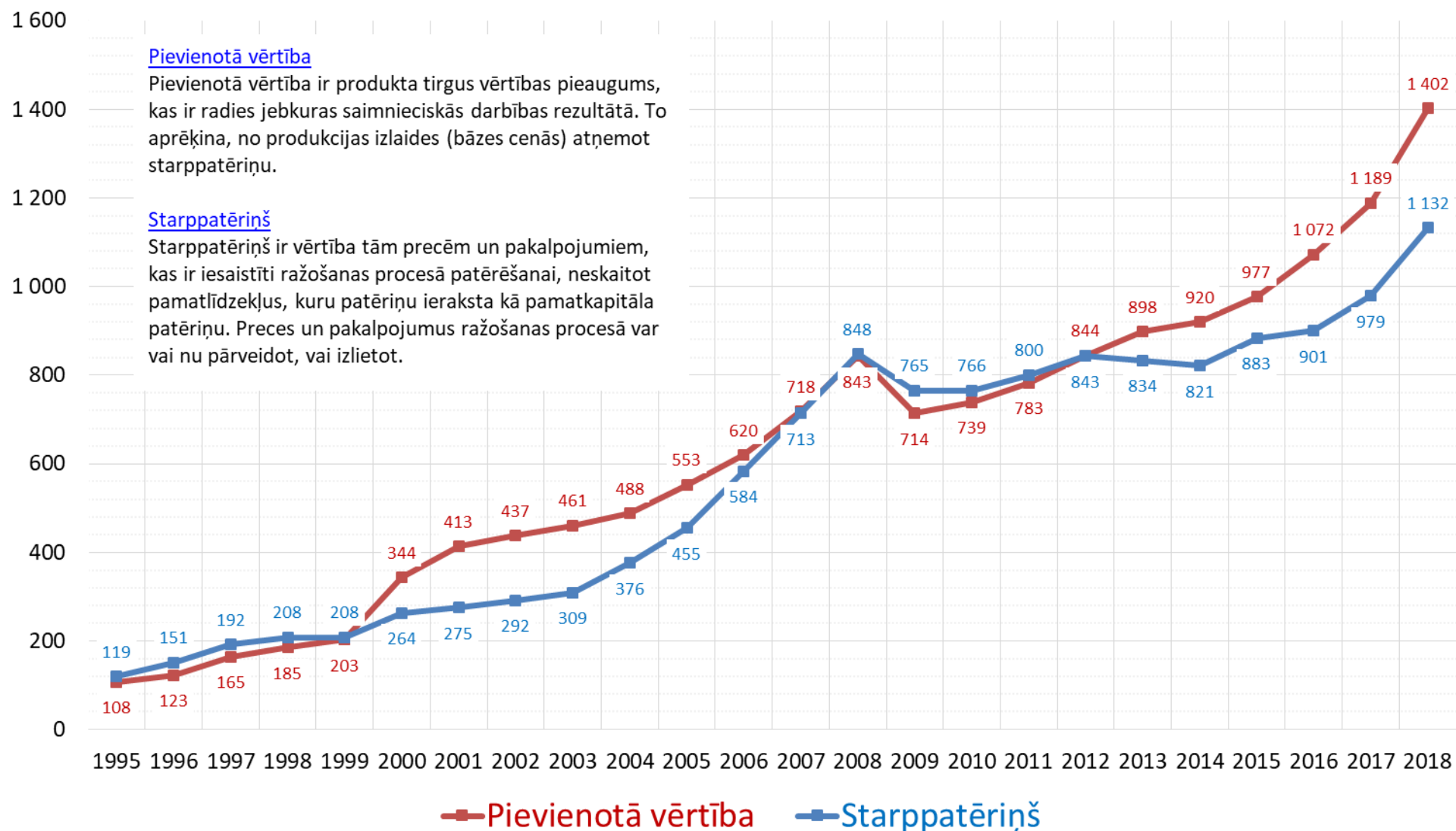
IKT pakalpojumu nozares uzņēmumu vidējais darbinieku skaits 2018.gadā

Nozares uzņēmumi – lielākie darba devēji.

Avots: Valsts ieņēmumu dienests

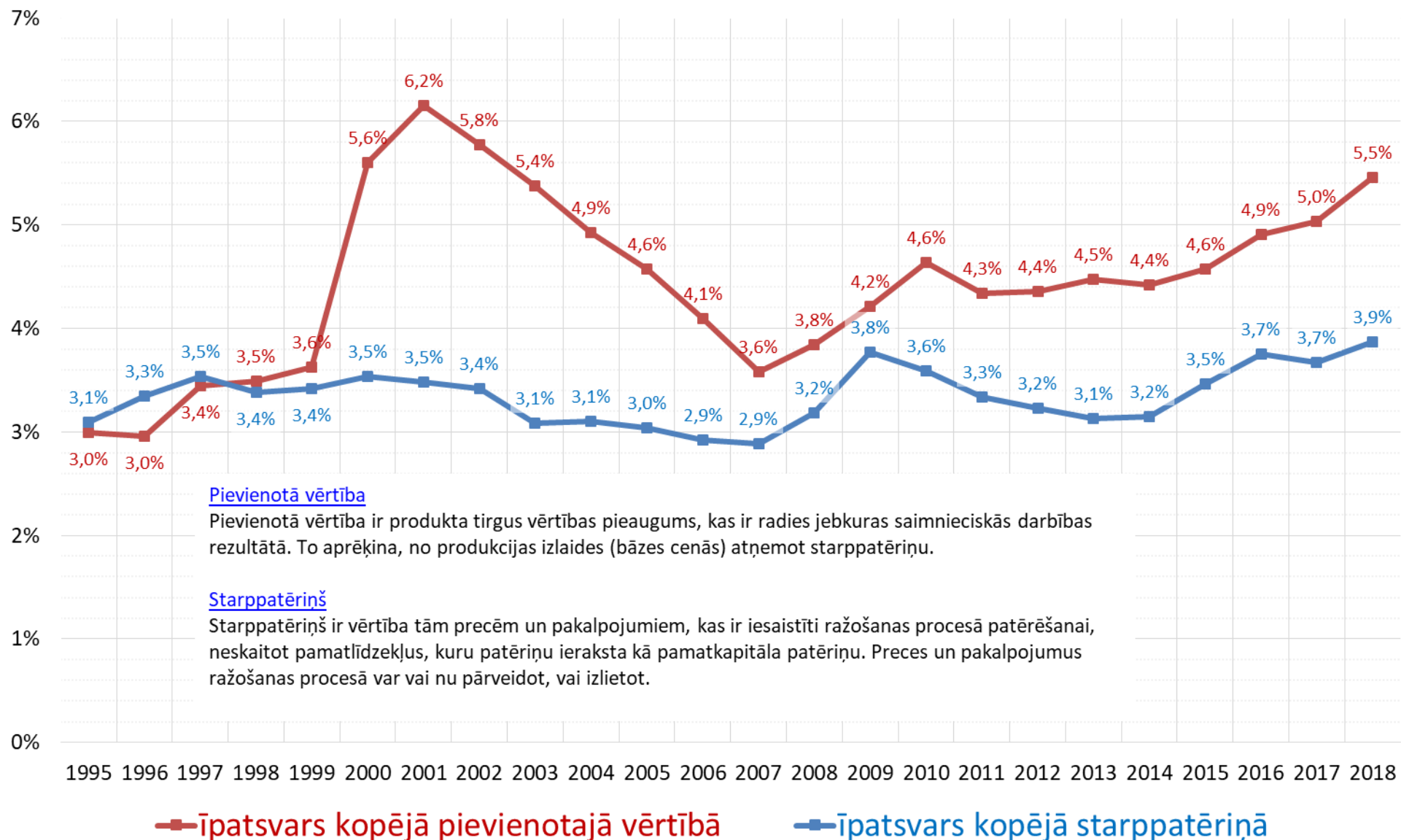
Informācijas un komunikācijas pakalpojumu (sekcija "J") pievienotā vērtība un starppatēriņš (milj. euro)

IKT pakalpojumu nozares pievienotā vērtība šobrīd – 1,4 miljardi EUR (vēsturiski augstākais līmenis).

Nozares starppatēriņš (preces un pakalpojumi, ko tā patērē no citām nozarēm) – 1,1 miljardi EUR (arī vēsturiski augstākais līmenis).

Informācijas un komunikācijas pakalpojumu (sekcijas "J") īpatsvars Latvijā

Pievienotā vērtība

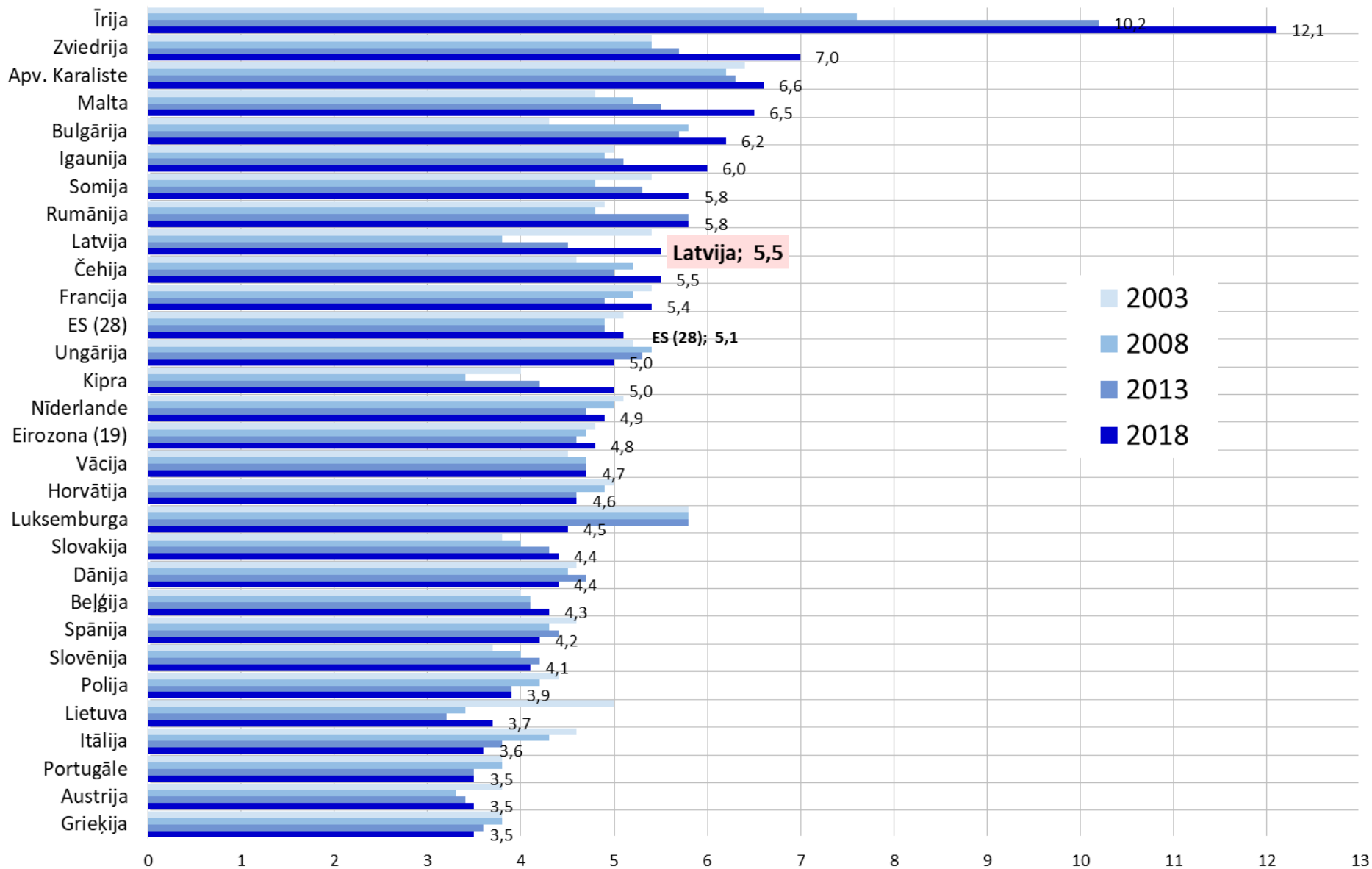
Pievienotā vērtība ir produkta tirgus vērtības pieaugums, kas ir radies jebkuras saimnieciskās darbības rezultātā. To aprēķina, no produkcijas izlaides (bāzes cenās) atņemot starppatēriņu.

Starppatēriņš

Starppatēriņš ir vērtība tām precēm un pakalpojumiem, kas ir iesaistīti ražošanas procesā patērēšanai, neskaitot pamatlīdzekļus, kuru patēriņu ieraksta kā pamatkapitāla patēriņu. Preces un pakalpojumus ražošanas procesā var vai nu pārveidot, vai izlietot.

IKT pakalpojumu nozares lomu Latvijas ekonomikā raksturo tās īpatsvars tautsaimniecības kopējā pievienotajā vērtībā, kas šobrīd ir 5,5 %. Vēsturiski šis rādītājs ir svārstījies robežās no 3 līdz 6,2%, būtiski pieaugot 2000.-2001.gados. Vēlāk tas atkal samazinājās citu Latvijas nozaru nesamērīgi straujas ekspansijas rezultātā, savukārt pēckrīzes periodā tas ir pakāpeniski palielinājies. IKT pakalpojumu nozares īpatsvaram ekonomikā pēdējos gados ir tendence pieaugt. IKT pakalpojumu nozares īpatsvars pēc starppatēriņa (preces un pakalpojumi, ko tā patērē no citām nozarēm) šobrīd sasniedz 3,9%.

Informācijas un komunikācijas pakalpojumu (sekcija "J") īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā, %

IKT pakalpojumu nozares pievienotās vērtības īpatsvars Latvijas ekonomikā (5,5%) pārsniedz vidējo ES rādītāju (5%).

Nozares loma dažādās valstīs atšķiras – no 3,5% (Grieķijā) līdz 12,1% (Īrijā). Citu valstu rādītāji liecina, ka Latvijā nozares īpatsvaram ir potenciāls palielināties.

IKT nozares attīstība veicina efektivitātes uzlabošanu un produktivitātes pieaugumu citās nozarēs.

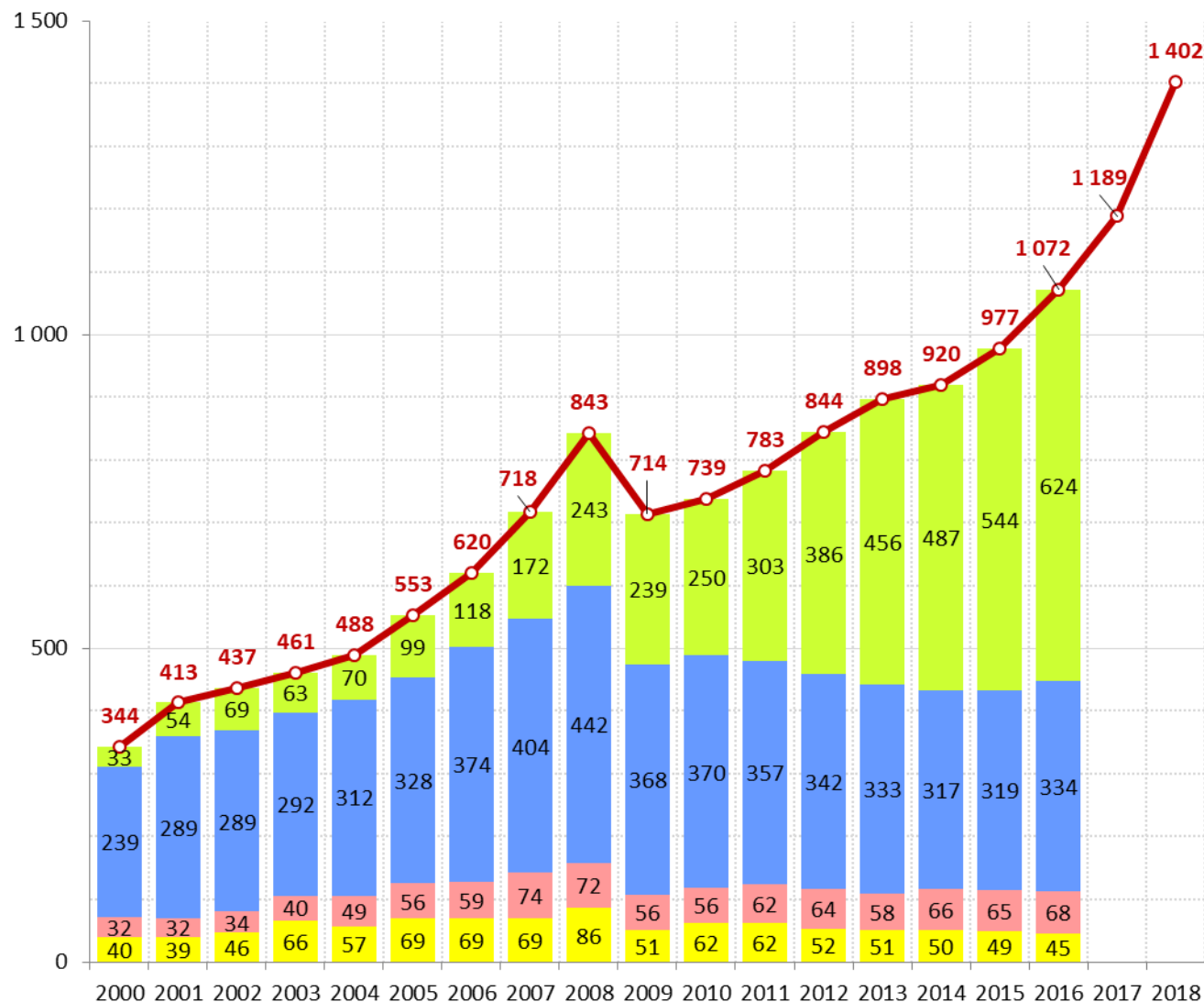
Pievienotās vērtības izmaiņas salīdzināmās cenās (2005.gada līmenis = 100) Informācijas un pakalpojumu nozarē (J)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018		
Īrija	100,0	113,7	134,3	148,0	154,6	167,5	169,3	173,6	191,8	212,2	243,1	272,3	318,7	386,4	386,4	Īrija
Rumānija	100,0	113,2	153,5	168,4	154,1	161,1	168,1	195,2	238,1	247,8	270,6	287,8	324,3	347,6	347,6	Rumānija
Bulgārija	100,0	109,3	119,4	208,2	202,8	203,5	228,8	221,7	226,2	227,9	230,9	269,5	285,6	294,1	294,1	Bulgārija
Igaunija	100,0	111,9	128,9	140,3	128,8	125,4	134,9	150,4	158,5	166,0	170,9	183,9	214,0	236,7	236,7	Igaunija
Zviedrija	100,0	109,1	114,9	121,7	120,3	129,5	137,4	142,3	145,9	155,9	222,7	211,6	214,5	233,9	233,9	Zviedrija
Polija	100,0	105,0	112,0	122,5	127,4	128,9	136,6	150,1	157,0	167,4	180,9	204,0	222,3	224,4	224,4	Polija
Dānija	100,0	107,8	121,1	137,2	141,2	148,1	152,2	155,2	170,2	171,9	190,1	206,6	209,6	214,1	214,1	Dānija
Čehija	100,0	110,7	124,2	128,3	127,0	126,7	129,0	126,0	130,2	141,2	154,9	160,5	170,1	186,9	186,9	Čehija
Vācija	100,0	109,9	124,0	128,8	127,4	126,4	141,3	146,9	155,5	164,1	166,2	170,9	176,9	182,3	182,3	Vācija
Lietuva	100,0	108,7	126,3	130,6	130,7	133,8	127,5	131,5	140,4	144,0	154,7	162,8	173,1	180,5	180,5	Lietuva
Beļģija	100,0	102,8	109,7	114,8	122,3	127,2	130,2	139,2	141,8	146,2	152,6	156,5	165,6	178,5	178,5	Beļģija
Ungārija	100,0	105,5	111,5	113,5	120,6	121,9	125,8	127,3	132,8	138,7	141,1	149,2	165,6	177,6	177,6	Ungārija
Luksemburga	100,0	118,5	140,9	146,6	157,5	181,0	196,9	209,2	187,9	200,9	228,9	202,5	167,9	170,7	170,7	Luksemburga
Slovākija	100,0	111,2	125,6	125,2	136,1	136,8	141,4	159,9	150,3	140,9	145,4	152,3	159,3	170,1	170,1	Slovākija
ES (28)	100,0	106,3	114,6	119,1	117,6	120,7	125,8	129,3	132,1	137,1	145,2	151,7	159,7	167,2	167,2	ES (28)
Somija	100,0	103,4	113,9	116,1	114,5	119,2	127,5	135,1	138,9	145,4	151,8	156,6	162,3	166,8	166,8	Somija
Kipra	100,0	93,9	104,0	107,8	102,4	105,5	106,9	104,4	117,5	124,7	125,8	139,9	161,1	165,4	165,4	Kipra
Francija	100,0	109,1	114,5	118,4	113,7	118,0	125,5	131,3	130,6	136,1	141,3	145,6	155,1	161,8	161,8	Francija
Spānija	100,0	104,2	109,6	112,3	113,0	117,4	117,2	119,0	123,0	132,1	140,0	147,0	153,0	160,1	160,1	Spānija
Apv.Karaliste	100,0	102,7	108,8	110,8	106,8	112,6	114,9	118,8	121,5	123,0	130,4	138,2	147,2	154,5	154,5	Apv.Karaliste
Slovēnija	100,0	109,5	119,8	133,3	126,8	131,7	131,7	131,9	133,6	139,9	142,7	141,7	147,9	154,3	154,3	Slovēnija
Nīderlande	100,0	106,4	115,4	119,0	115,4	115,1	117,2	118,2	120,5	124,9	130,9	138,5	147,7	153,4	153,4	Nīderlande
Latvija	100,0	107,4	107,6	109,8	89,6	91,1	94,3	100,2	105,6	103,0	105,2	110,6	117,7	133,0	133,0	Latvija
Horvātija	100,0	106,2	113,7	117,0	113,8	112,7	112,5	111,3	110,0	107,3	112,3	116,5	121,2	126,7	126,7	Horvātija
Austrija	100,0	105,5	109,7	110,3	105,2	102,6	110,1	109,2	111,6	113,2	115,2	119,2	122,3	125,4	125,4	Austrija
Portugāle	100,0	105,3	110,2	114,9	115,8	111,6	117,8	113,1	110,7	109,6	109,8	112,9	114,6	116,6	116,6	Portugāle
Itālija	100,0	102,3	107,8	110,1	111,8	113,4	113,4	110,2	107,9	108,9	110,2	115,3	117,1	113,9	113,9	Itālija
Grieķija	100,0	113,3	118,2	117,3	119,8	103,3	84,2	74,4	79,5	74,2	70,4	70,1	69,1	69,4	69,4	Grieķija
Malta															n/d	Malta

IKT pakalpojumu apjoms Eiropas valstīs pēdējo gadu laikā ir būtiski palielinājies – laika periodā kopš 2005.gada tas pieaudzis vidēji par 67.2%. Tas nozīmē ikgadēju pieaugumu vidēji par 4%.

Latvijā pieaugums kopš 2005.gada bijis zemāks – 33% visā periodā (gadā – vidēji par 2.2%).

Informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozares pievienotā vērtība Latvijā, faktiskajās cenās

J62-J63 Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības; informācijas pakalpojumi

J61 Telekomunikācija

J59-J60 Kinofilmu, videofilmu, TV un skaņu ierakstu producēšana; radio un TV programmu izstrāde un apraide

J58 Izdevējdarbība

J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi

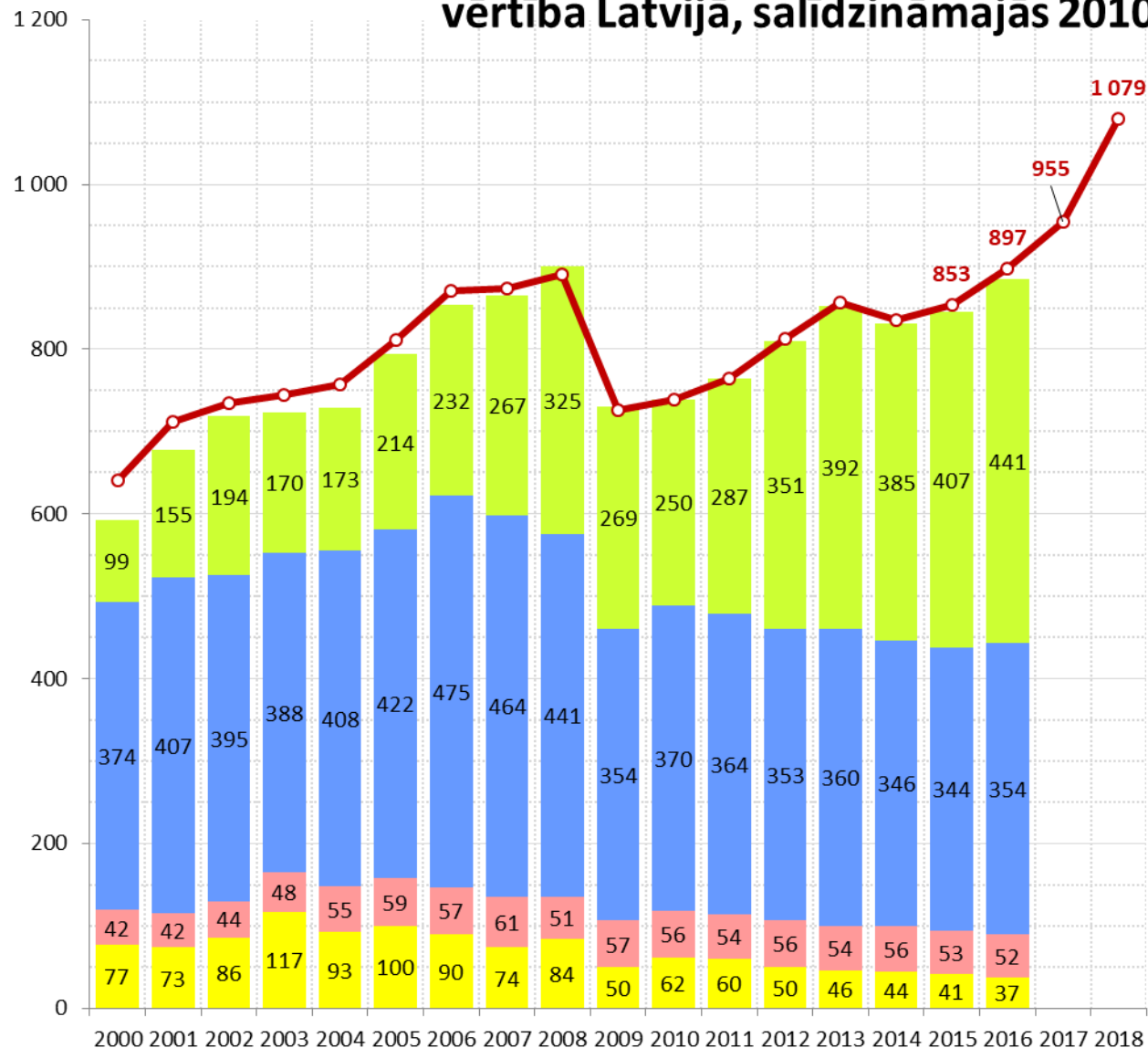
(trūkst detalizētu datu par IKT apakšnozarēm pēdējos 2 gados).

Lielāko daļu no visas nozares pievienotās vērtības rada datorprogrammēšana un IT pakalpojumi (NACE klasifikatora 62. un 63. nodaļa) un telekomunikācijas nozare (61.nodaļa).

Salīdzinoši mazāku daļu veido izdevējdarbība (58.nodaļa), kino-video-, TV un skaņu ierakstu satura veidošana un apraide (59. un 60.nodaļas).

Tomēr šie rādītāji, kas izteikti faktiskajās cenās, ietver arī inflāciju – tāpēc precīzāku priekšstatu par apakšnozaru tendencēm sniedz attiecīgie rādītāji salīdzināmās cenās.

Informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozares pievienotā vērtība Latvijā, salīdzināmajās 2010.g. cenās

J62-J63 Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības; informācijas pakalpojumi

J61 Telekomunikācija

J59-J60 Kinofilmu, videofilmu, TV un skaņu ierakstu producēšana; radio un TV programmu izstrāde un apraide

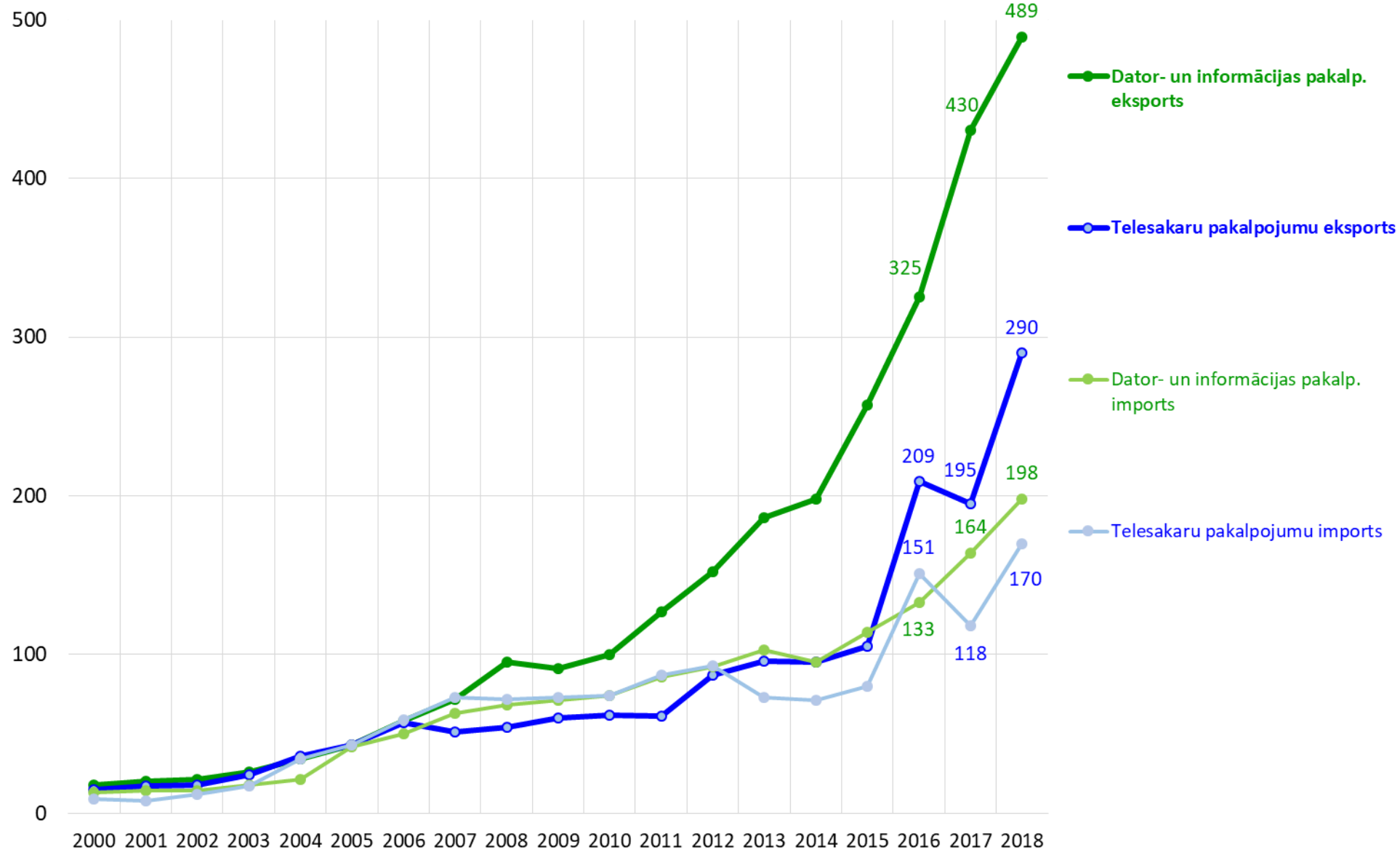
J58 Izdevējdarbība

J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi

Nozares iekšienē ļoti strauji attīstās datorprogrammēšana un informācijas pakalpojumi (62. un 63.nodaļas), kuru apjoms salīdzināmās cenās kopš 2000.gada palielinājies ~4,5 reizes. Tas skaidrojams ar informācijas tehnoloģiju un digitalizācijas straujo attīstību pasaulē, kā rezultātā aizvien pieaug šīs nozares loma tautsaimniecībā.

Šo pārmaiņu rezultātā vienlaicīgi mazinājusies citu nozaru, tostarp izdevējdarbības (58.nodaļa, kas sevī ietver grāmatu, avīžu, žurnālu u.c. papīra izdevumu izdošanu) nozīme. Izdevējdarbība kā IKT pakalpojumu apakšnozare piedzīvoja kāpumu pirmskrīzes periodā, bet pēckrīzes laikā tā nokritās un turpmākajos gados stabilizējās.

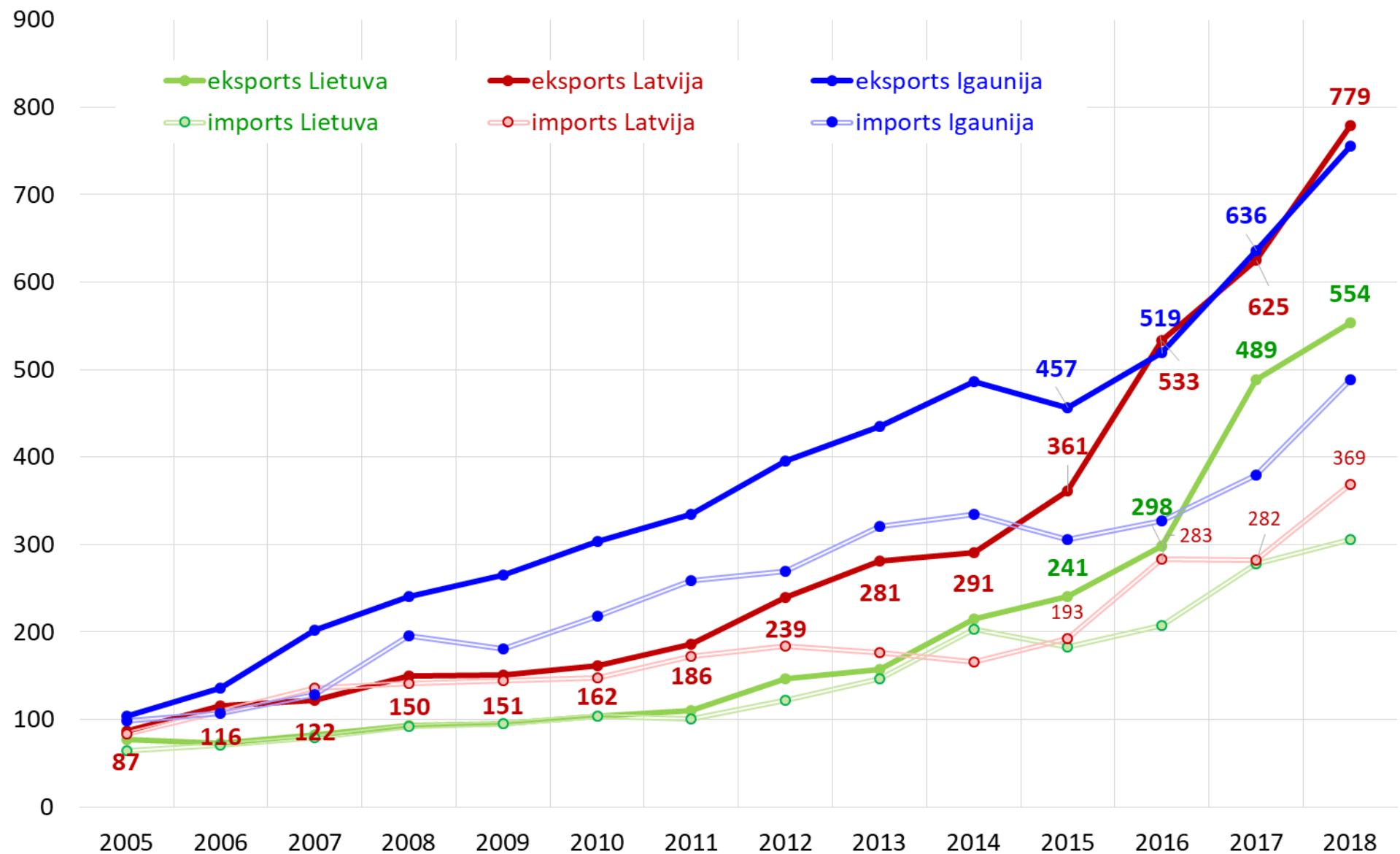
Telesakaru, informācijas un datorpakalpojumu eksports un imports

Pēdējos gados notiek ļoti strauja telesakaru, datoru un IT pakalpojumu eksporta attīstība

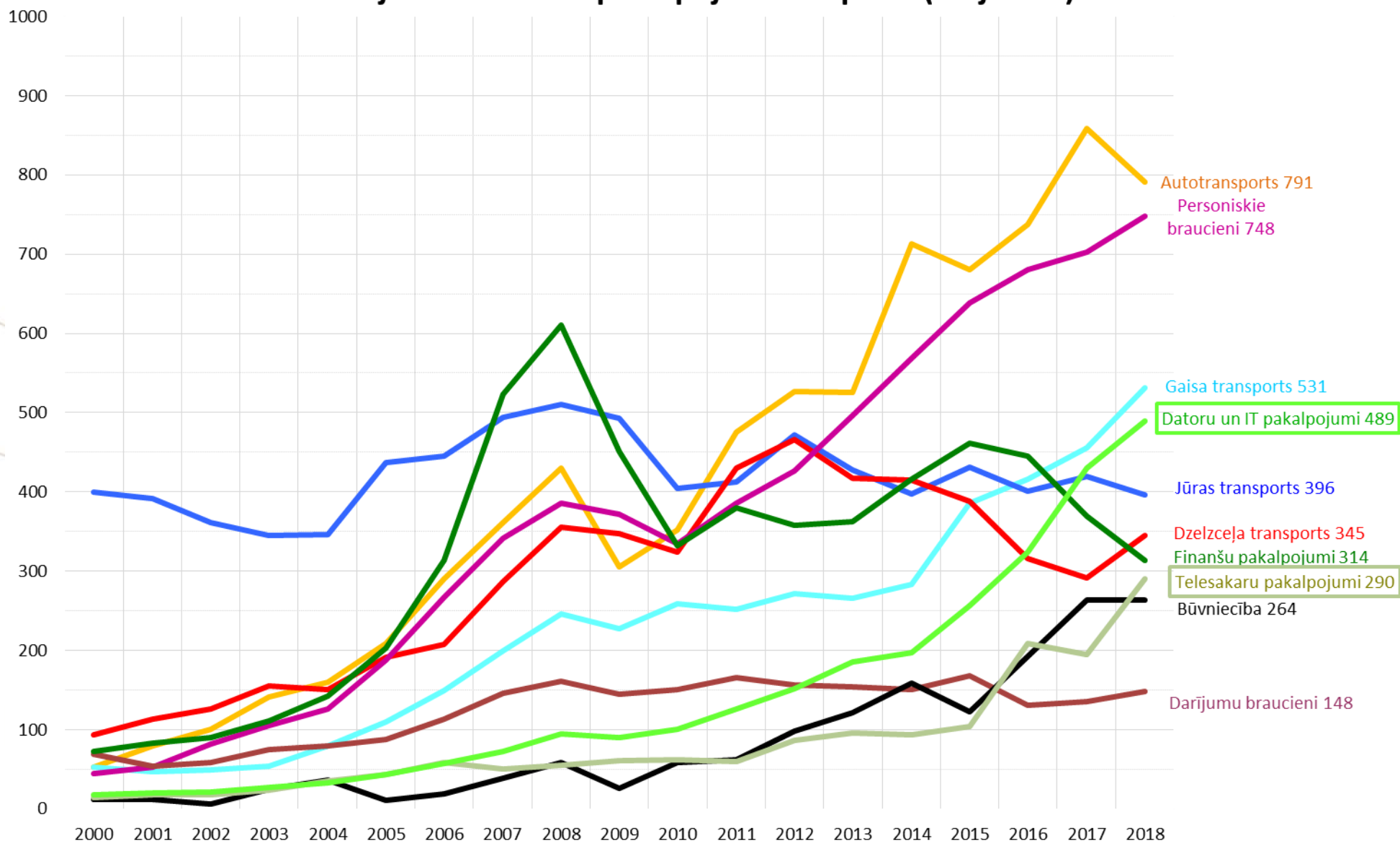
Abās pozīcijās eksports ir lielāks nekā imports

Datoru un informācijas pakalpojumu eksports un imports

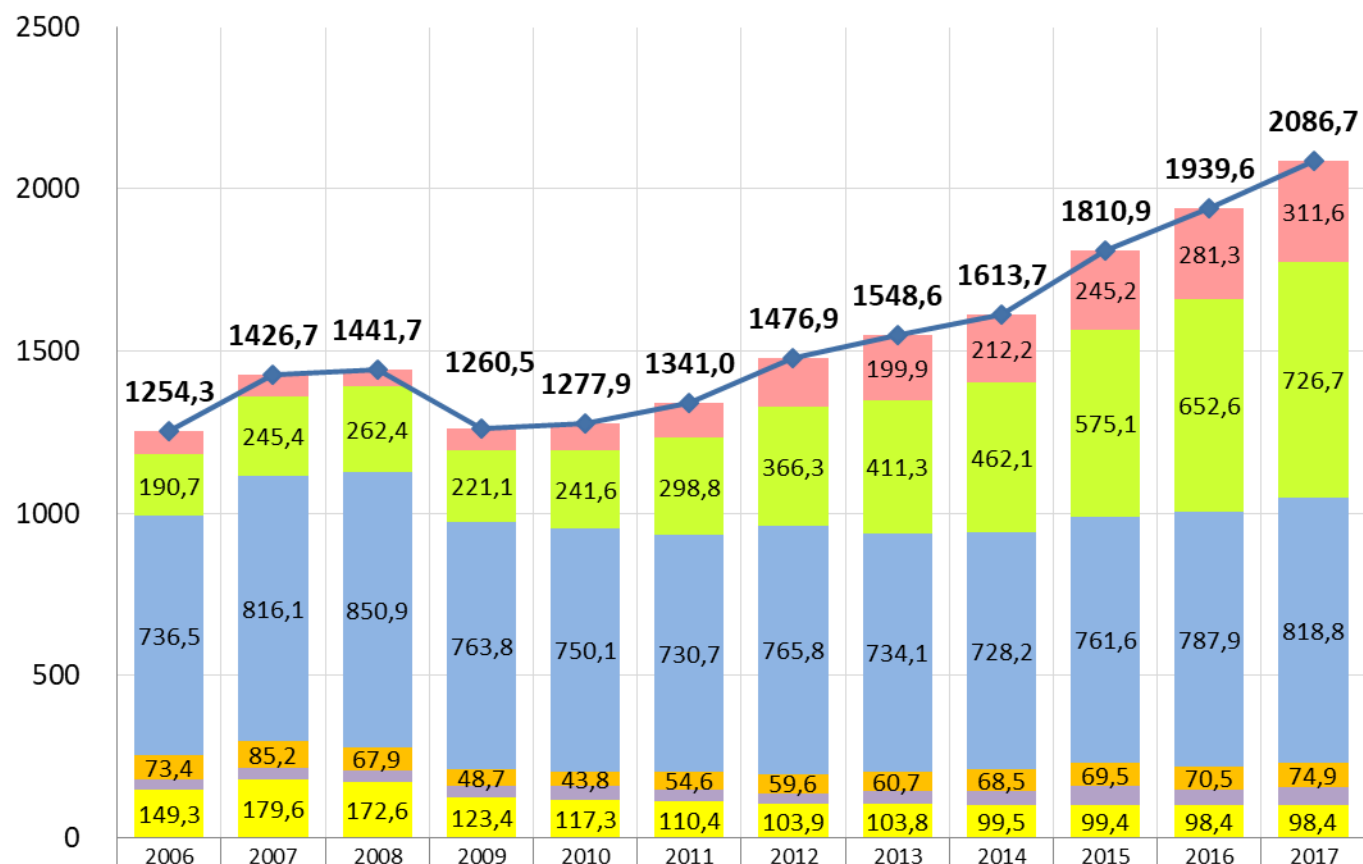
Nozares eksporta apjoms ir lielāks nekā EE un LT

Maksājumu balance - pakalpojumu eksports (milj. EUR)

Nozares eksporta ieņēmumi apsteidz citas pakalpojumu jomas, kuras tradicionāli bijušas nozīmīgas Latvijas ekonomikā (jūras transports, dzelzceļš, finanšu pakalpojumi)

Komersantu neto apgrozījums (milj. EUR)

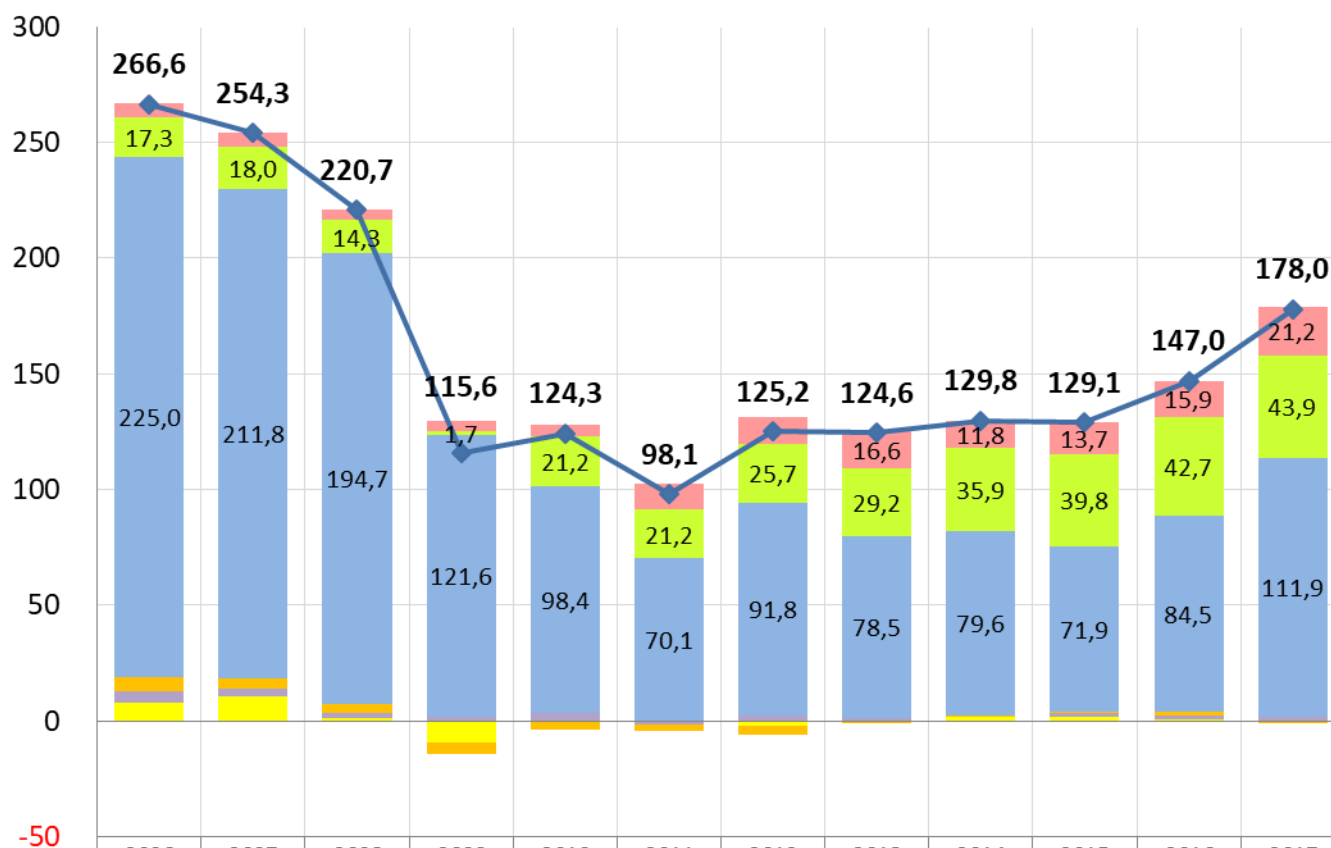
Neto apgrozījums pēdējos gados aug, galvenokārt uz datorprogrammēšanas un informācijas pakalpojumu rēķina.

Apgrozījums aug apakšnozarēs, kuras spēj eksportēt pakalpojumus, bet uz iekšējo tirgu orientētajās apakšnozarēs – neaug/krīt

Informācijas pakalpojumi	72,7	66,4	52,3	65,9	84,0	109,1	148,0	199,9	212,2	245,2	281,3	311,6
Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības	190,7	245,4	262,4	221,1	241,6	298,8	366,3	411,3	462,1	575,1	652,6	726,7
Telekomunikācija	736,5	816,1	850,9	763,8	750,1	730,7	765,8	734,1	728,2	761,6	787,9	818,8
Radio un TV programmu izstrāde un apraide	73,4	85,2	67,9	48,7	43,8	54,6	59,6	60,7	68,5	69,5	70,5	74,9
Kinofilmu, video filmu, TV programmu un skaņu ierakstu producēšana	31,7	34,0	35,6	37,7	41,2	37,5	33,3	38,9	43,1	60,1	48,9	56,2
Izdevējdarbība	149,3	179,6	172,6	123,4	117,3	110,4	103,9	103,8	99,5	99,4	98,4	98,4
Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	1254,3	1426,7	1441,7	1260,5	1277,9	1341,0	1476,9	1548,6	1613,7	1810,9	1939,6	2086,7

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Komersantu peļņa vai zaudējumi pēc nodokļiem (milj. EUR)

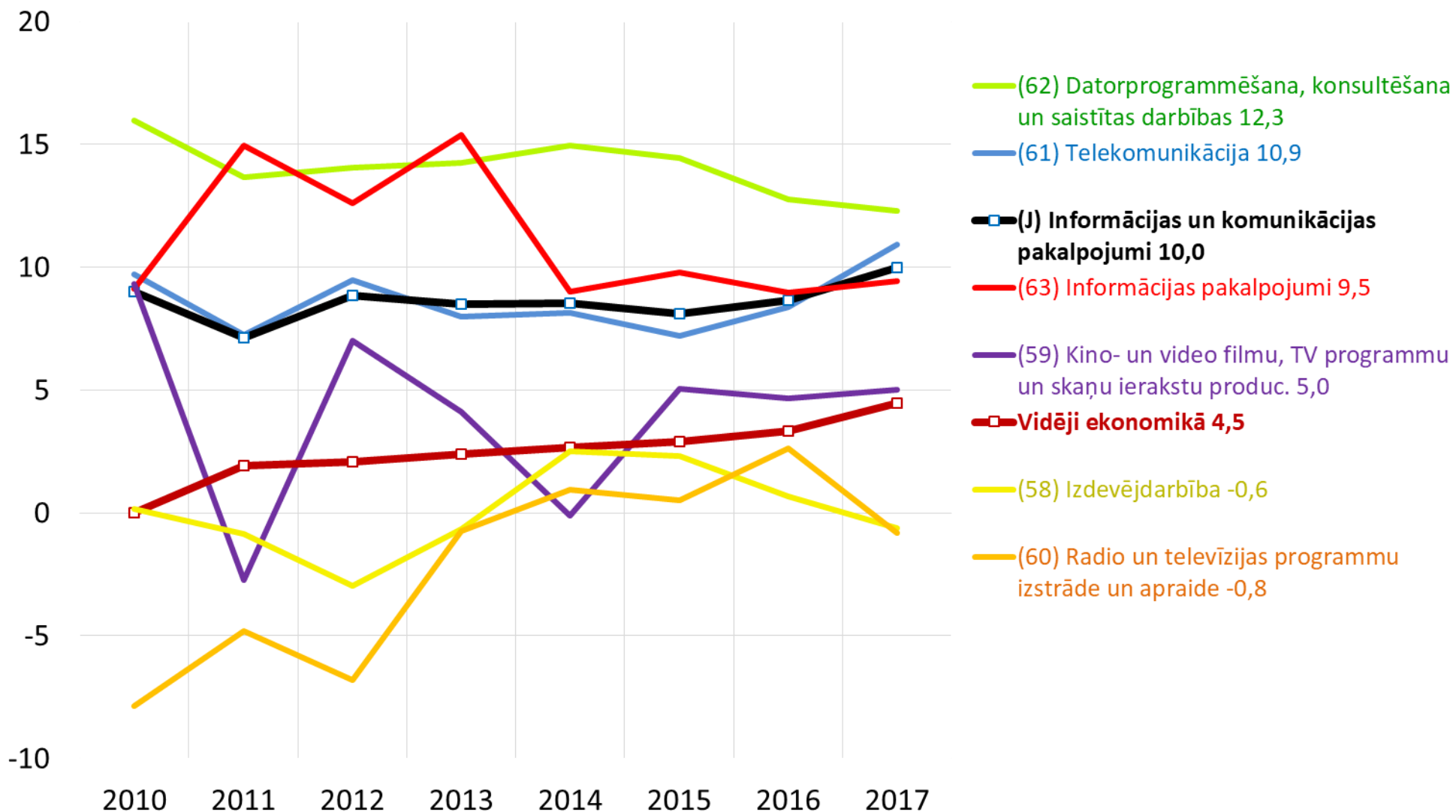

Nozares kopējais darbības finanšu rezultāts uzrāda peļņu visā periodā no 2006.gada, tomēr peļņas apjoms atšķiras gan atkarībā no nozarēm, gan no uzņēmumu lieluma.

Lielākais peļņas apjoms tiek sasniegts telekomunikāciju nozarē (2017.gadā – 112 milj. EUR), taču tas nav tik liels kā pirms 10 gadiem – tostarp konkurences ietekmē. Peļņas apjomam ir tendence palielināties datorprogrammēšanā (43,9 milj. EUR) un informācijas pakalpojumos (21,2 milj. EUR). Jāatzīmē, ka vairākām IKT pakalpojumu apakšnozarēm ir raksturīga paaugstināta nepieciešamība regulāri investēt jaunās tehnoloģijās – tāpēc tām ir jāspēj nodrošināt pietiekama pelnītspēja, lai finansētu savu tālāko attīstību.

Informācijas pakalpojumi	5,7	6,3	4,4	4,5	5,4	11,0	11,6	16,6	11,8	13,7	15,9	21,2
Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības	17,3	18,0	14,3	1,7	21,2	21,2	25,7	29,2	35,9	39,8	42,7	43,9
Telekomunikācija	225,0	211,8	194,7	121,6	98,4	70,1	91,8	78,5	79,6	71,9	84,5	111,9
Radio un televīzijas programmu izstrāde un apraide	6,0	4,2	3,9	-5,1	-3,9	-2,6	-3,9	-0,4	0,6	0,4	1,8	-0,5
Kinofilmu, video filmu, televīzijas programmu un skaņu ierakstu producēšana	4,7	3,5	2,1	2,0	3,0	-0,9	2,3	1,3	0,0	1,6	1,6	1,9
Izdevējdarbība	8,0	10,4	1,3	-9,1	0,2	-0,7	-2,3	-0,5	1,9	1,7	0,5	-0,5
Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	266,6	254,3	220,7	115,6	124,3	98,1	125,2	124,6	129,8	129,1	147,0	178,0

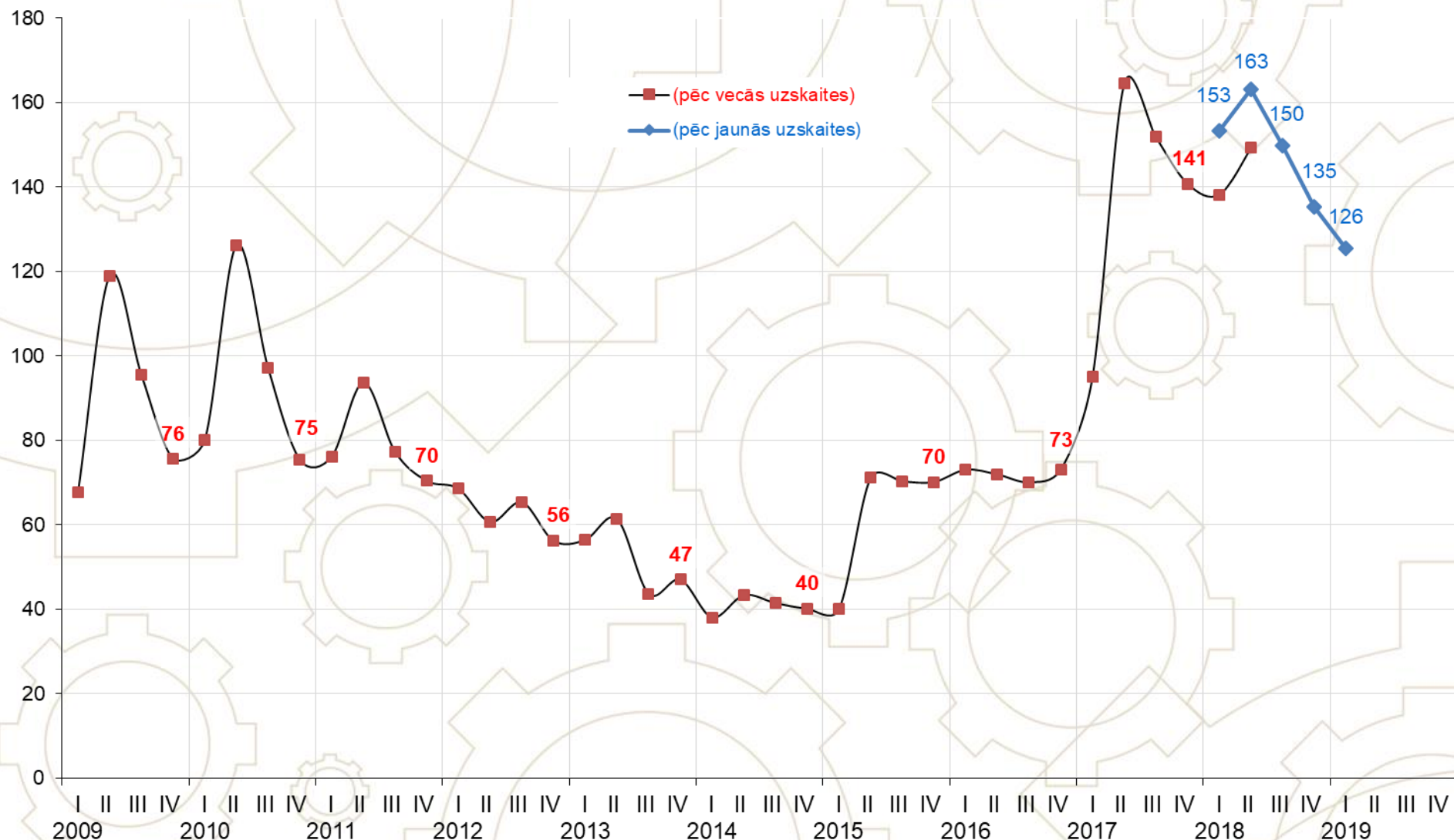
Ekonomiskā rentabilitāte pēc nodokļiem, % (peļņa / aktīvi)

IKT nozarē rentabilitāte ir vidēji 2x lielāka nekā visā tautsaimniecībā.

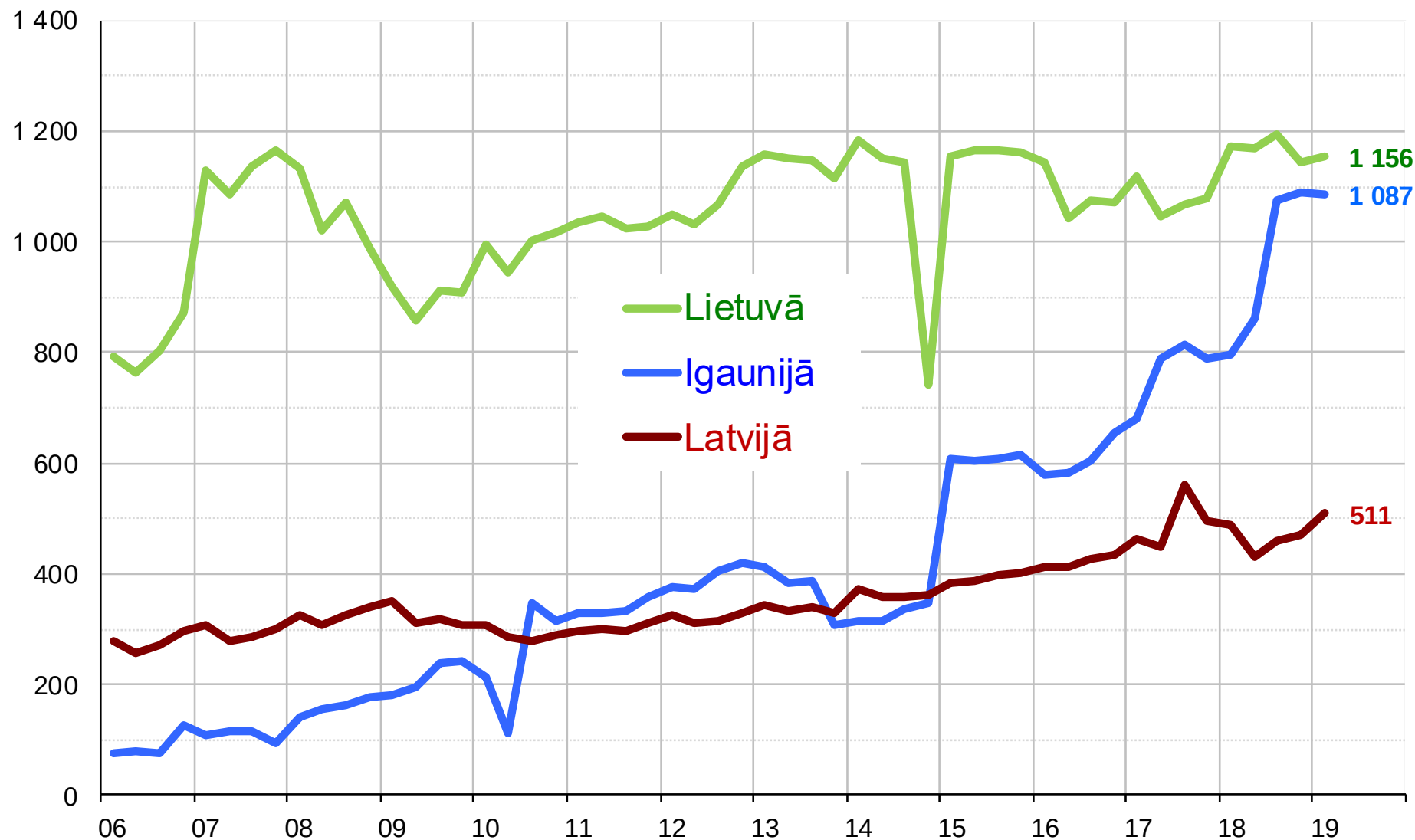
Salīdzinoši augstāka peļnītspēja ir saistīta ar nepieciešamību regulāri investēt jaunās iekārtās un uzturēt savu konkurētspēju, jo tehnoloģiskais līmenis šajās nozarēs nepārtraukti attīstās.

Informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē izsniegtie banku kredīti, milj. €

Kredītiestāžu finansējums IKT pakalpojumu nozarēs uzņēmumiem laika posmā pēc krīzes līdz 2014.gadam samazinājās aptuveni 2 reizes, bet vēlāk tas atsāka izaugsmi, un 2017.gadā tas strauji palielinājās. Kredītiestāžu finansējums nozares uzņēmumiem 2019.gada 1.ceturksnī bija 126 milj. EUR, kas ir vērtējams kā zems, ņemot vērā nozares kopējo pašu kapitāla apjomu (~845 milj. EUR) un potenciālās aizņemšanās iespējas. To ietekmē arī salīdzinoši augsts specifisku iekārtu un tehnoloģiju īpatsvars uzņēmumu bilanci, kurām ir īss nolietojuma cikls un ko bankas nelabprāt vēlētos pieņemt kā nodrošinājumu pret iespējamām kredītsaistībām. Kredītu apjomam nozarē ir vērojamas sezonālas svārstības, kas varētu būt skaidrojamas ar apgrozāmo līdzekļu aizdevumiem.

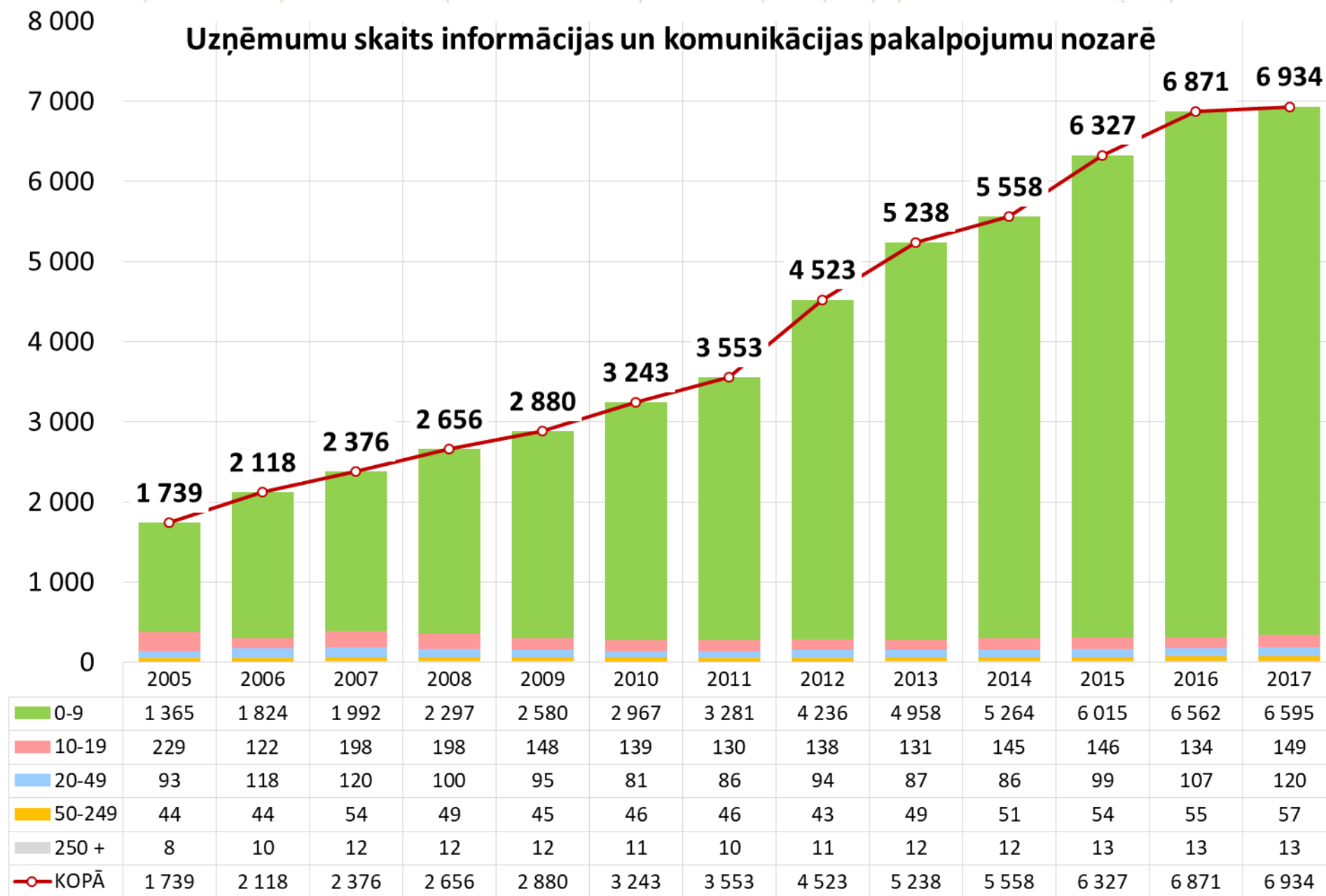
Ārvalstu tiešās investīcijas, milj. EUR - Informācijas un komunikācijas pakalpojumi (J)

Ārvalstu tiešās investīcijas IKT pakalpojumu nozarē ilgākā laika periodā uzrāda pakāpenisku izaugsmi (ar svārstībām atsevišķos periodos), 2019.gada sākumā sasniedzot 511 miljonus EUR.

Tomēr, salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm, Latvijā ir zemākais rādītājs.

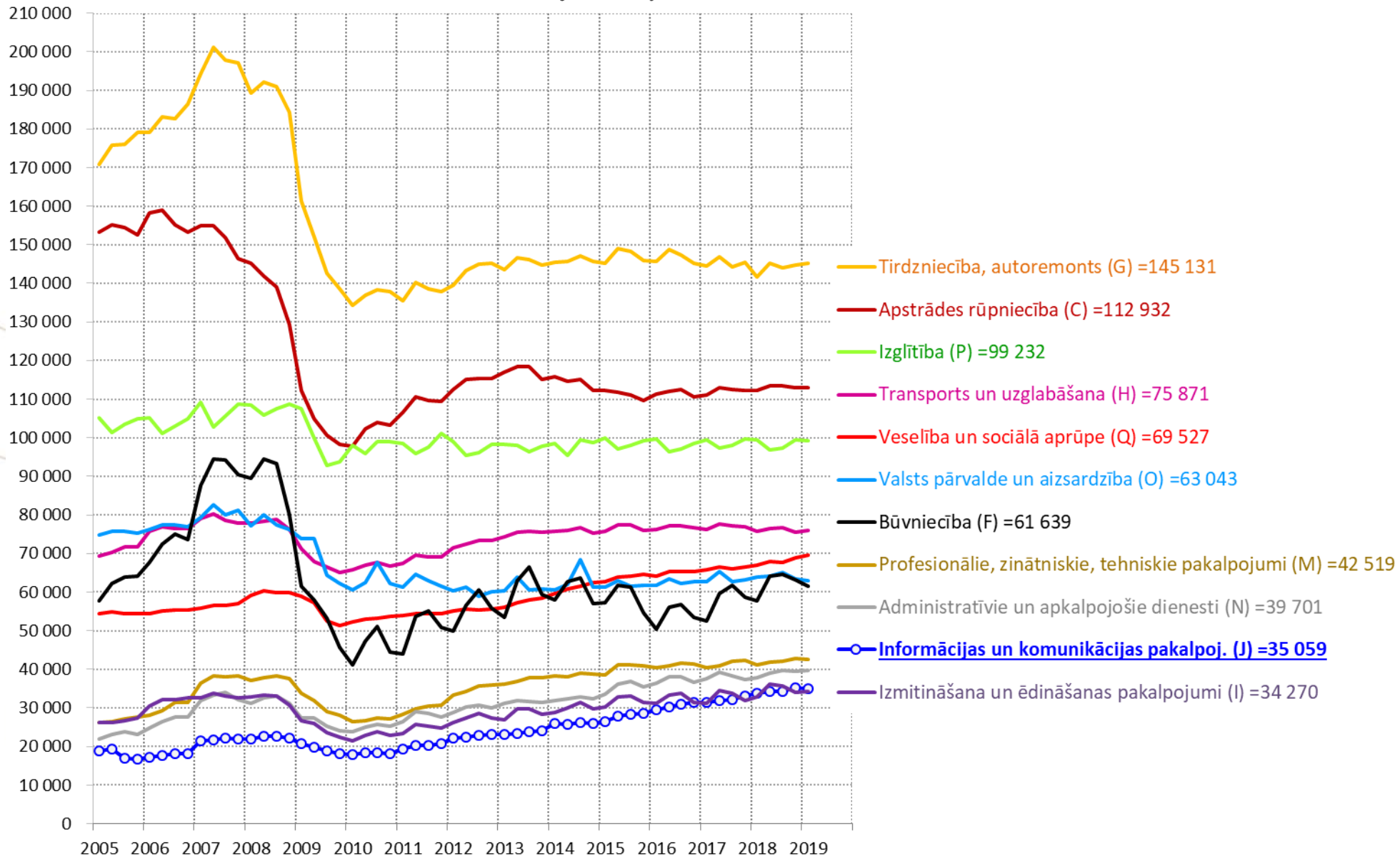
Uzņēmumu skaits informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē

IKT pakalpojumu nozarē strādājošo uzņēmumu kopējais skaits kopš 2005.gada ir palielinājies aptuveni 4 reizes, 2017.gadā sasniedzot 6,9 tūkstošus. Uzņēmumu kopējā skaita izmaiņas notiek galvenokārt uz mikro uzņēmumu (ar darbinieku skaitu līdz 9) rēķina, kas ir 95% no kopējā uzņēmumu skaita nozarē. Lielo (250+) un vidējo (50-249) uzņēmumu skaits ir salīdzinoši stabils. IKT pakalpojumu nozarē ir salīdzinoši nemainīgs lielāko spēlētāju loks, savukārt mazāka lieluma uzņēmumu grupā notiek ļoti strauja attīstība.

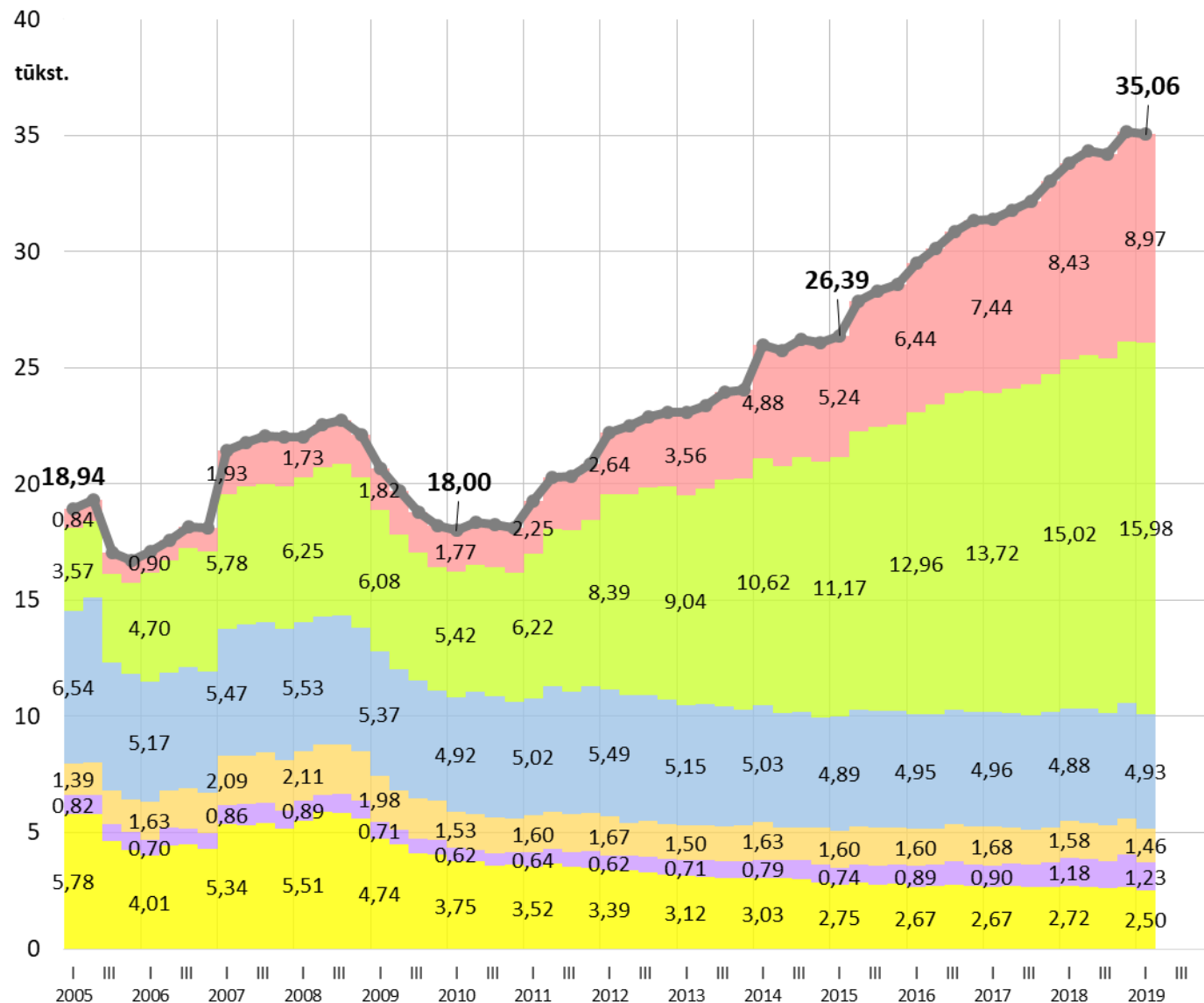
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Lielākās nozares pēc aizņemto darbviētu skaita

Nozare ir 11.lielākais darba devējs.
Tā nav pakļauta sezonālām
svārstībām.

Aizņemtās darbvietas pa darbības veidiem ceturkšņa beigās

j.63 Informācijas pakalpojumi 8 965

j.62 Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītās darbības 15 978

j.61 Telekomunikācija 4 933

j.60 Radio un televīzijas programmu izstrāde un apraide 1 463

j.59 Kino- un video filmu, TV programmu un skaņu ierakstu produc. 1 225

j.58 Izdevējdarbība 2 496

J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi 35 059

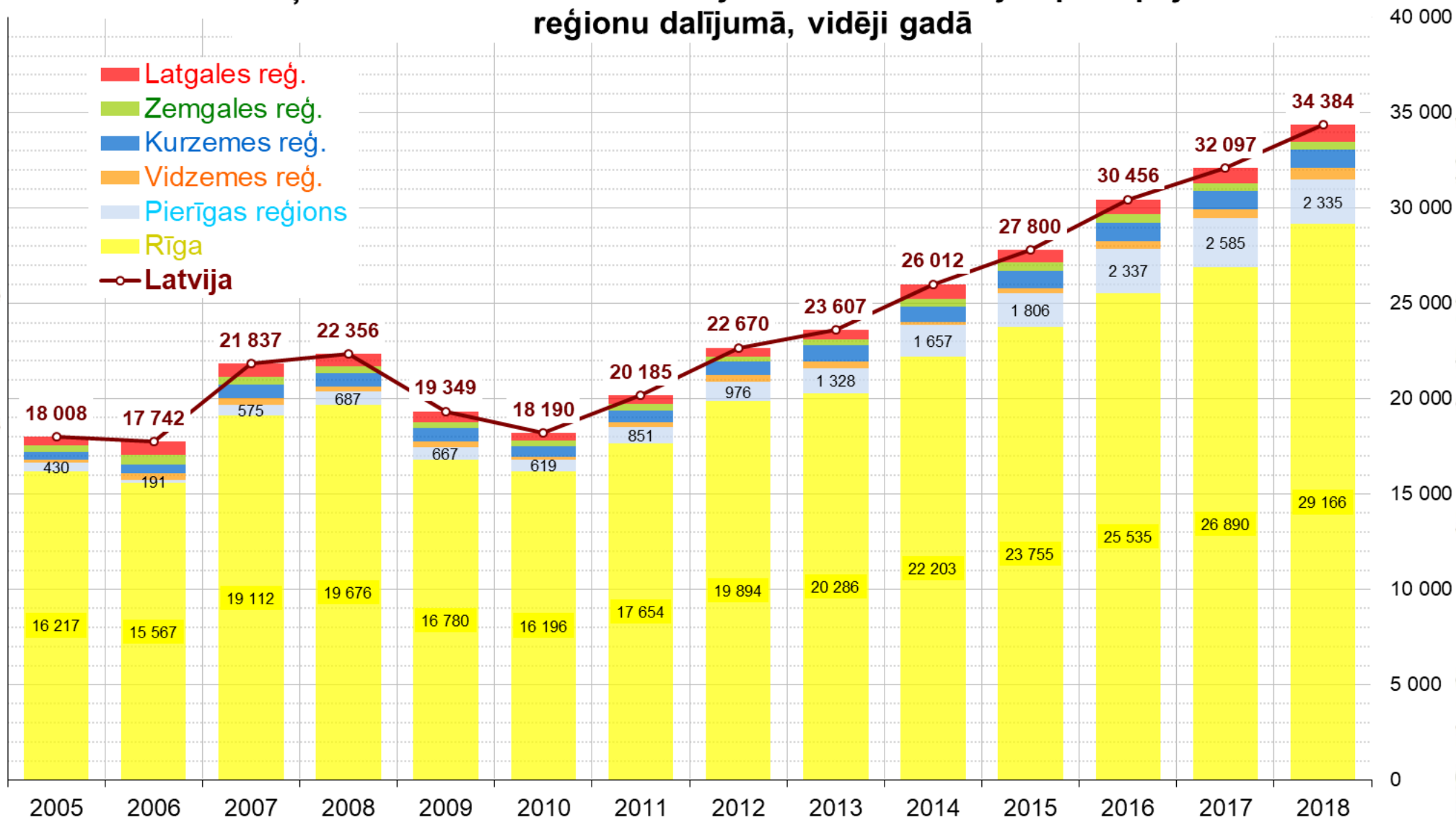
Aizņemto darbvietu dinamika IKT pakalpojumos uzrāda atšķirīgas tendences apakšnozaru dalījumā. Īpaši strauji palielinājies darbvietu skaits informācijas pakalpojumu apakšnozarē, kur pieaugums kopš 2005.gada ir bijis desmitkārtīgs, šobrīd sasniedzot 9 tūkst.

Datorprogrammēšanā, konsultēšanā un saistītajās darbībās pieaugums šajā periodā bijis četrkārtīgs, sasniedzot 16 tūkst.

Abās minētajās nozarēs šobrīd aizņemtas vairāk nekā divas trešdaļas no kopējā skaita IKT pakalpojumu nozarē. Kopš 2008.gada apmēram 2 reizes ir samazinājies aizņemto darbvietu skaits izdevējdarbībā, kas šobrīd ir tikai 2,5 tūkst. Pārējās apakšnozarēs aizņemto darbvietu skaits pēdējo gadu laikā nav būtiski mainījies.

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

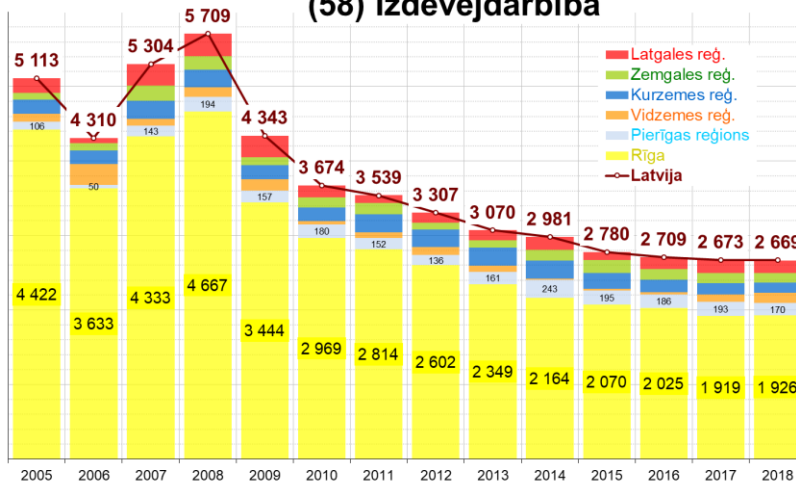
Aizņemtās darbvietas informācijas un komunikācijas pakalpojumos reģionu dalījumā, vidēji gadā

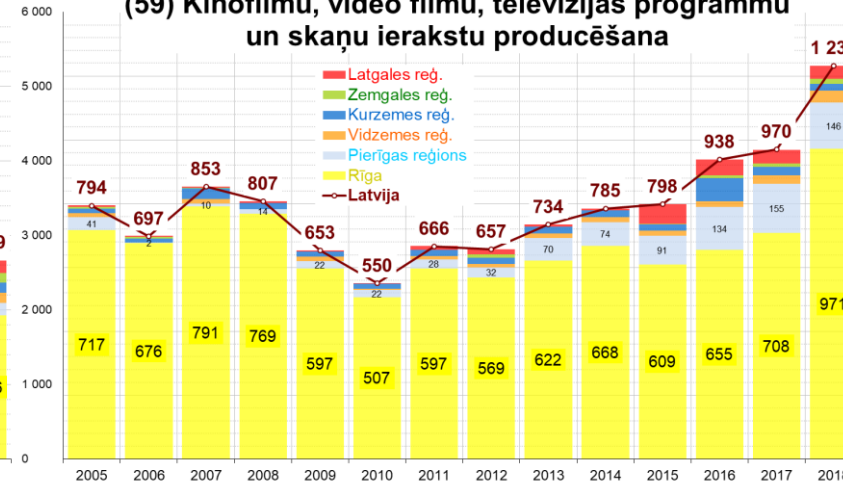
IKT pakalpojumu nozarē
lielākā daļa (~85%) izvietota
Rīgā un tās tuvumā

Aizņemtās darbvietas informācijas vidēji gadā dalījumā pa apakšnozarēm

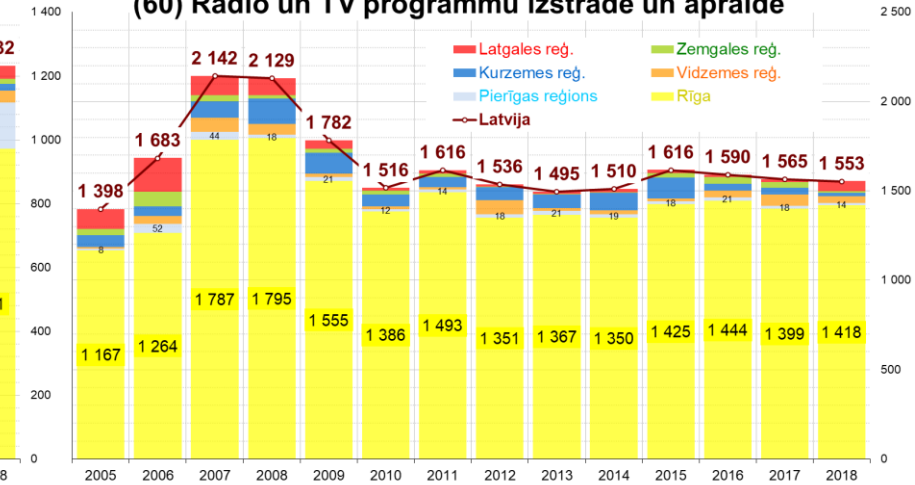
(58) Izdevējdarbība

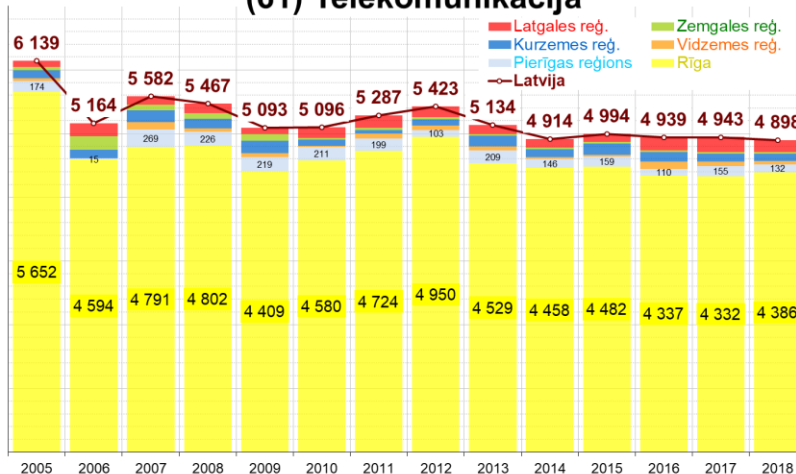
(59) Kinofilmu, video filmu, televīzijas programmu un skaņu ierakstu producēšana

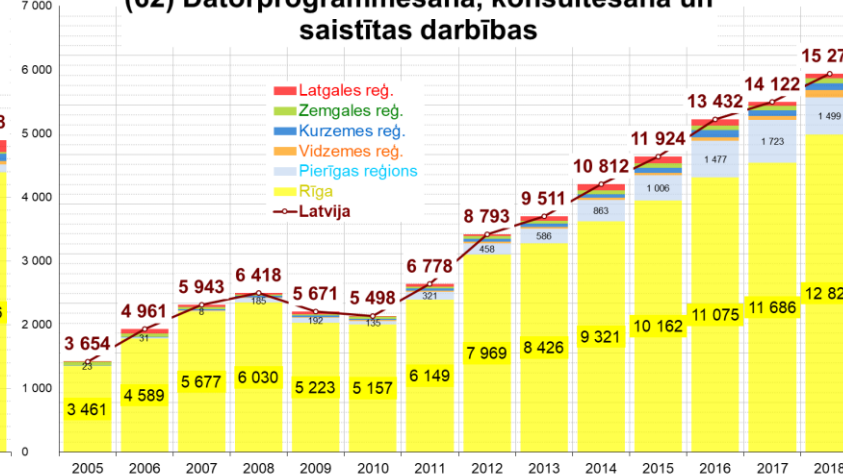
(60) Radio un TV programmu izstrāde un apraide

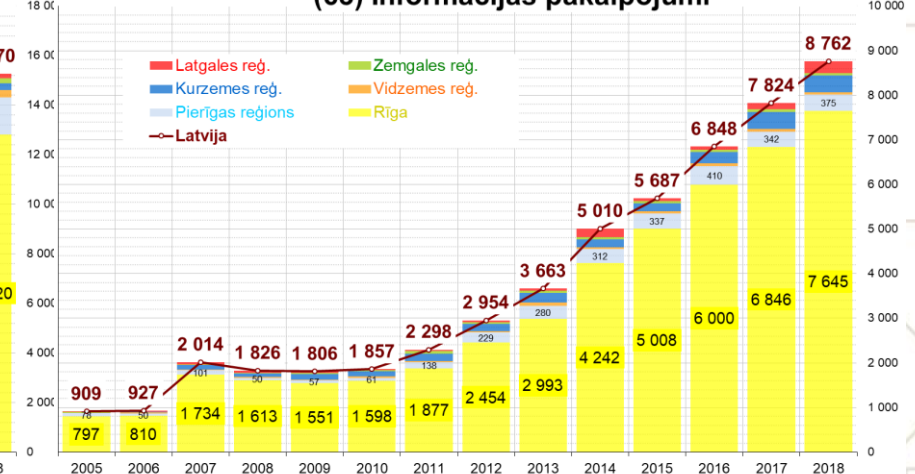
(61) Telekomunikācija

(62) Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītās darbības

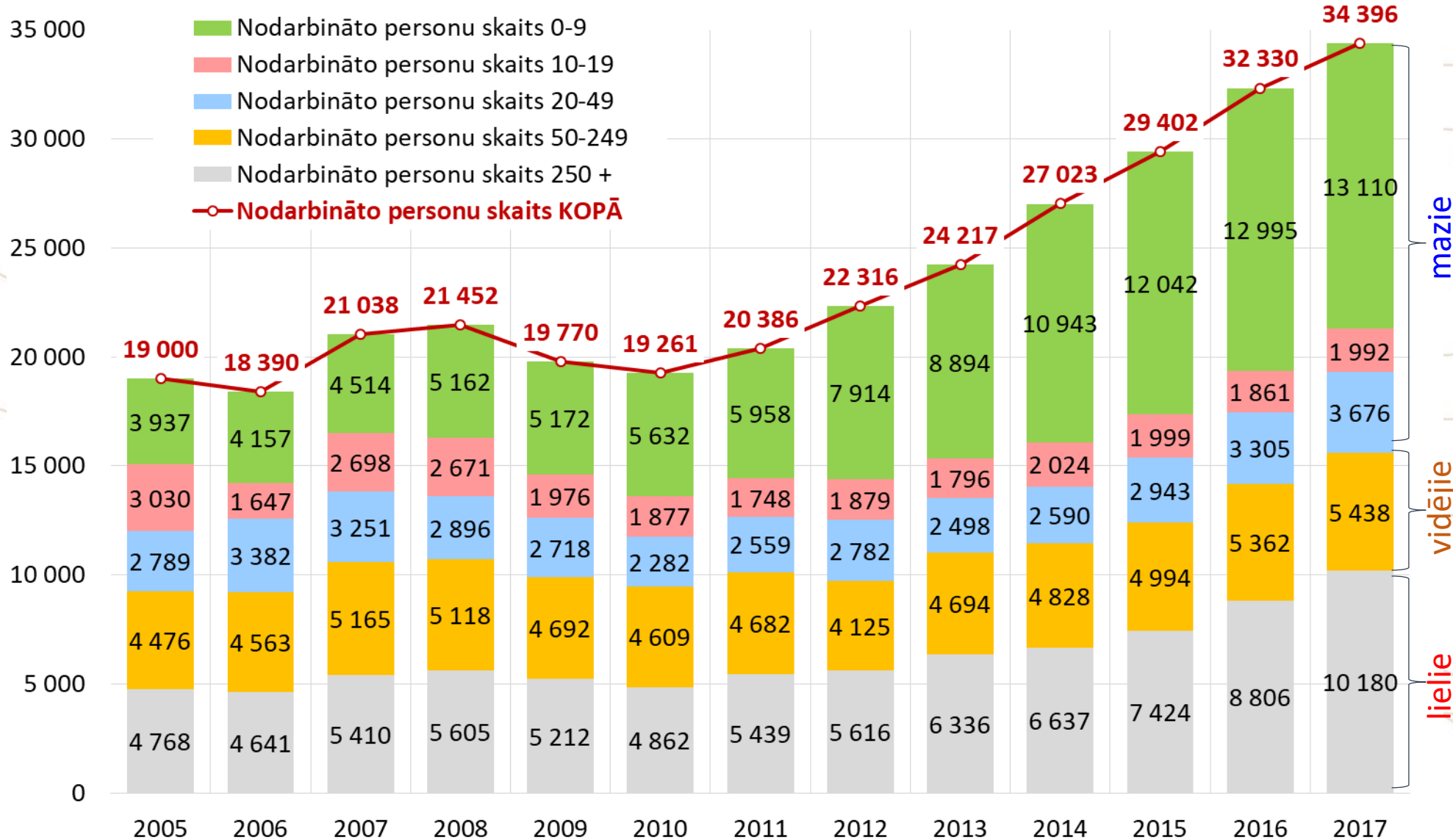
(63) Informācijas pakalpojumi

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Nodarbināto personu skaits dalījumā pēc darbinieku skaita uzņēmumos

informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē

No IKT pakalpojumu nozarē nodarbinātajiem **18,8 tūkstoši** (55% no kopējā skaita 2017.gadā) strādā **mazajos uzņēmumos** ar darbinieku skaitu līdz 49, tostarp 13,1 tūkstoši (38%) – mikro uzņēmumos ar darbinieku skaitu līdz 9.

5,4 tūkstoši (16%) strādā **vidēja lieluma uzņēmumos** ar darbinieku skaitu no 50 līdz 249.

Lielajos uzņēmumos (ar darbinieku skaitu no 250) strādāja **10,2 tūkstoši** (30%).

Kopš 2005.gada straujākā nodarbinātības izaugsme notikusi mikrouzņēmumu grupā (ar darbinieku skaitu līdz 9), kur strādājošo skaits ir palielinājies par gandrīz 10 tūkstošiem.

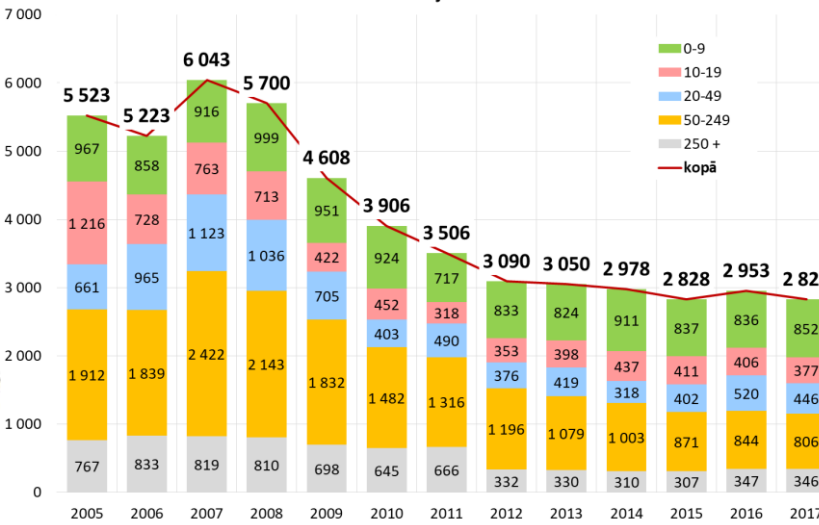
Divkāršojies nodarbināto skaits lielo uzņēmumu grupā – pateicoties tam, ka mazāki uzņēmumi savā attīstības procesā aug par lielākiem.

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

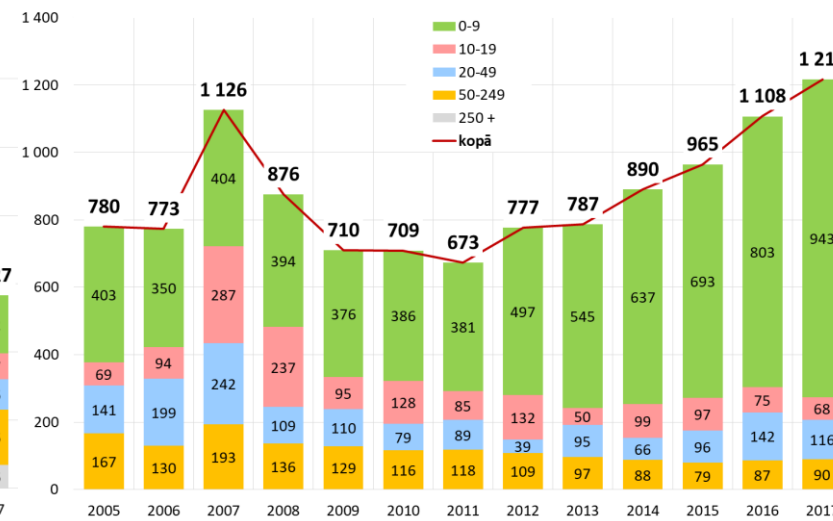
Nodarbināto personu skaits

... parāda atšķirīgu sadrumstalotības pakāpi dažādās apakšnozarēs

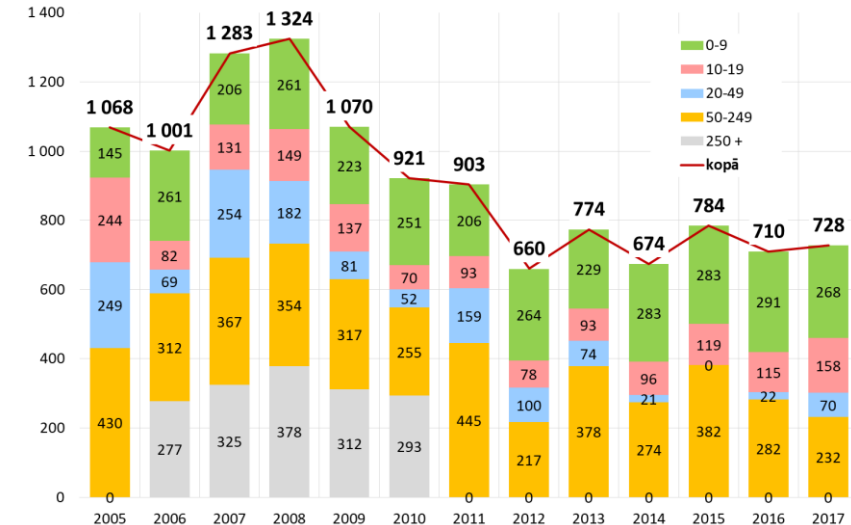
58 Izdevējdarbība

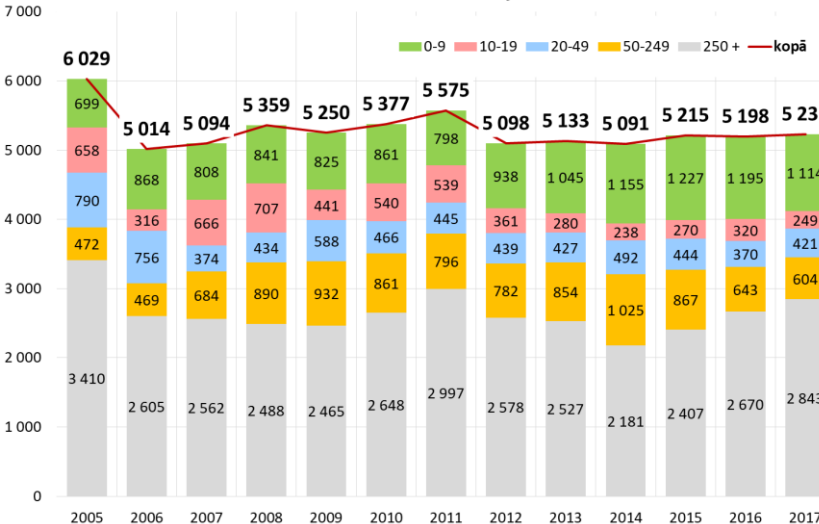
59 Kinofilmu, video filmu, televīzijas programmu un skaņu ierakstu producēšana

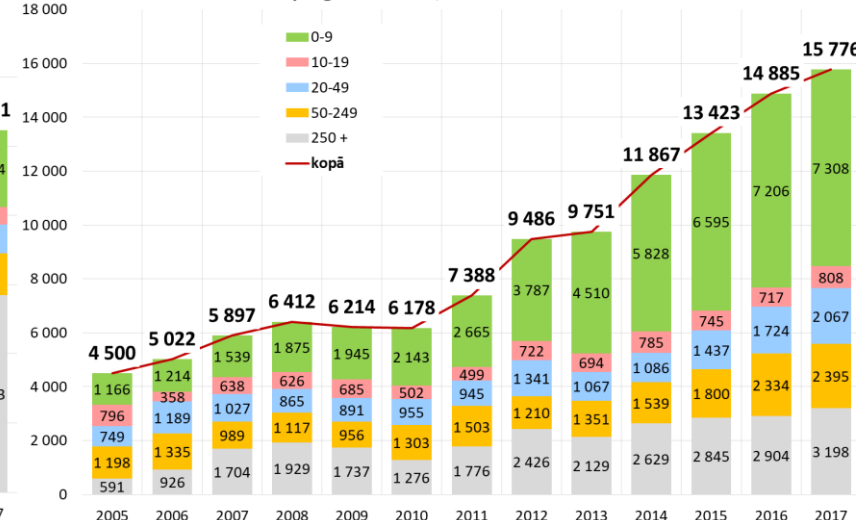
60 Radio un televīzijas programmu izstrāde un apraide

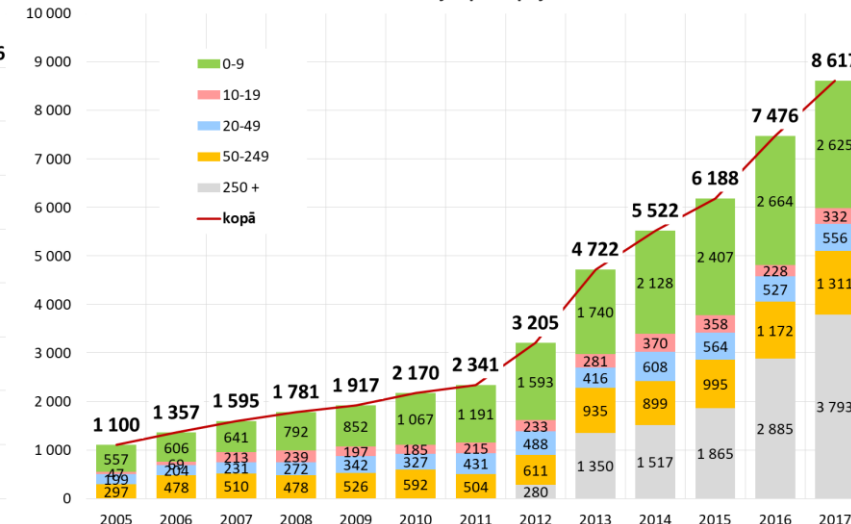
61 Telekomunikācija

62 Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītās darbības

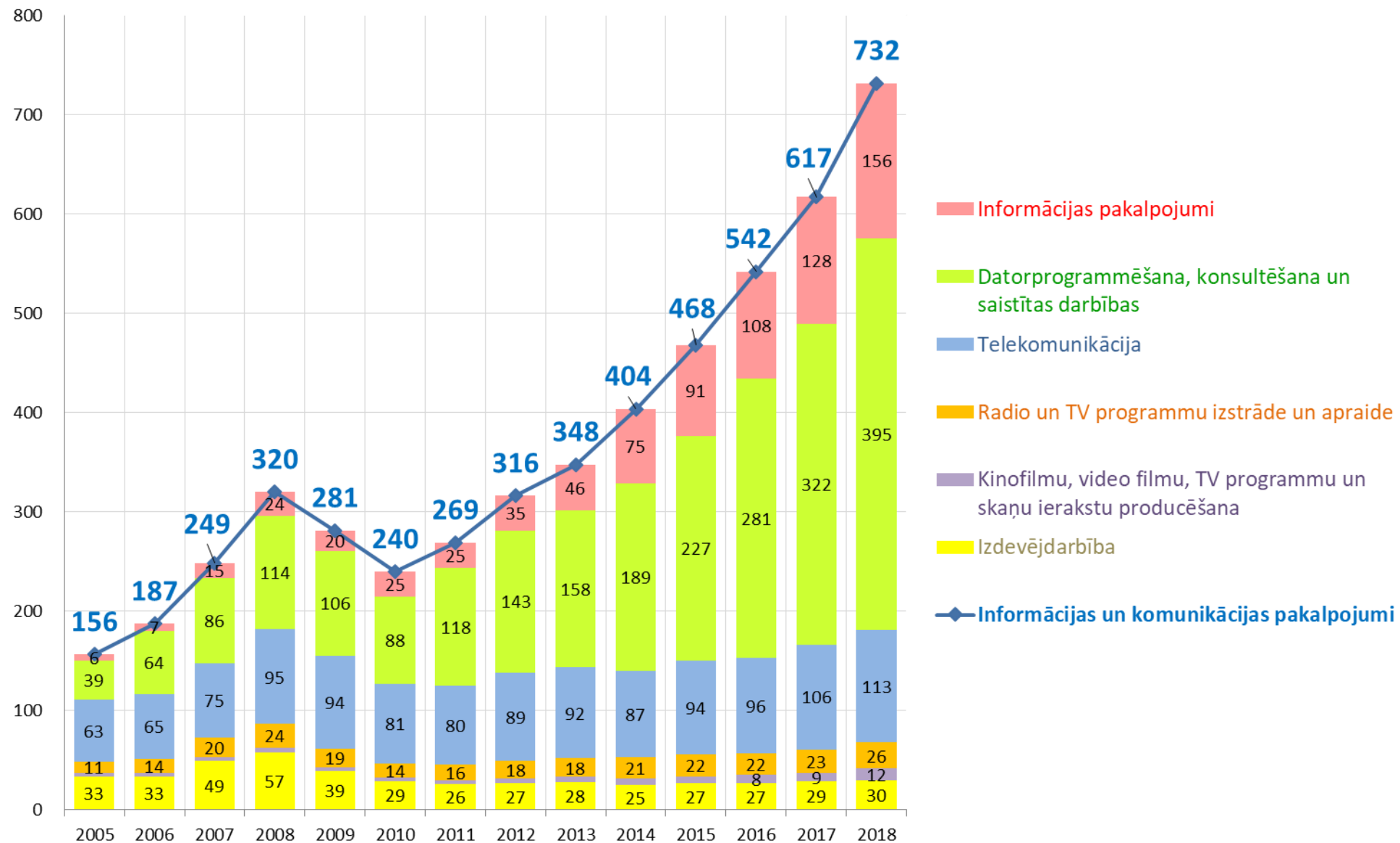

63 Informācijas pakalpojumi

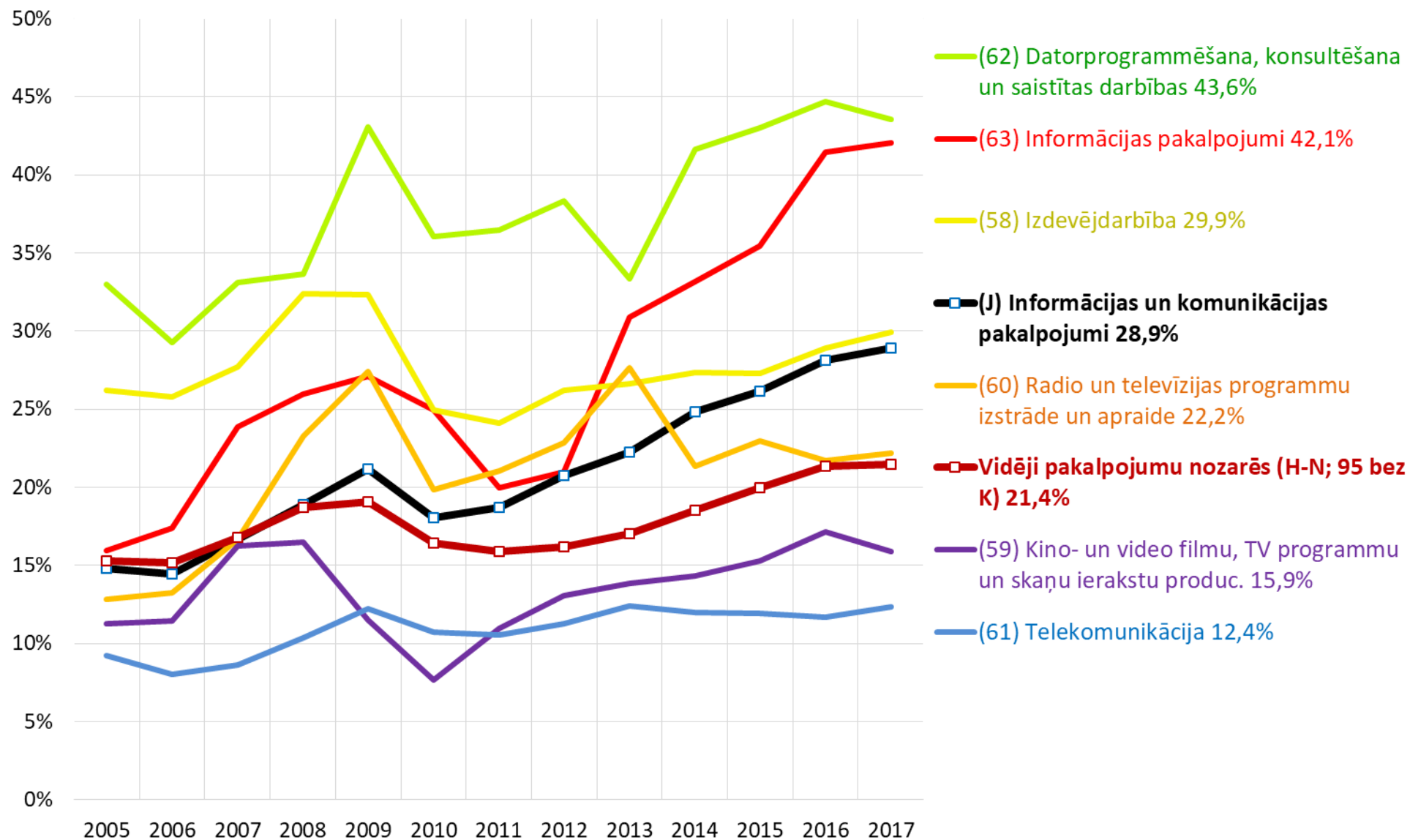
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Darbspēka kopējo izmaksu apjoms (milj. EUR)

IKT pakalpojumu nozares kopējais algu fonds - 732 milj. EUR.

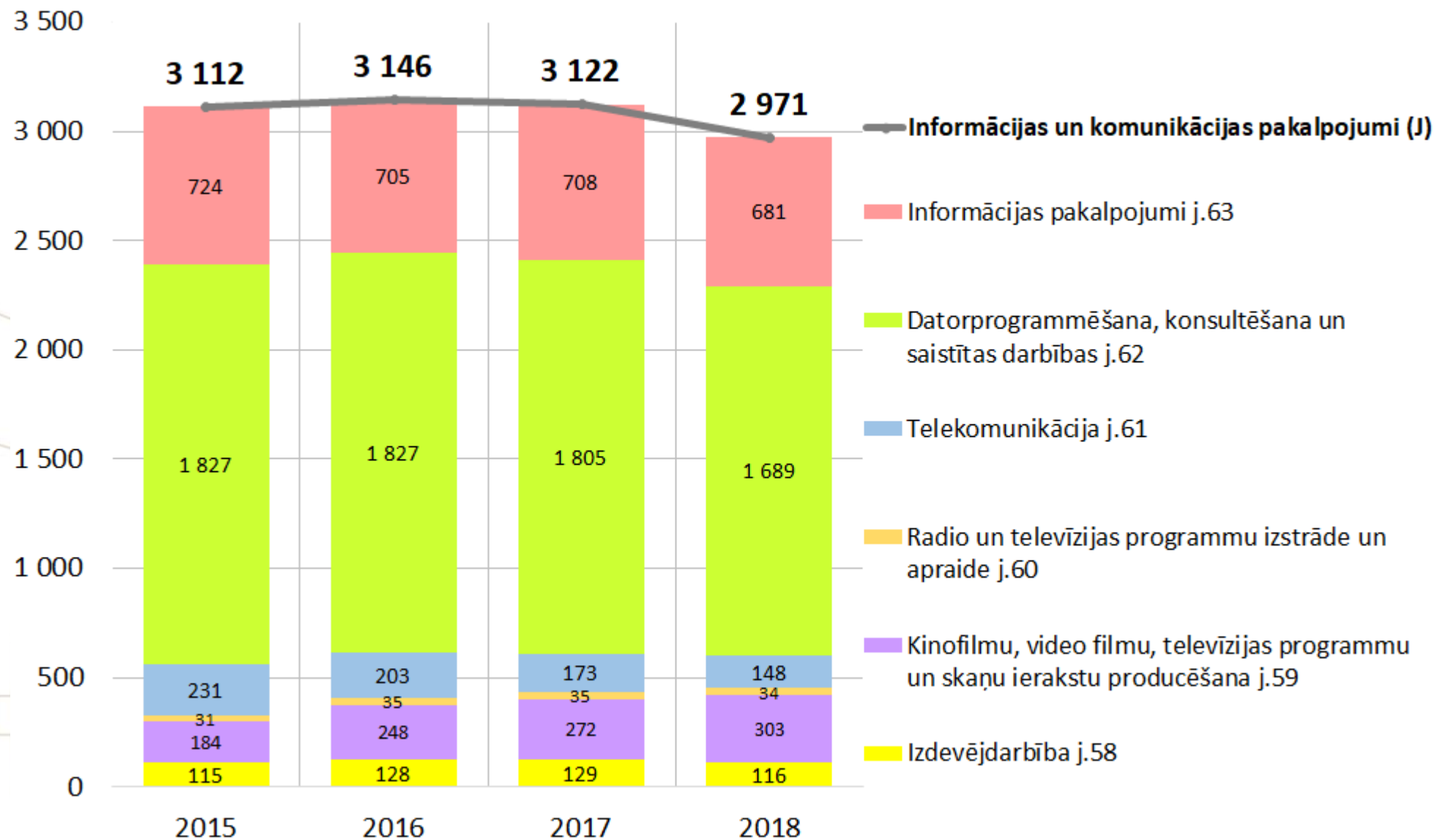
Personāla izmaksu īpatsvars apgrozījumā, %

IKT nozarē algu fonds ir vidēji 29% no pakalpojuma gala cenas.

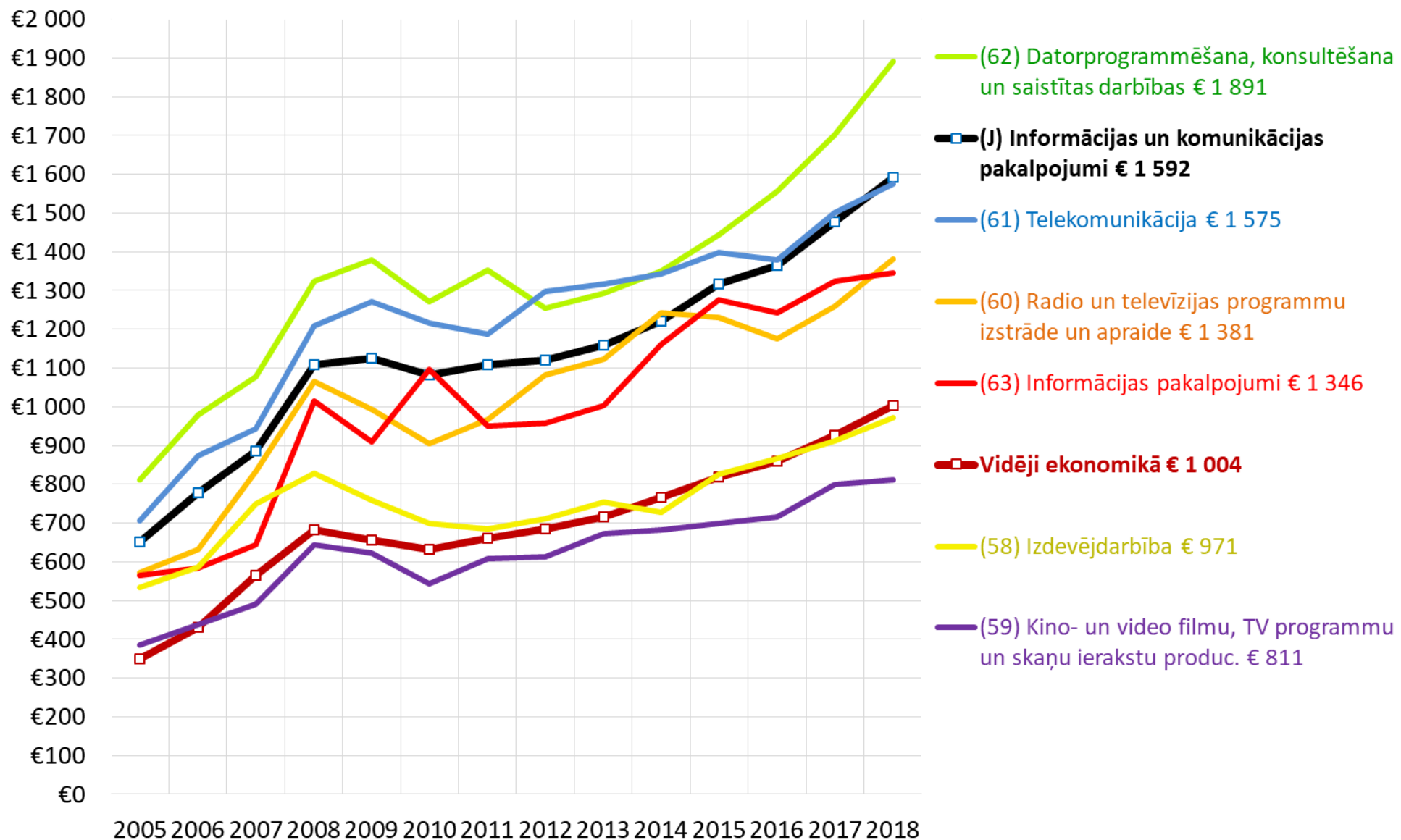
Paaugstināts personāla izmaksu īpatsvars apgrozījumā → galaprodukta cenas ir jūtīgākas pret algu līmeni un ar to saistītajiem nodokļiem. Tas nozīmē arī lielāku spiedienu uz personāla izmaksu optimizāciju.

Mikrouzņēmumu nodokļa maksātāju skaits (gada beigās)

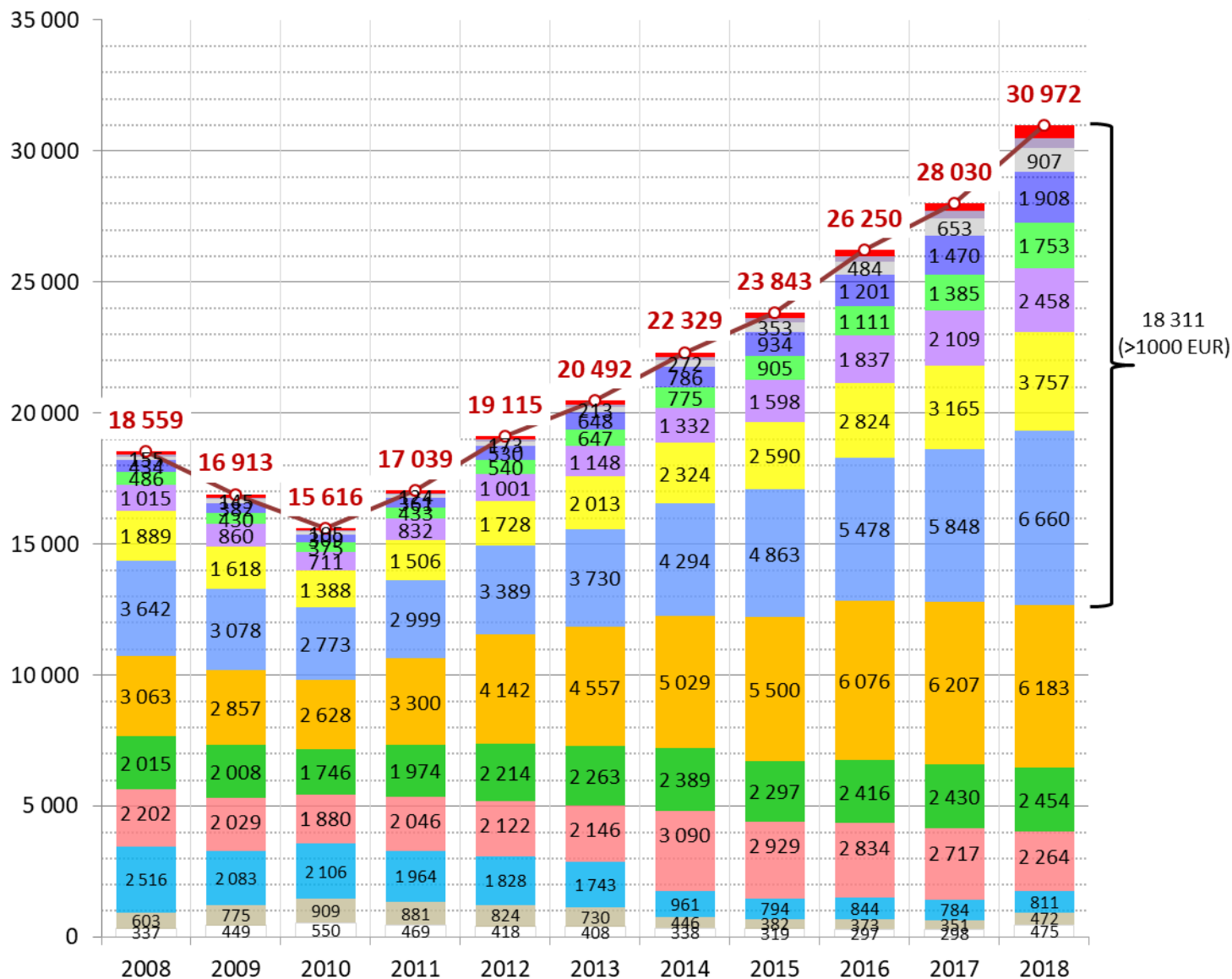
MUN režīmu visvairāk izmanto apakšnozares, kurās ir paaugstināts personāla izmaksu īpatsvars apgrozījumā (skat. iepriekšējo attēlu).

Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem

IKT pakalpojumu nozarē strādājošo vidējā mēneša darba samaksa 2018.gadā bija 1592 EUR, kas ir par 59% vairāk nekā vidējā mēnešalga Latvijas tautsaimniecībā (1004 EUR). Apakšnozaru dalījumā augstākais atalgojums ir datorprogrammēšanā (1891 EUR) un telekomunikācijās (1575 EUR). Zemākais atalgojums ir kino un citu mediju satura producēšanā (811 EUR).

Darba ņēmēju skaita sadalījums pēc darba bruto ienākumiem Informācijas un komunikācijas pakalpojumi (I)

- virs 6000.00 (464)
- 5000.01 - 6000.00 (404)
- 4000.01 - 5000.00 (907)
- 3000.01 - 4000.00 (1 908)
- 2500.01 - 3000.00 (1 753)
- 2000.01 - 2500.00 (2 458)
- 1500.01 - 2000.00 (3 757)
- 1000.01 - 1500.00 (6 660)
- 700.01 - 1000.00 (6 183)
- 500.01 - 700.00 (2 454)
- 300.01 - 500.00 (2 264)
- 150.01 - 300.00 (811)
- 70.01 - 150.00 (472)
- līdz 70.00 (475)
- ar darba ienākumiem (30 972)

(nav pieejams sīkāks dalījums pa apakšnozarēm)

Dati par darba ņēmēju sadalījumu pēc ienākumiem liecina, ka IKT pakalpojumu nozarē 2018.gadā bija 31 tūkstotis darba ņēmēju ar uzrādītiem darba ienākumiem, tostarp 18,3 tūkst. jeb 59,1% mēneša bruto atalgojums bija vismaz 1000 EUR mēnesī. Šis īpatsvars ir augstāks, salīdzinot ar attiecīgo rādītāju Latvijas tautsaimniecībā (~33,7%).

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Darba ņēmēju īpatsvars (%), kas saņem minimālo darba algu vai mazāk

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
50,0	59,3	63,3	62,9	59,5	54,5	52,4	51,7	48,1	44,7	46,4	46,4 (S) Citi pakalpojumi
33,7	51,3	56,1	59,2	56,2	51,1	48,7	46,1	41,6	39,6	40,2	40,2 (I) Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
33,1	39,2	40,5	42,2	40,4	37,5	37,0	37,1	34,1	31,7	30,5	30,5 (A) Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
22,7	28,3	30,2	30,8	28,5	26,6	27,3	28,4	27,2	26,3	28,1	28,1 (L) Operācijas ar nekustamo īpašumu
17,7	23,8	29,2	33,2	32,6	28,8	27,7	28,6	27,8	26,1	26,6	26,6 (N) Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība
23,1	32,3	36,8	39,6	36,7	32,7	30,1	30,0	27,0	25,1	25,4	25,4 (G) Vairum- un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts
18,0	29,2	35,5	36,6	32,6	27,5	25,0	23,8	22,9	22,3	22,2	22,2 (F) Būvniecība
17,9	24,2	26,5	28,2	26,3	23,6	23,2	23,5	21,7	20,1	20,6	20,6 VIDĒJI
19,3	29,2	29,5	30,6	28,5	25,4	24,6	25,0	22,0	20,0	19,7	19,7 (C) Apstrādes rūpniecība
17,4	22,1	24,2	24,8	22,8	21,1	20,7	21,5	20,3	19,1	19,2	19,2 (H) Transports un uzglabāšana
10,7	14,3	16,6	19,3	18,8	18,2	18,7	19,3	18,7	16,9	17,4	17,4 (E) Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
18,6	26,5	30,2	26,3	22,3	19,7	18,3	17,4	16,0	15,2	17,4	17,4 (M) Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi
9,4	12,8	13,4	15,2	14,1	12,7	13,9	15,0	14,3	13,4	14,6	14,6 (O-R) Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana; izglītība; veselība un sociālā aprūpe; māksla, izklaide un atpūta
14,0	18,6	18,6	19,2	19,0	13,6	14,1	16,0	13,8	12,9	12,8	12,8 (B) Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde
11,7	15,1	17,9	17,5	14,4	12,5	11,6	11,1	9,9	9,1	9,8	9,8 (J) Informācijas un komunikācijas pakalpojumi
4,7	5,0	4,7	5,7	5,4	5,2	5,4	5,4	5,5	5,4	6,1	6,1 (D) Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana
5,3	6,9	7,6	7,6	6,7	5,7	5,2	5,0	4,5	4,2	4,7	4,7 (K) Finanšu un apdrošināšanas darbības

Minimālā darba alga:

2008. gadā - 227,66 EUR;

2009. un 2010. gadā - 256,12 EUR;

2011., 2012. un 2013. gadā - 284,57 EUR;

2014. gadā - 320,00 EUR;

2015. gadā - 360,00 EUR;

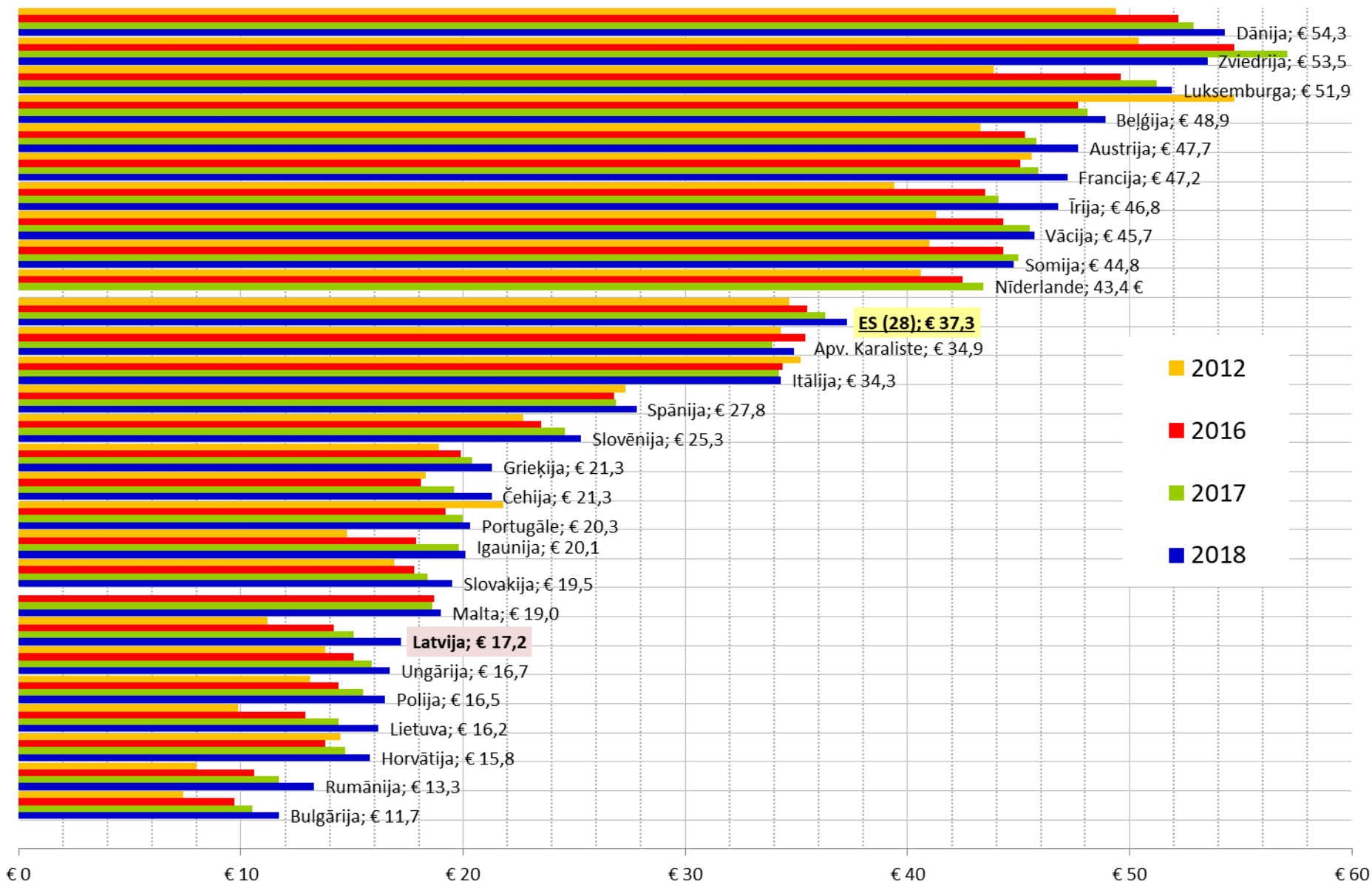
2016. gadā - 370,00 EUR;

2017. gadā - 380,00 EUR;

2018. gadā - 430,00 EUR.

Starpnozaru analīze par strādājošo sadalījumu pēc atalgojuma līmeņa parāda, ka IKT pakalpojumu nozarē ir salīdzinoši zems (tikai 9,8%) darbinieku īpatsvars, kuru uzrādītie darba ienākumi nepārsniedz minimālo algu. Tikmēr vidēji Latvijas tautsaimniecībā tas ir 20,6%, bet atsevišķās nozarēs – pat vēl augstāks. Tas liecina, ka vidēji IKT pakalpojumu nozarē ir salīdzinoši zemāks aplokšņu algu risks nekā citās nozarēs

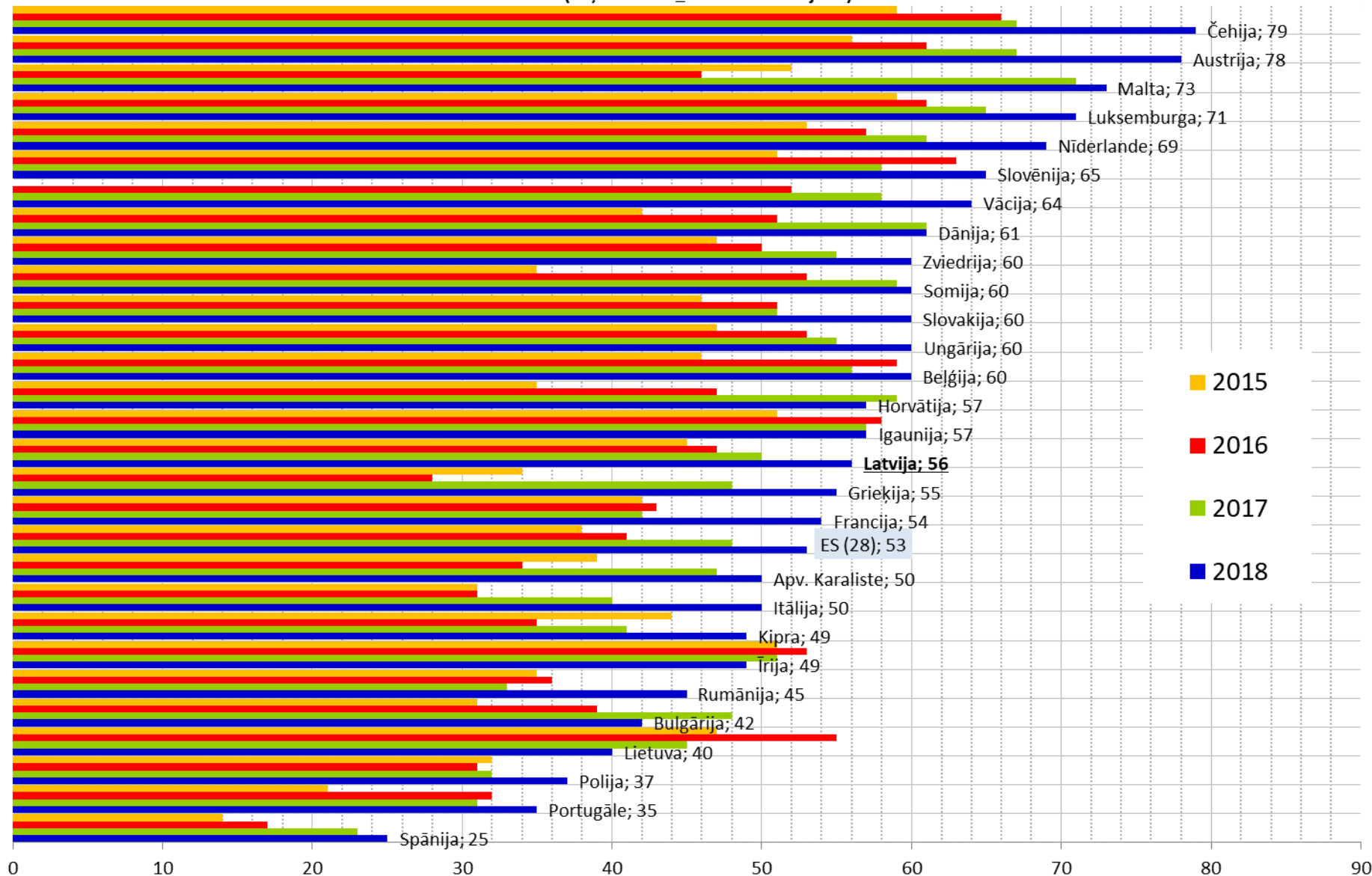
Darbspēka stundas izmaksas informācijas un komunikācijas pakalpojumos (uzņēmumos ≥10 nodarbinātajiem)

Latvijā vidējās darba stundas izmaksas IKT pakalpojumu nozarē 2018.g. sasniedza 17,2 EUR, kas ir 7.zemākais rādītājs starp ES valstīm un ir 46% no ES dalībvalstu vidējā līmeņa (37,3 EUR).

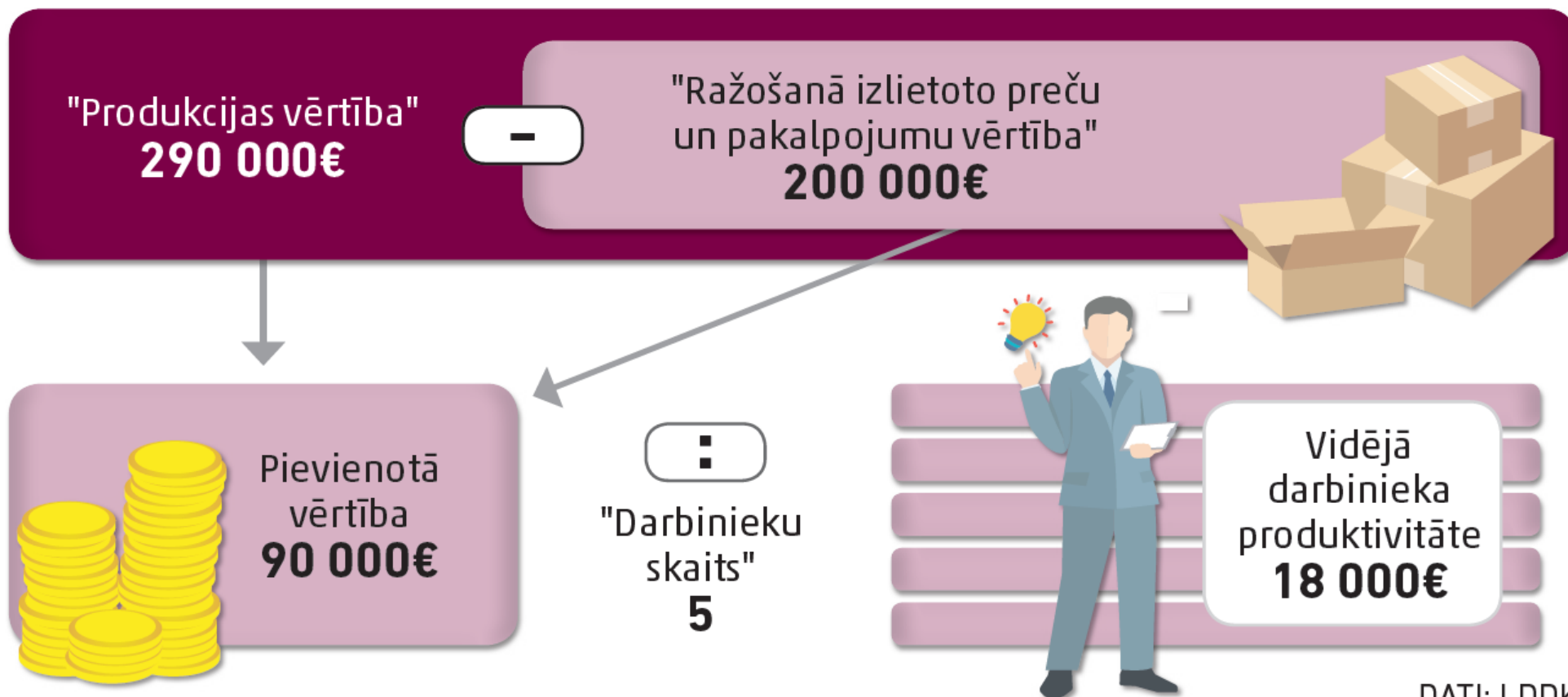
Lielākajā daļā ES valstu darba stundas izmaksas IKT nozarē ir augstākas nekā pārējā tautsaimniecībā, un tām ir tendence palielināties. Atalgojuma līmenis (kas ietver arī sociālās garantijas) attīstītākajās Eiropas valstīs ir pietiekami augsts un konkurētspējīgs, lai pārvilinātu pie sevis IKT pakalpojumu nozares speciālistus no Latvijas.

Uzņēmumu īpatsvars (%), kuri saskārušies ar grūtībām atrast speciālistus vakancēs ar IKT prasmēm (uzņēmumos ≥ 10 nodarbinātajiem)

Saskaņā ar Eurostat apkopotajiem datiem vairākumā Eiropas valstu ir ļoti augsts tādu uzņēmumu īpatsvars (%), kuri norādījuši uz grūtībām aizpildīt vakances, kurās nepieciešami speciālisti ar IKT prasmēm. Latvijā šis īpatsvars ir 56%, kas ir nedaudz augstāks nekā vidēji ES dalībvalstīs (53%). Ņemot vērā salīdzinoši zemāku atalgojumu Latvijā, lielāku un maksātpējīgāku pieprasījumu pēc attiecīgās kvalifikācijas speciālistiem citās ES valstīs, kā arī brīvu darbaspēka kustību ES, varam secināt, ka pastāv attiecīgās kvalifikācijas speciālistu aizplūšanas riski no Latvijas uz citām valstīm. Tas liecina arī par nepieciešamību veikt izmaiņas Latvijas izglītības sistēmā, lai nodrošinātu kvalificētu darbinieku pieejamību nozarei.

NO KĀ SASTĀV PRODUKTIVITĀTE

No pievienotās vērtības tiek atvasināts atalgojums.

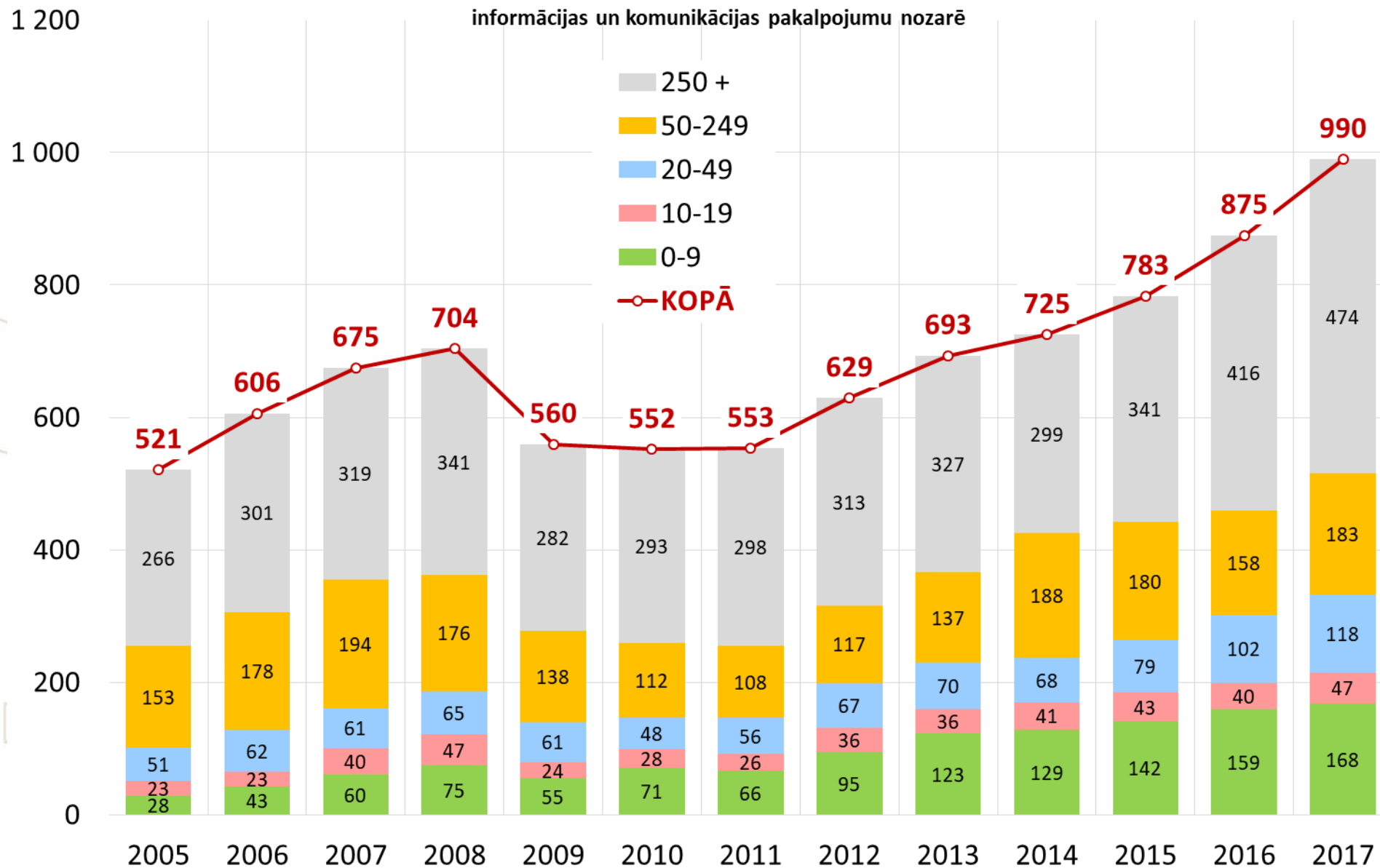
Iespējamie virzieni, kā celt vidējo produktivitāti (ietekmējot formulas mainīgos lielumus):

- 1) Palielināt produkcijas vērtību / pārdošanas ieņēmumus (sarežģītākas produkcija, tirgi ar augstāku maksātspeju);
- 2) Mazināt izmaksas (taupot resursus un materiālus, ieviešot ekonomiskas tehnoloģijas, palielinot darbības mērogu utt.);
- 3) Mazināt darbinieku skaitu (ražīgākas tehnoloģijas, kvalificētāks personāls u.tml.)

DATI: LDDK

Pievienotā vērtība (milj. EUR) dalījumā pēc darbinieku skaita uzņēmumos

informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē

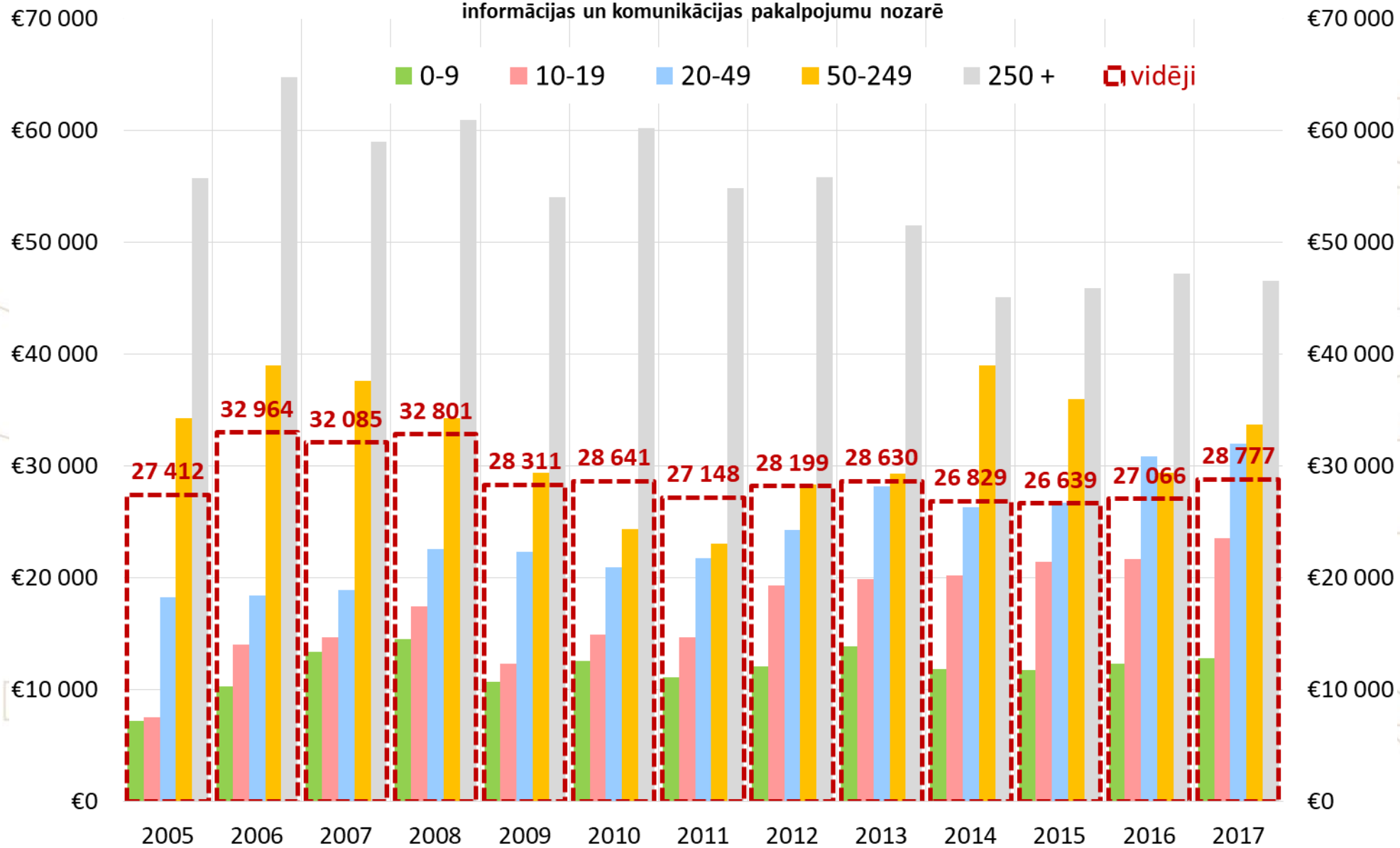

Apmēram pusi no visas nozares pievienotās vērtības rada lielie uzņēmumi.

Tāpat kā visās citās nozarēs, lielākos uzņēmumos tiek sasniegts augstāks produktivitātes līmenis.

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

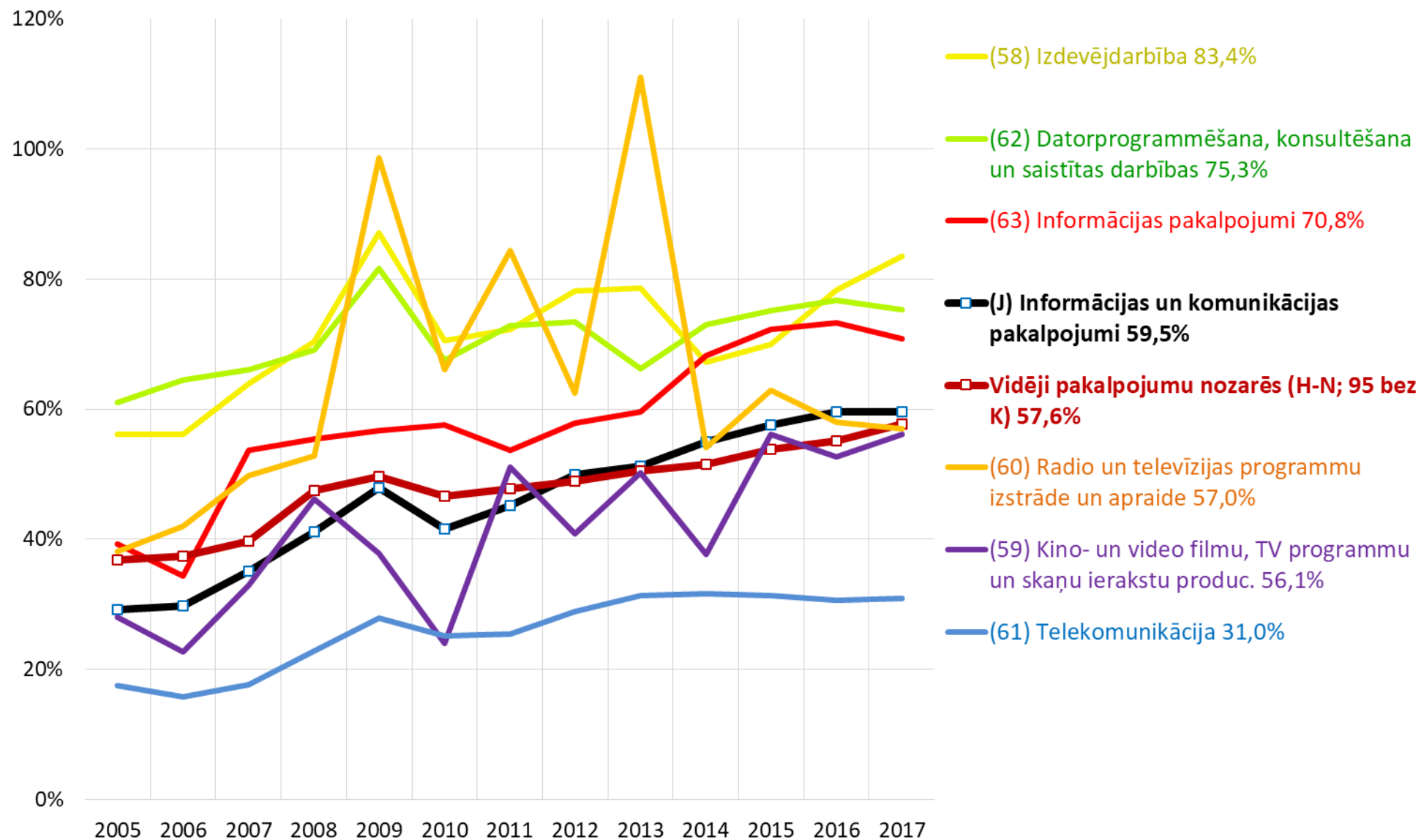
Pievienotā vērtība uz 1 darbinieku dalījumā pēc darbinieku skaita uzņēmumos informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē

Jo lielāki uzņēmumi, jo augstāks to produktivitātes līmenis.

Atšķirība sasniedz vairākas reizes.

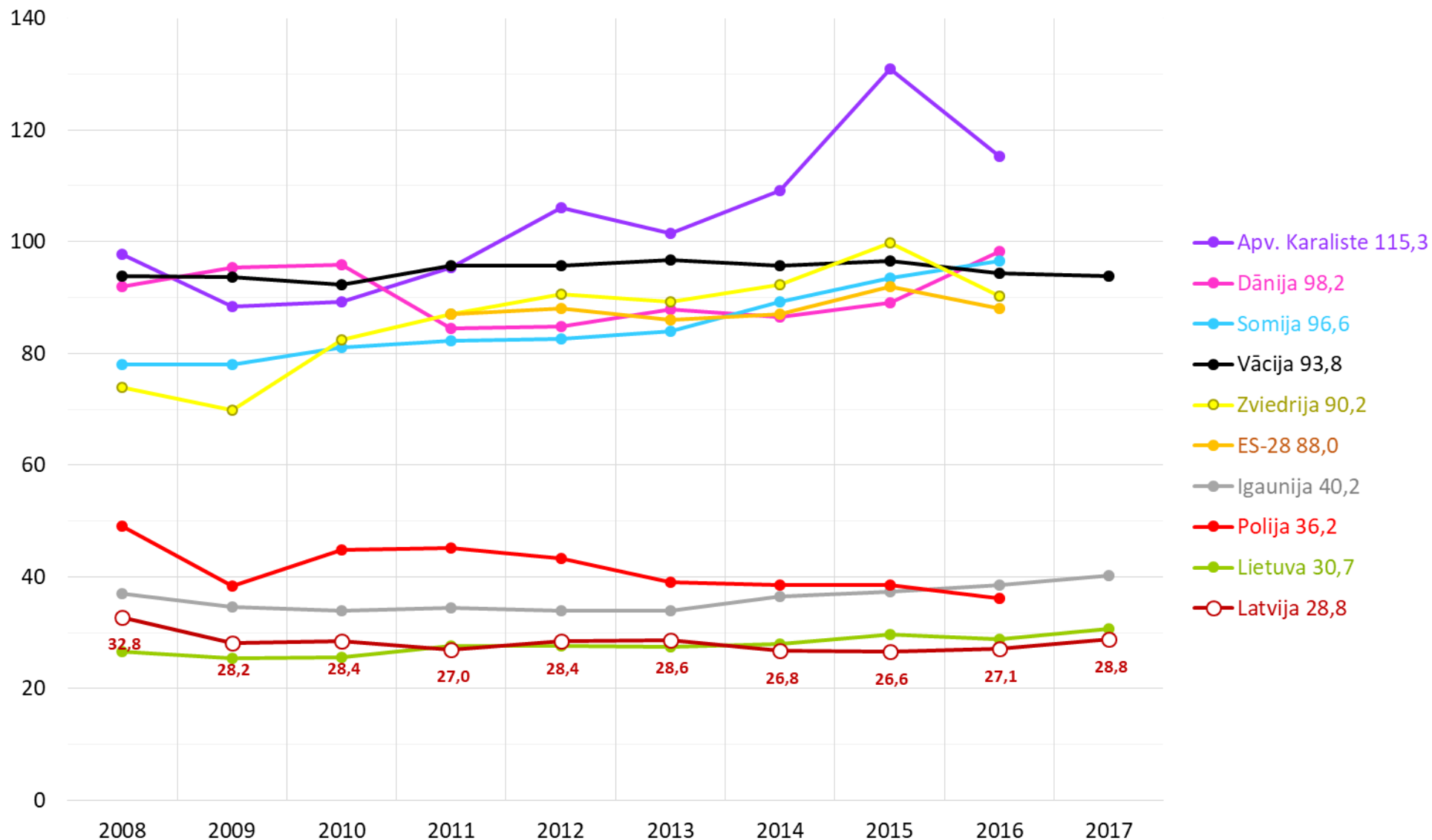
Personāla izmaksu īpatsvars pievienotajā vērtībā, %

IKT nozarē algu fonds ir vidēji 60% no pievienotās vērtības.

Darbaspēka produktivitāte - pievienotā vērtība uz 1 nodarbināto personu, tūkst. EUR

Informācijas un komunikācijas pakalpojumi

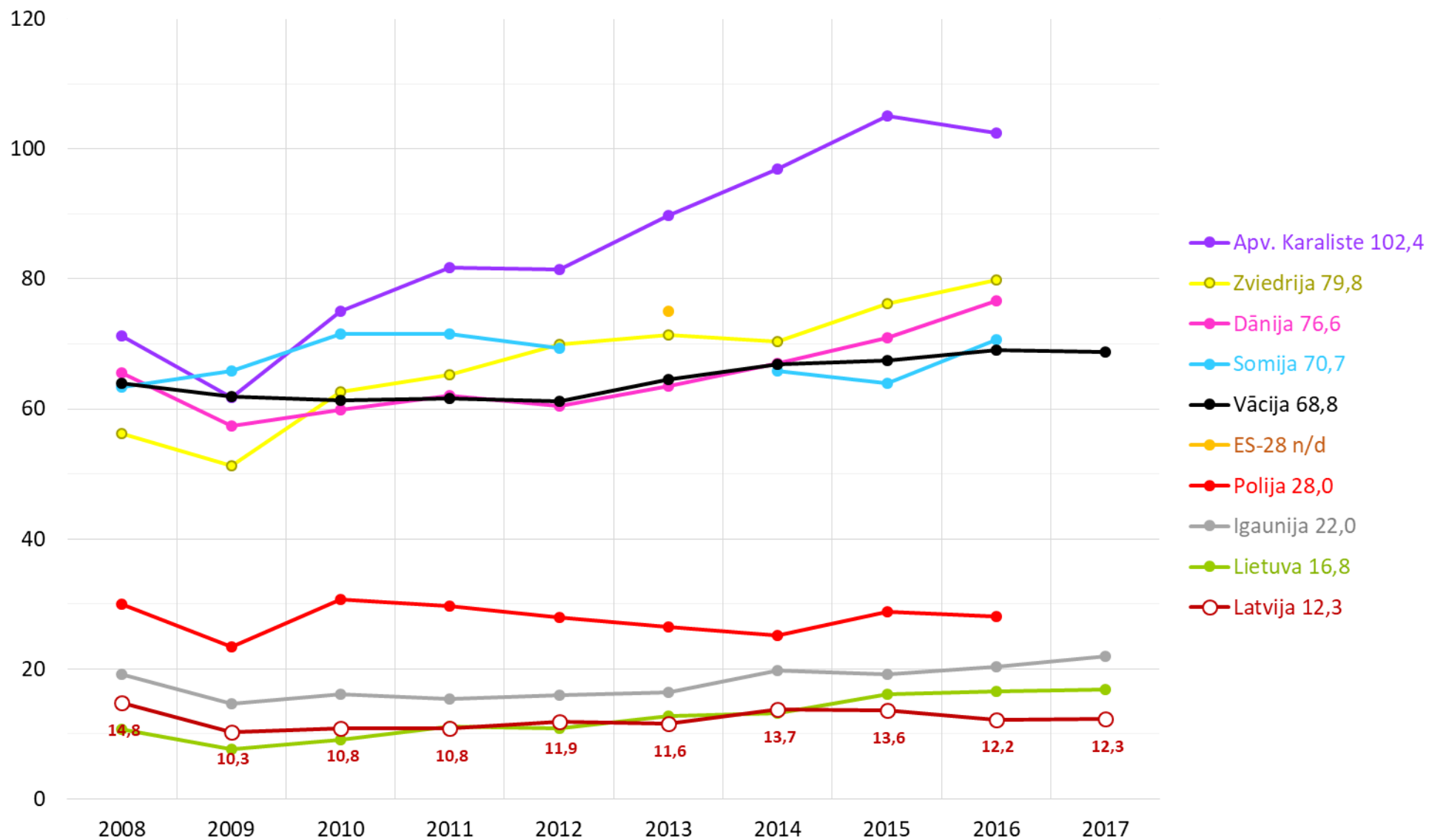

IKT pakalpojumu nozares produktivitāte Latvijā ir otra zemākā starp ES valstīm (salīdzinošie dati ir pieejami līdz 2017.gadam) un 33% no ES vidējā līmeņa.

Eiropas valstīs augstāku produktivitāti nodrošina gan labāka darba organizācija, gan augstāks tehnoloģiskā nodrošinājuma un darbinieku kvalifikācijas līmenis. Tomēr jāatzīmē, ka produktivitātes atšķirības ir saistītas arī ar katras valsts labklājības līmeni – jo bagātāka valsts, jo augstāka ir pircēju un pasūtītāju maksātpēja par sniegtajiem pakalpojumiem.

(Šis stāsts ar līdzīgiem secinājumiem atkārtojas visās 6 apakšnozarēs – skat. tālāk)

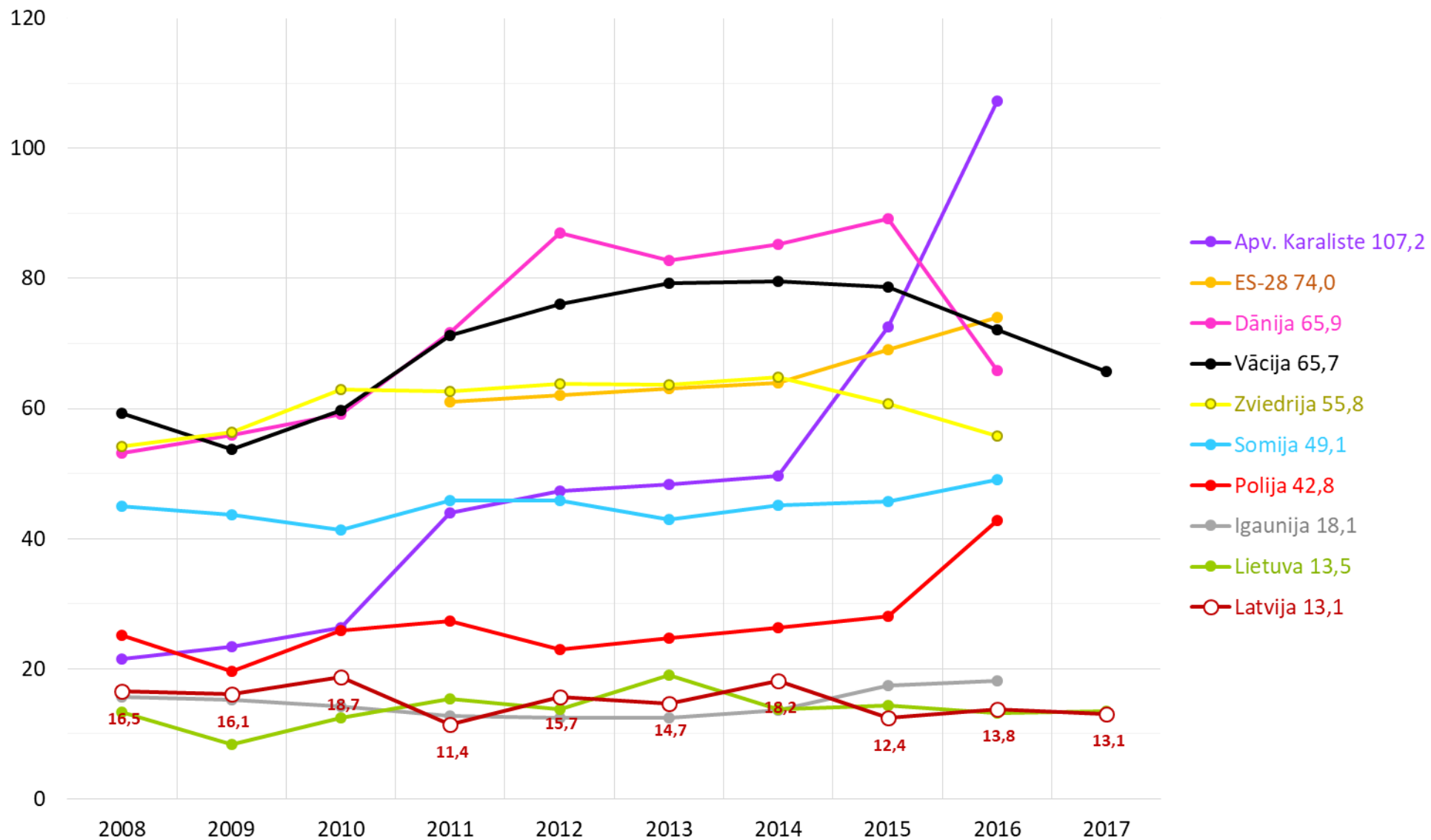
Darbspēka produktivitāte - pievienotā vērtība uz 1 nodarbināto personu, tūkst. EUR
Izdevējdarbība (j.58)

Avots: Eurostat

Darbaspēka produktivitāte - pievienotā vērtība uz 1 nodarbināto personu, tūkst. EUR

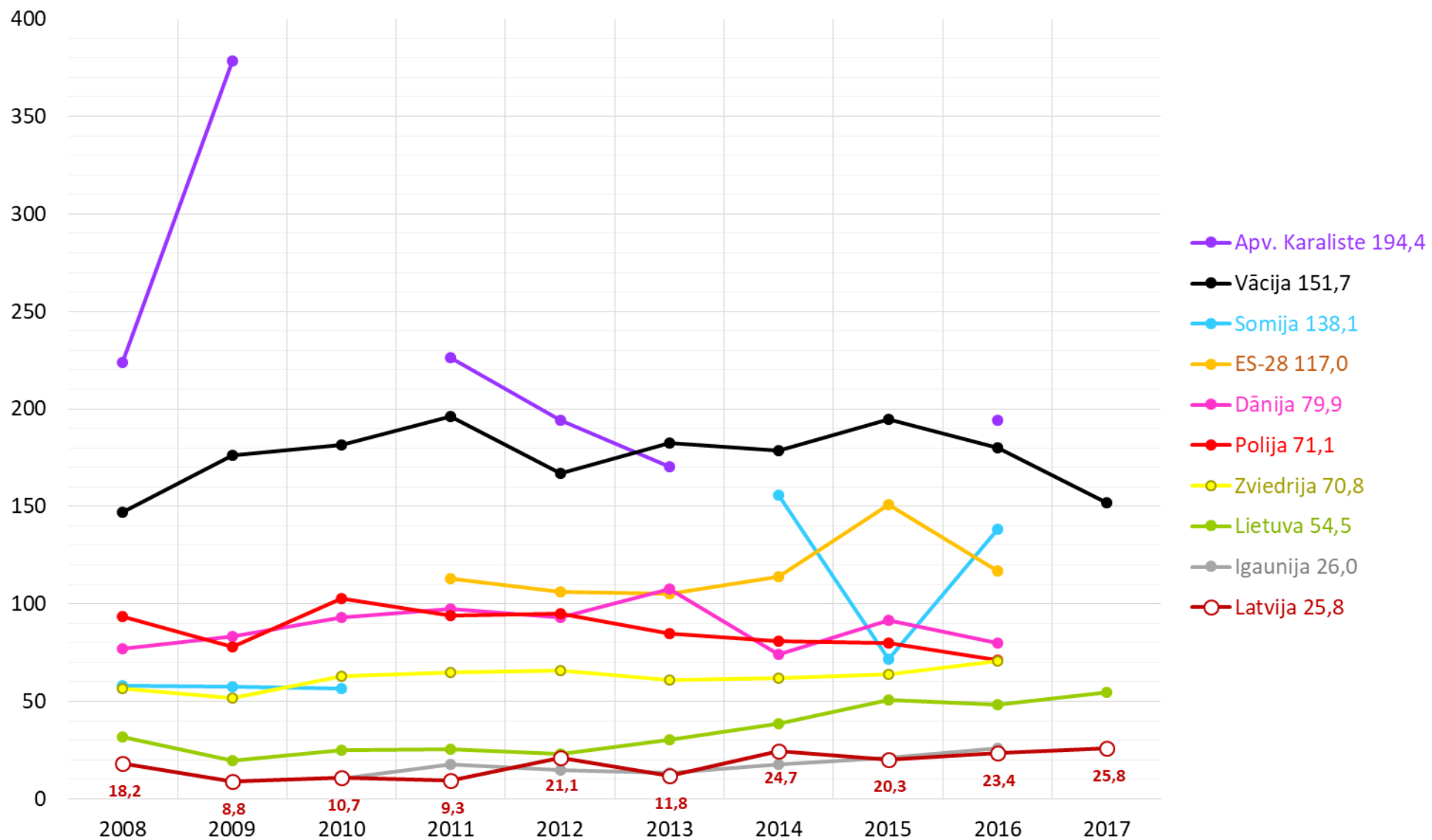
Kinofilmu, videofilmu, televīzijas programmu un skaņu ierakstu producēšana (j.59)

Avots: Eurostat

Darbaspēka produktivitāte - pievienotā vērtība uz 1 nodarbināto personu, tūkst. EUR

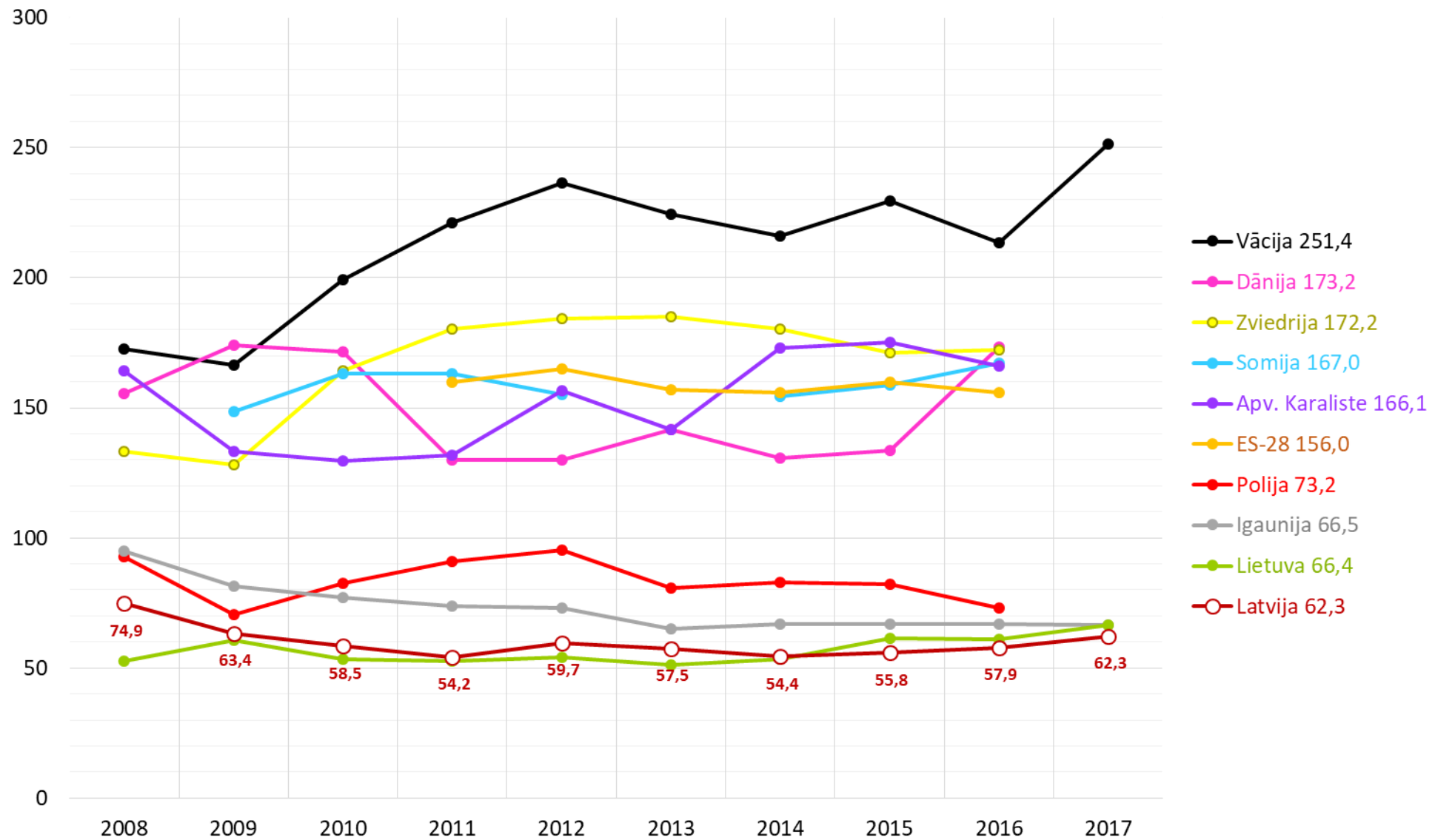
Radio un televīzijas programmu izstrāde un apraide (j.60)

Avots: Eurostat

Darbaspēka produktivitāte - pievienotā vērtība uz 1 nodarbināto personu, tūkst. EUR

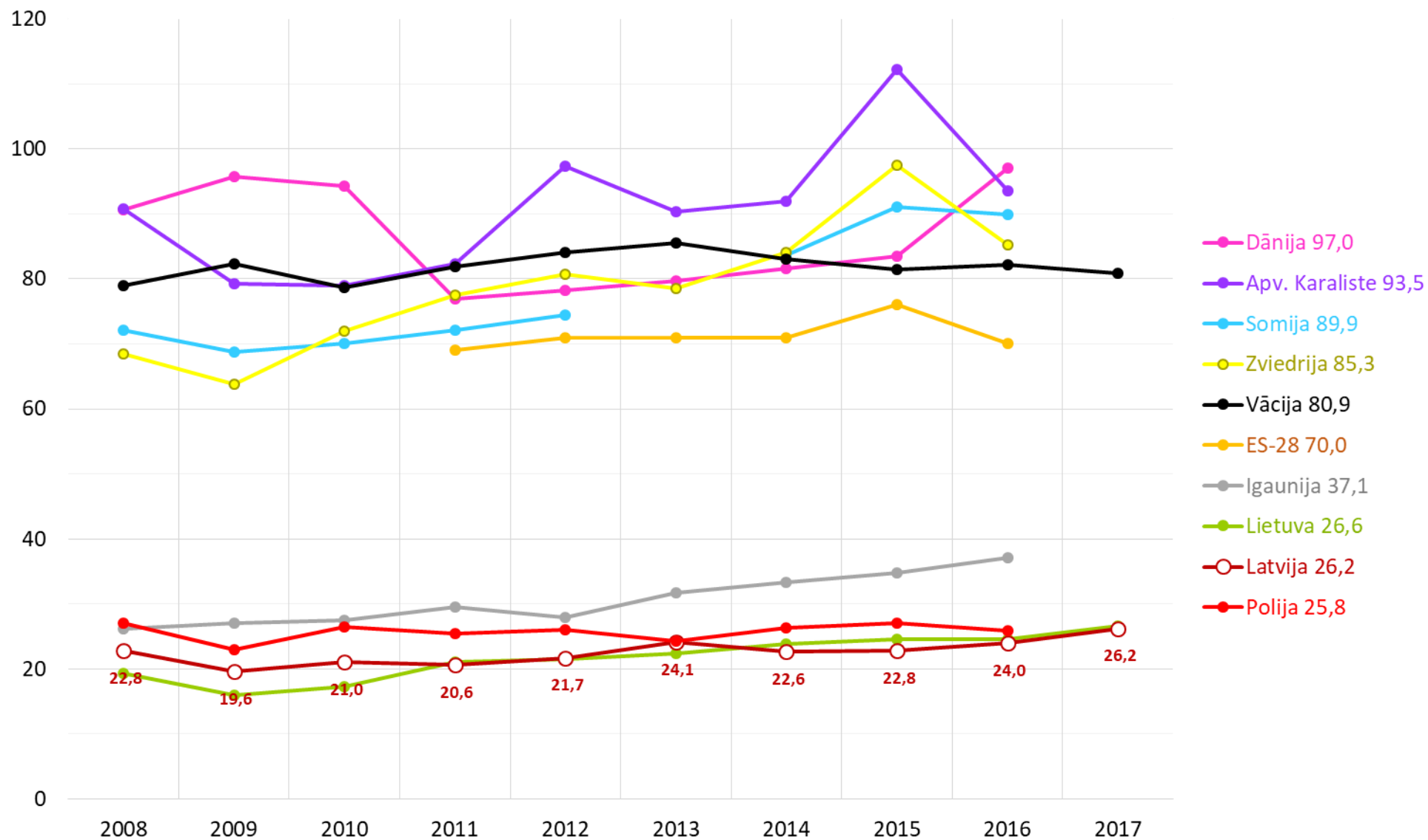
Telekomunikācija (j.61)

Avots: Eurostat

Darbaspēka produktivitāte - pievienotā vērtība uz 1 nodarbināto personu, tūkst. EUR

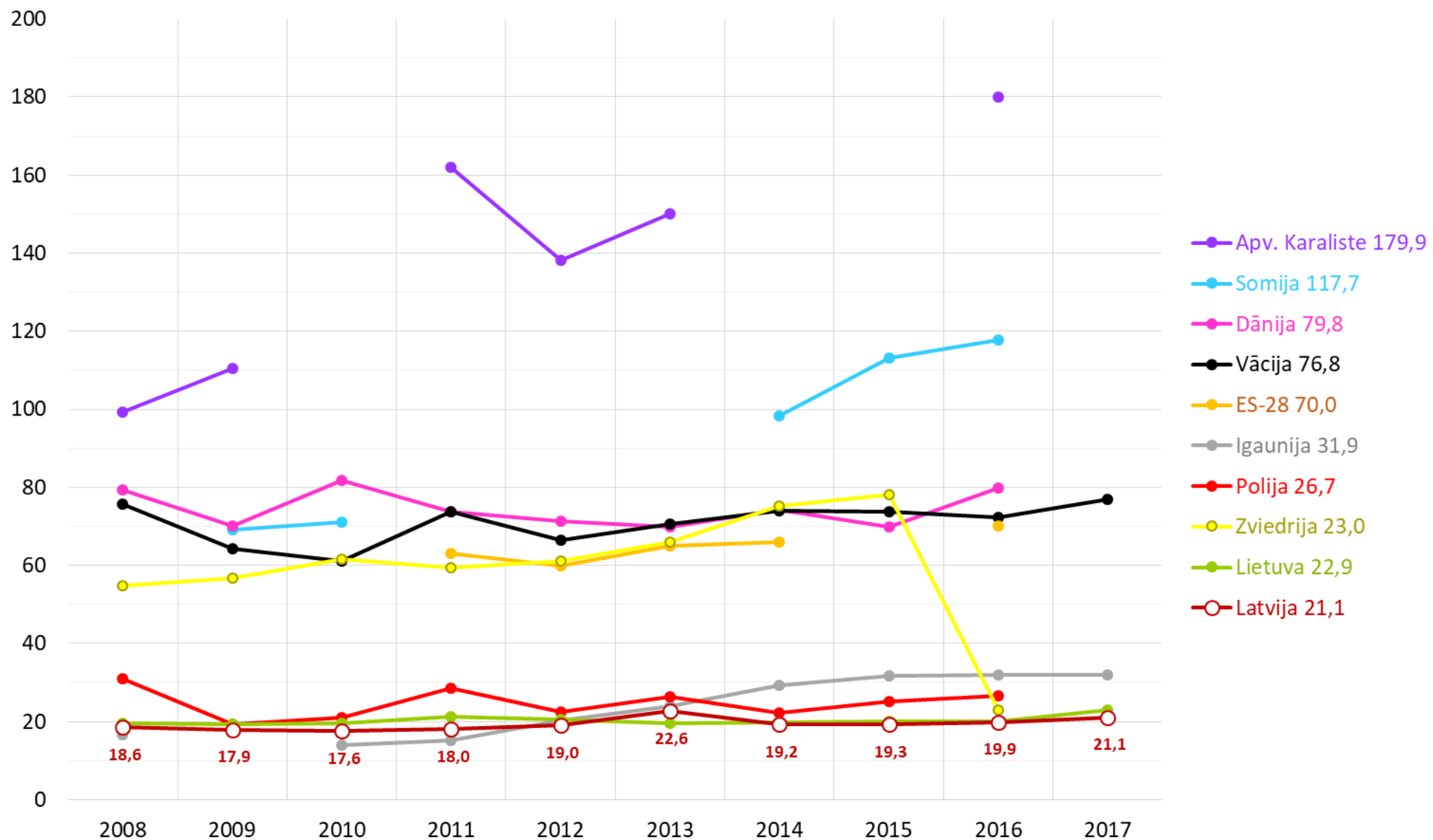
Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības (j.62)

Avots: Eurostat

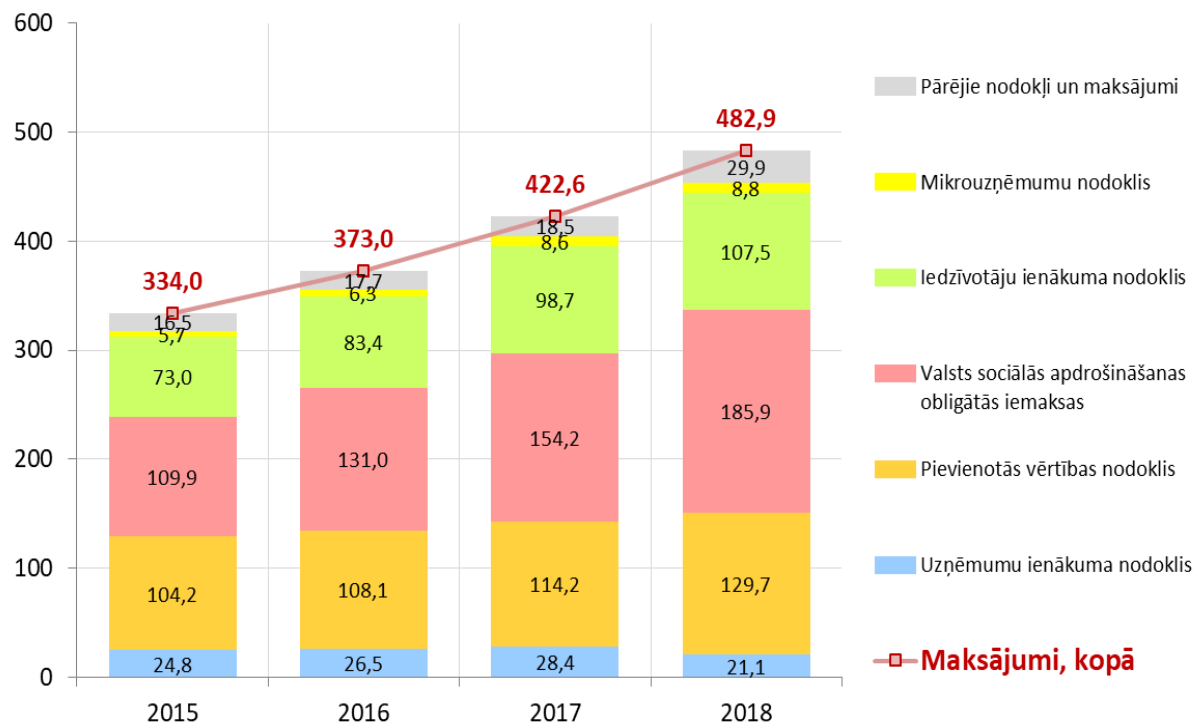
Darbaspēka produktivitāte - pievienotā vērtība uz 1 nodarbināto personu, tūkst. EUR

Informācijas pakalpojumi (j.63)

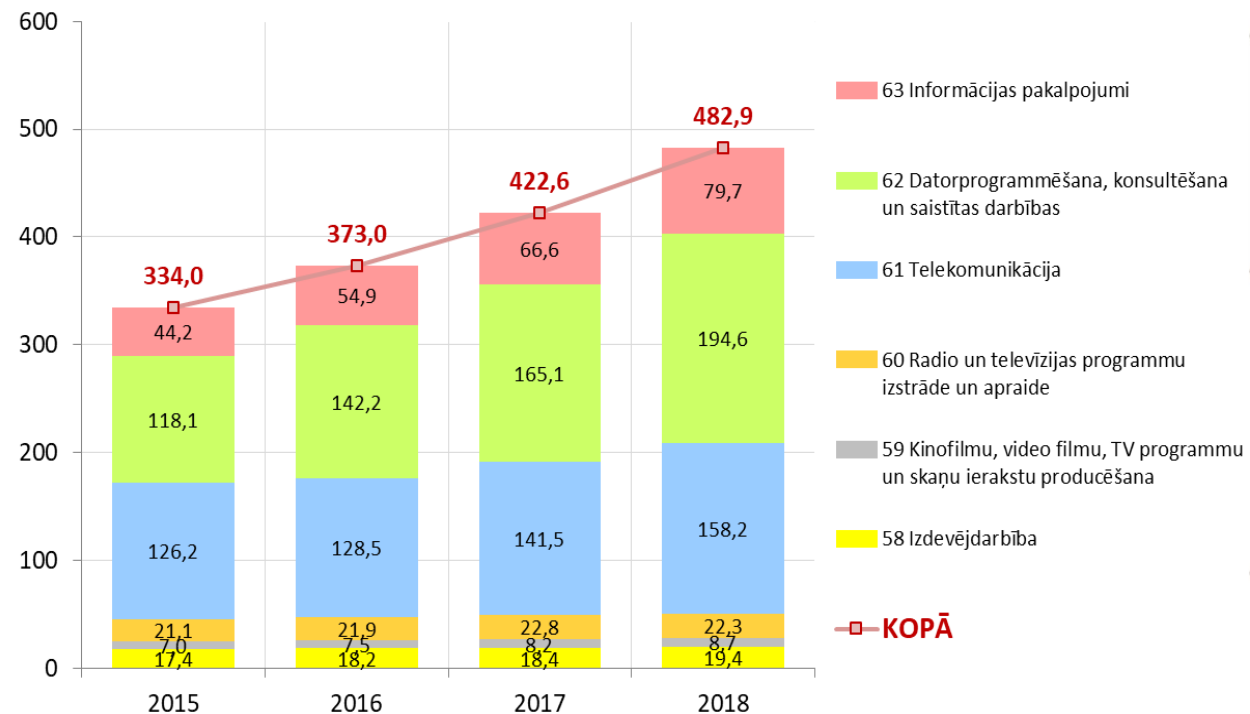

Avots: Eurostat

IKT nozares (J) maksājumi budžetā (milj. EUR)

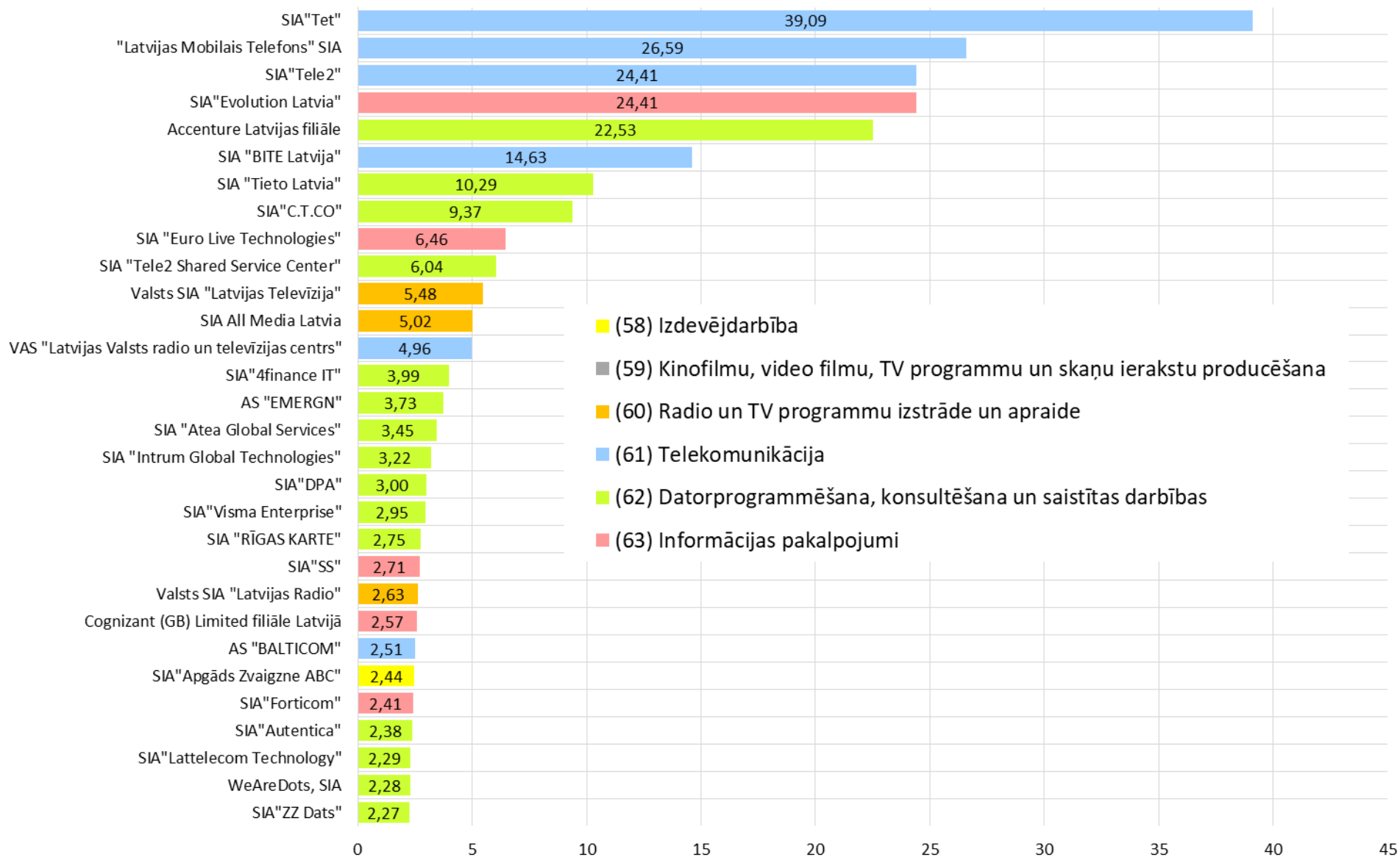
IKT nozares (J) maksājumi budžetā (milj. EUR)

IKT pakalpojumu nozare nodrošina svarīgu pienesumu valsts budžetam. Saskaņā ar VID datiem nozares uzņēmumi 2018.gadā samaksāja nodokļus aptuveni 483 milj. EUR apmērā jeb 5,4 % no visiem VID administrētajiem nodokļiem – summa, ar kuru var nofinansēt budžeta izdevumus vispārējai izglītībai (405 milj. EUR – 2019.g.).

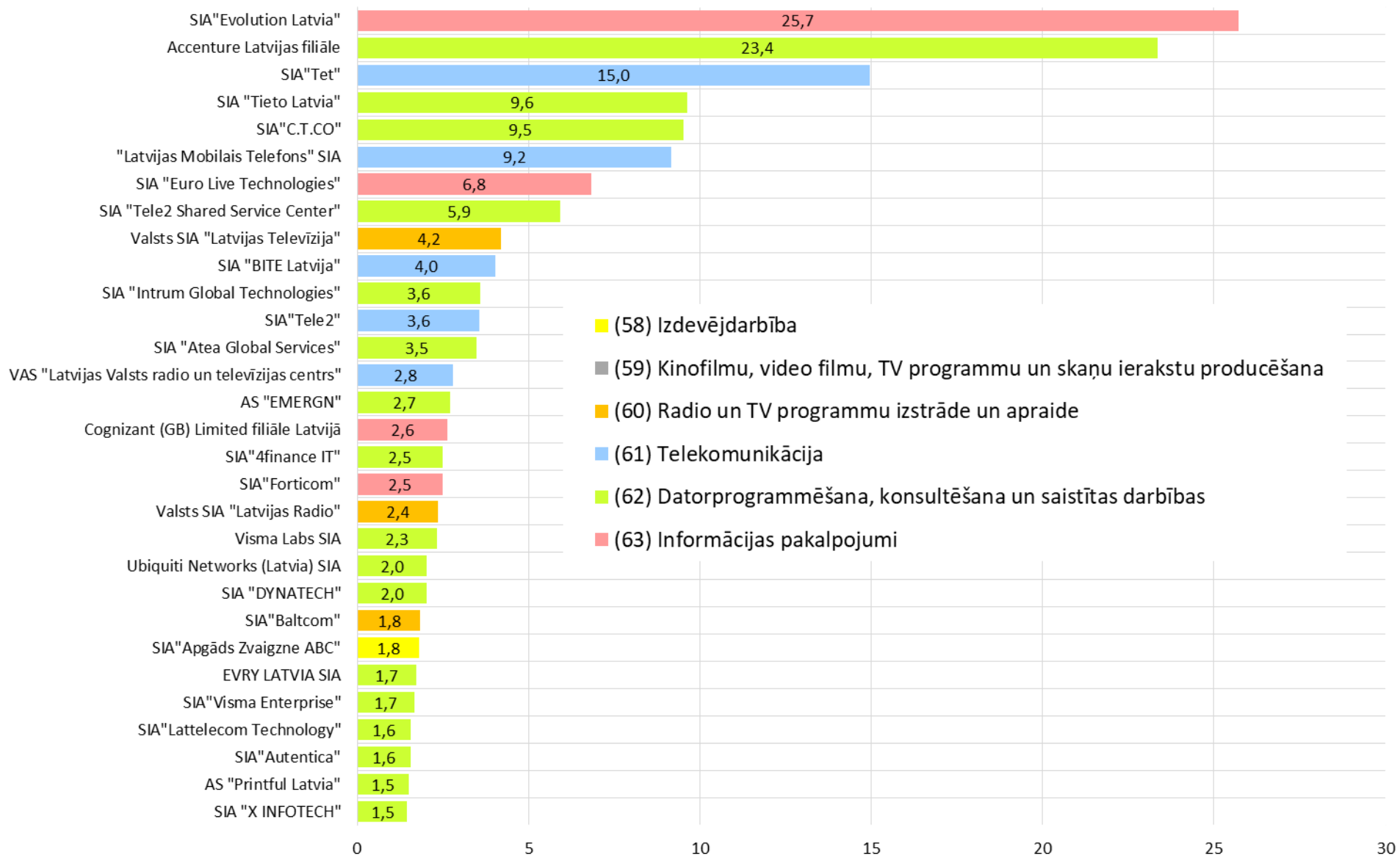
Nozares uzņēmumu lielākos maksājumus budžetā veido darbaspēka nodokļi (VSAOI, IIN, MUN), pievienotās vērtības nodoklis un uzņēmumu ienākuma nodoklis.

IKT pakalpojumu nozares uzņēmumu budžetā samaksātie nodokļi 2018.gadā (milj. EUR)

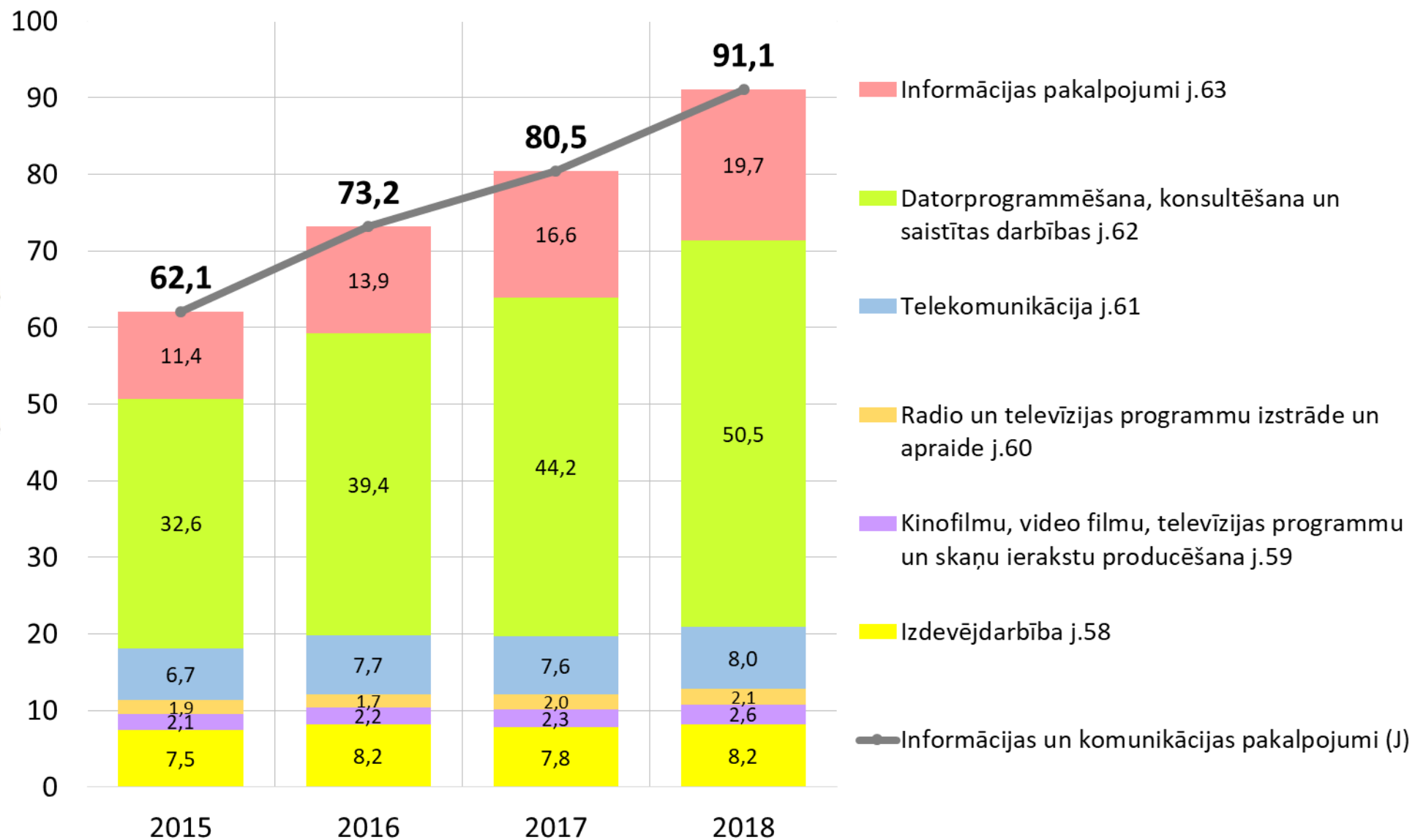
Avots: Valsts ieņēmumu dienests

IKT pakalpojumu nozares uzņēmumu budžetā samaksātie darba nodokļi 2018.gadā (milj. EUR)

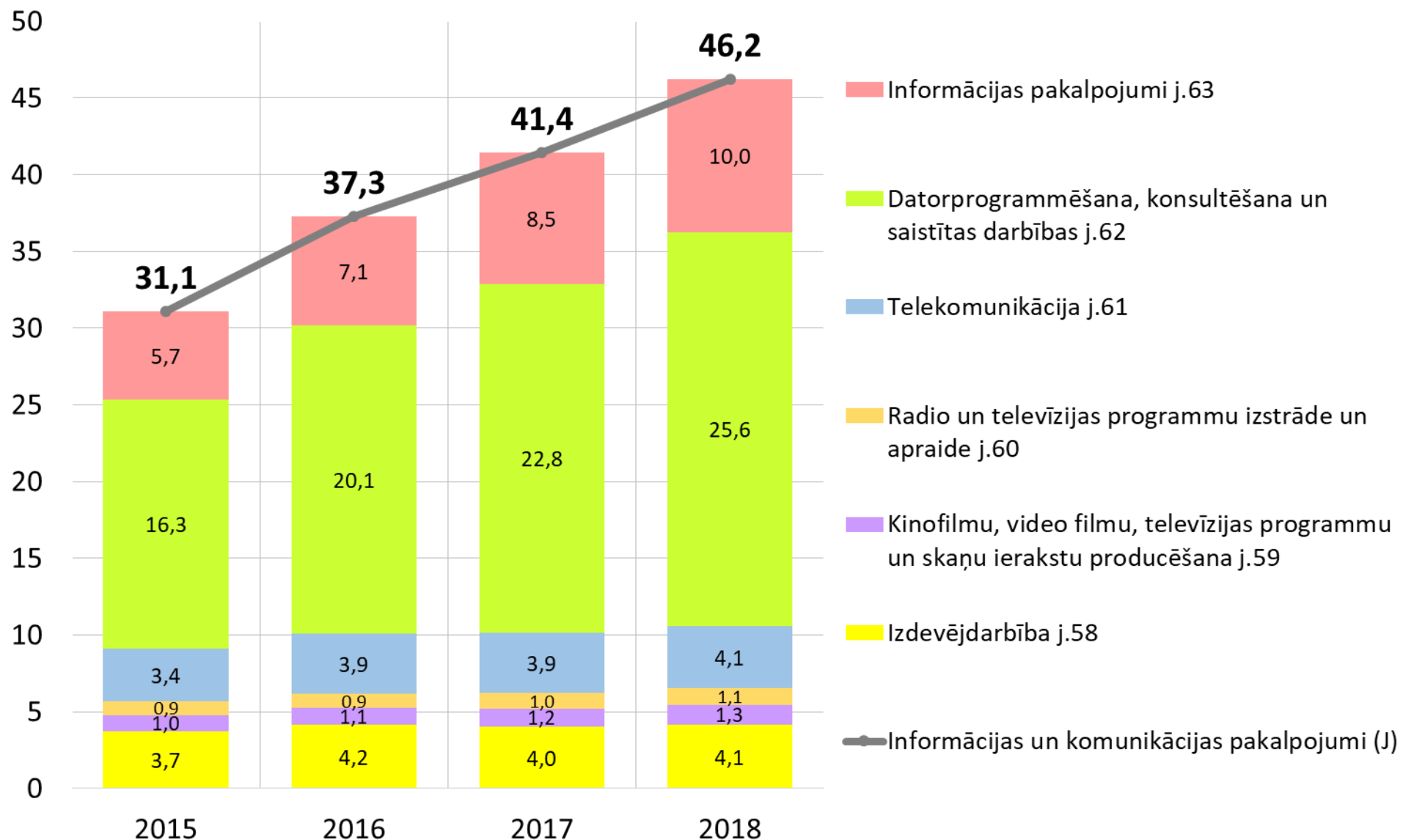
Avots: Valsts ieņēmumu dienests

Nedeklarēto darba algu apjoms (milj. EUR)

Nedeklarēto darba algu apjoms sasniedz 91 milj. EUR.

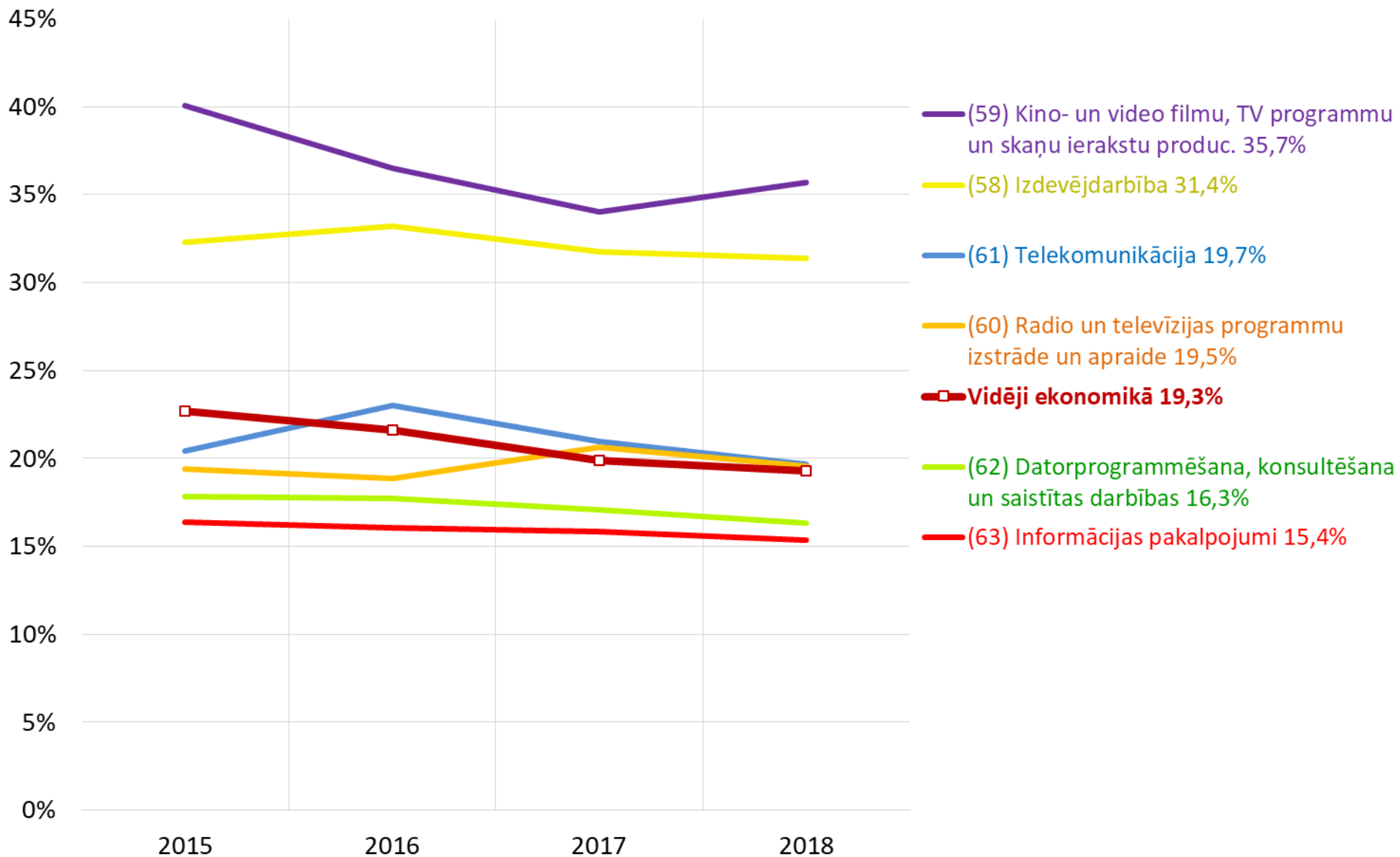
VSAOI un IIN zaudējumi no nedeklarētās darba algas (milj. EUR)

Valsts budžets neiegūst būtisku daļu ieņēmumu (galvenokārt no VSAOI un IIN) no tā, ka daļa algu IKT pakalpojumu nozarē tiek maksātas aploksnēs.

Saskaņā ar VID aplēsēm zaudējumi no “aploksņu algām” nozarē gadā sasniedz aptuveni 46 milj. EUR. Vairāk nekā puse no minētā apjoma (25,6 milj. EUR) ir datorprogrammēšanas nozarē.

Nedeklarētās darba algas īpatsvars kopējos darba ienākumos

Vienlaikus datorprogrammēšanas nozarē ir viens no zemākajiem “aploksņu algu” īpatsvaram (16,3%), salīdzinot ar citām apakšnozarēm. Vēl zemāks tas ir informācijas pakalpojumos (15,4%).

Salīdzinoši augstākais “aploksņu algu” īpatsvars ir kino- video-, TV un skaņu ierakstu satura veidošanā un apraidē (35,7%) un izdevējdarbībā (31,4%).

SECINĀJUMI

- IKT pakalpojumu apakšnozares ir ļoti atšķirīgas pēc darbības specifikas, nodarbināto atalgojuma līmeņa, kā arī ēnu ekonomikas īpatsvara
- Atsevišķām IKT apakšnozarēm (telekomunikācijām, datorprogrammēšanai un informācijas pakalpojumiem) ir salīdzinoši augsts izaugsmes potenciāls (t.sk. uz pakalpojumu eksporta rēķina), kas ļauj nodrošināt kvalitatīvas darba vietas
- IKT pakalpojumu nozares galvenie izaicinājumi ir:
 - Ierobežotas izaugsmes iespējas, sniedzot pakalpojumus vietējā tirgū
 - Kvalificētu darbinieku trūkums un emigrācijas riski uz citām ES valstīm
 - Paaugstināts atalgojuma īpatsvars apgrozījumā atsevišķās apakšnozarēs → galaprodukta cenas ir jūtīgākas pret algu līmeni un ar to saistītajiem nodokļiem
 - Paaugstināts aploksņu algu un pelēkās ekonomikas īpatsvars atsevišķās apakšnozarēs, kas kropļo godīgu konkurenci

REKOMENDĀCIJAS

- Nepieciešams veicināt gan apakšnozaru uzņēmumu apvienošanos darba devēju organizācijās, kuru mērķi ir nozares sociālā dialoga un konsultāciju procesa attīstīšana starp darba devējiem un darba ņēmējiem
- Sociālā dialoga prioritāte IKT pakalpojumu nozarē, uzsākot konsultāciju procesu un vispārsaistošas ģenerālvienotības sagatavošanu, būtu kvalificētu darbinieku pieejamības nodrošināšana nozarei, tai skaitā veicinot nepieciešamās izmaiņas Latvijas izglītības sistēmā

The background of the slide features a silhouette of several communication towers against a sunset sky. The sky transitions from a deep orange at the horizon to a dark blue at the top. The towers are of various heights and designs, with some having multiple antenna arrays. Thin cables or guy wires are visible crisscrossing the sky between the towers.

DISKUSIJA

www.lddk.lv
lddk@lddk.lv

www.lbas.lv
lbass@lbas.lv

darbadeveji

darbadeveji

darbadeveji

Latvijas Darba devēju konfederācija

darbadevejukonfederacija

Latvijas Darba devēju konfederācija

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

“Sociālā dialoga attīstība labāka tiesiskā regulējuma izstrādē uzņēmējdarbības atbalsta jomā” (Nr. 3.4.2.2/16/1/001)